

ČASOPIS ZA TEORIJU I PRAKSU OSIGURANJA

TOKOVI OSIGURANJA

**DUNAV
OSIGURANJE**

**BEOGRAD 2018 / BROJ 4
GODINA XXXIV**

ISSN 1451 - 3757, UDK: 368

BEOGRAD 2018 / BROJ 4 / GODINA XXXIV

ISSN 1451 - 3757, UDK: 368

TOKOVI OSIGURANJA

ČASOPIS ZA TEORIJU I PRAKSU OSIGURANJA

BELGRADE 2018/ No. 4/ XXXIV YEAR

ISSN 1451 – 3757, UDK: 368

INSURANCE TRENDS

JOURNAL OF INSURANCE THEORY AND PRACTICE

**DUNAV INSURANCE
COMPANY**

Izdavači

KOMPANIJA „DUNAV OSIGURANJE“ A.D.O.
Beograd, Makedonska 4
INSTITUT ZA UPOREDNO PRAVO
Beograd, Terazije 41

Glavni i odgovorni urednik

dr Dragica Janković, član Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd

Redakcijski odbor

dr Dragica Janković, član Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd
prof. dr Jasna Pak, Univerzitet „Singidunum“ u Beogradu
prof. dr Jovan Slavnić, Ekonomski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, počasni predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije
dr Vladimir Čolović, naučni savetnik, Institut za uporedno pravo u Beogradu
prof. dr Milovan Vidaković, član Naučnog društva Srbije
prof. dr Tatjana Rakonjac Antić, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
prof. dr Nebojša Žarković, Univerzitet „Megatrend“ u Beogradu
prof. dr Nataša Petrović Tomić, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
prof. dr Maja Nikolić, Medicinski fakultet Univerziteta u Nišu
dr Vladimir Gajović, direktor Glavne filijale osiguranja transporta i kredita, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd
Ljiljana Lazarević Davidović, menadžer za razvoj izdavačke delatnosti, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd

Izdavački savet

mr Mirko Petrović, predsednik Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd
dr Dragica Janković, član Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd
dr Živojin Đurić, direktor Instituta za političke studije
mr Vasilije Domazet, savetnik za korporativni marketing i brigu o klijentima, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd
dr Jovan Ćirić, sudija Ustavnog suda Republike Srbije
dr Zoran Radović, naučni saradnik, Institut za uporedno pravo u Beogradu
prof. dr Jelena Kočović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Slobodan Samardžić, savetnik, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd

Redaktor

Ljiljana Lazarević Davidović, menadžer za razvoj izdavačke delatnosti, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd

Lektor

Draško Vuksanović

Prelom teksta

JP Službeni glasnik, Beograd

Redakcija

Makedonska 4/VI, 11000 Beograd
tel. 011/3221-746
i-mejl: redakcija@dunav.com

Štampa

JP Službeni glasnik, Beograd

Tiraž

500 primeraka

Časopis „Tokovi osiguranja“ nalazi se na listi naučnih časopisa Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Uvršćen je u kategoriju M 53 u grupi časopisa za društvene nauke u 2015, 2016. i 2017. godini.

Co-publisher

DUNAV INSURANCE COMPANY
Makedonska 4, Belgrade
INSTITUTE OF COMPARATIVE LAW
Terazije 41, Belgrade

Editor-in-Chief

Dragica Janković, PhD, Member of the Executive Board of Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Editorial Board

Dragica Janković, PhD, Member of the Executive Board of Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Professor Jasna Pak, PhD, Singidunum University, Belgrade

Professor Jovan Slavnić, PhD, Faculty of Economics of the University of Novi Sad, Honorary President of the Insurance Law Association of Serbia

Vladimir Čolović, PhD, Scientific Advisor, Institute of Comparative Law, Belgrade

Professor Milovan Vidaković, PhD, Member of the Serbian Scientific Society

Professor Tatjana Rakonjac Antić, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade

Professor Nebojša Žarković, PhD, Megatrend University, Belgrade

Professor Nataša Petrović Tomić, PhD, Faculty of Law, University of Belgrade

Professor Maja Nikolić, PhD, Faculty of Medicine, University of Niš

Vladimir Gajović, PhD, Director of the Transport and Credit Main Insurance Branch Office, Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Ljiljana Lazarević Davidović, Publishing Development Manager, Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Publishing Board

Mirko Petrović, MA, Chairman of the Executive Board of Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Dragica Janković, PhD, Member of the Executive Board of Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Živojin Đurić, PhD, Director of Institute of Political Studies

Vasilije Domazet, MA, Corporate Marketing and Customer Relationship Management Advisor of Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Jovan Ćirić, PhD, Judge of Constitutional Court of the Republic of Serbia

Zoran Radović, PhD, Research Associate, Institute of Comparative Law, Belgrade

Professor Jelena Kočović, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade

Slobodan Samardžić, PhD, Advisor, Dunav Insurance Company a.d.o.

Senior Editor

Ljiljana Lazarević Davidović, Publishing Development Manager, Dunav Insurance Company a.d.o., Belgrade

Language Editor

Draško Vuksanović

Editorial Office

Makedonska 4/VI, 11000 Belgrade
Phone: +381 11/3221-746
e-mail: redakcija@dunav.com

Graphic Design

JP Službeni glasnik, Belgrade

Print

JP Službeni glasnik, Belgrade

Circulation

500 copies

The journal Insurance Trends is on the list of periodicals of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia. It is categorised as M 53, among the social science journals in 2015, 2016 and 2017

ČLANCI – ARTICLES**Prof. dr Slobodan O. Jovanović**

NEKE KARAKTERISTIKE OSIGURANJA PRENOSNIH ELEKTRONSKIH UREĐAJA.....	7
PARTICULAR INSURANCE FEATURES OF MOBILE ELECTRONIC DEVICES	21

Boban D. Gajić**Dr Ivan D. Radojković****Dr Zlata I. Đurić**

ANALIZA PONUDE OSIGURAVAČA MOTORNIH VOZILA NA TRŽIŠTU REPUBLIKE SRBIJE KOMPARACIJOM USLOVA OSIGURANJA.	35
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TERMS AND CONDITIONS FOR MOTOR HULL INSURANCE OFFERED BY THE INSURERS OPERATING ON THE MARKET OF THE REPUBLIC OF SERBIA.....	57

Mr Milovan S. Jovanović

OSIGURANJE OD OTMICE, OTKUPA I IZNUDE NA TRŽIŠTU OSIGURANJA U SRBIJI.....	80
KIDNAP, RANSOM AND EXTORTION INSURANCE IN SERBIAN INSURANCE MARKET.....	88

PRIKAZ SAVETOVANJA – CONFERENCE REVIEW

XXI MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP – VALJEVO 2018: ODGOVORNOST ZA ŠTETU, NAKNADA ŠTETE I OSIGURANJE, <i>prikaz: Zorica L. Šipovac, LLM</i>	96
XXI INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE – VALJEVO 2018: DAMAGE, COMPENSATION AND INSURANCE LIABILITY, <i>Review by: Zorica L. Šipovac, LLM</i>	99

PRIKAZ KNJIGE – BOOK REVIEW

FEJSBUK, ZAŠTITA PODATAKA I SUDSKA PRAKSA <i>autora dr Andreja Diligenskog i dr Dragana Prlje,</i> <i>prikaz: dr Zoran D. Radović.</i>	102
FACEBOOK, DATA PROTECTION AND COURT PRACTICE, <i>Authors: Andrej Diligenski, PhD and Dragan Prlja, PhD,</i> <i>Review by: Zoran D. Radović, PhD</i>	104

INOSTRANO OSIGURANJE – FOREIGN THEORY AND PRACTICE

Propisi Evropske unije – EU Regulations

SEVERNOIRSKI „ZAŠTITNI MEHANIZAM“
– EVROPSKA POLISA OSIGURANJA ZA BREGZIT,
prikaz: dr Miloš M. Petrović.
NORTHERN IRELAND „PROTECTIVE MECHANISM“
– EUROPEAN INSURANCE POLICY FOR BREGZIT,
Review by: Miloš M. Petrović, PhD..... 106

Prikazi inostranih članaka – Reviews of International Articles:

OD ČOVEKA ČOVEKU, *prikaz: Slađana D. Andrejić, MA*
FROM MAN TO MAN, *Review by: Slađana D. Andrejić, MA*..... 112
PREVARE IZ INDUSTRIJE LEPOTE – BEZ MUKE NEMA NAUKE,
prikaz: Bojana N. Papović, dipl. filolog
BEAUTY FRAUD – NO PAIN, NO GAIN,
Review by: Bojana N. Papović, Grad. Phil..... 114

VESTI IZ SVETA – FOREIGN NEWS..... 117

Izbor i prikaz: dr Miloš M. Petrović
Selection and review by: Miloš M. Petrović, PhD

SUDSKA PRAKSA – COURT PRACTICE 121

PITANJA I ODGOVORI – QUESTIONS AND ANSWERS..... 123

BIBLIOGRAFIJA – BIBLIOGRAPHY 124

Izbor i prikaz: Bojana N. Papović, dipl. filolog i Slađana D. Andrejić, MA
Selection and review by: Bojana N. Papović, Grad. Philol. and Slađana D. Andrejić, MA

POLITIKA ČASOPISA..... 130

POLICY..... 135

UPUTSTVO ZA AUTORE ČLANAKA..... 140

AUTHOR GUIDELINES..... 145

LISTA RECENZENATA / REFEREES..... 151

UDK: 676.06:368:681.61.063:629.1.066:368.025.61:368.027:368.1:004.738.5

Prof. dr Slobodan O. Jovanović¹

NEKE KARAKTERISTIKE OSIGURANJA PRENOSNIH ELEKTRONSKIH UREĐAJA

PREGLEDNI RAD

Apstrakt

Prelaskom sa analogne na digitalne informatičke tehnologije došlo je do povećanja elektronsko-komunikacionih mogućnosti, pogotovo posle postepene, a kasnije sve raširenije primene interneta, i to od dana njegovog uvođenja. S druge strane, posedovanje prenosnih elektronskih uređaja² postala je jedna od osnovnih potreba za sve one što žele sebi da omoguće komfor i koriste prednosti novih tehnologija u svakodnevnom životu i radu. Sve veći broj vlasnika prenosnih elektronskih uređaja, znatna cena i svojstvo prenosivosti takvih uređaja, zbog čega postoji povećana opasnost od njihovog gubitka ili oštećenja, predstavljali su glavne razloge za nastanak potražnje za njihovim osiguranjem.

U ovom radu autor posvećuje pažnju predmetu osiguranja i osiguranim rizicima, osiguravajućem pokriću i isključenim rizicima te nekim od obaveza osiguranika karakterističnih u ovoj vrsti osiguranja. Obrada teme rada izvršena je uvidom u domaću i stranu literaturu koja je bila dostupna autoru, kao i analizom određenog broja uslova osiguranja domaćih i britanskih osiguravača.

Ključne reči: prenosni uređaji, internet, osiguranje, imovina, pokriće, rizici.

¹ Predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije
I-mejl: nsbob@sezampro.rs

Rad je primljen: 28. novembra 2018.

Rad je prihvaćen: 30. novembra 2018.

² Autor u ovom radu koristi izraz „prenosni elektronski uređaji“ jer smatra da su njime obuhvaćene sve vrste takvih uređaja i da on u potpunosti odgovara duhu srpskog jezika i postavljenoj temi. Takvo autorovo opredeljenje svakako ne isključuje ni upotrebu drugih izraza za potrebe kreiranja, marketinga i prodaje usluga osiguranja.

1. Uvod

Međusobno komuniciranje oduvek je bila jedna od najvažnijih potreba ljudske civilizacije, podjednako kao i zadovoljenje egzistencijalnih potreba za hranom i skloništem. Od primene simbola i crteža u pećinama do preteča današnjih pisama prošlo je nekoliko milenijuma. Tokom tako dugog perioda, pismo se oblikovalo i razvijalo unutar političkih i društveno-ekonomskih sistema kod različitih naroda i kultura, da bi danas komunikacija dobila nove oblike i dimenziju.³ Na to su svakako uticala značajna tehnološka otkrića: proizvodnja i prenos električne energije, radio-talasi, satelitska navigacija i računari. Jedan od važnijih uređaja današnje moderne tehnologije jeste mobilni telefon, koji se pogrešno smatra izumom druge polovine 20. veka, jer prvi pisani trag primene bežične telefonije nalazimo u SAD već 1908. godine.⁴

Prelaskom sa analogne na digitalne informatičke tehnologije došlo je do povećanja elektronsko-komunikacionih mogućnosti, pogotovo posle postepene, a kasnije sve raširenije primene interneta, i to od dana njegovog uvođenja. Potpuno novo polje informatičke komunikacije nastaje postepeno sa internetom stvari, putem kojeg se mogu sprovesti kontrola i davanje instrukcija kućnim uređajima i instalacijama, te obavljati i druge radnje na daljinu za različite namene.⁵ Prema istraživanju Mekinsijevog globalnog instituta iz Njujorka, oko 914 miliona pojedinaca početkom 2016. godine bilo je povezano preko bar jedne od društvenih mreža (Facebook, Twitter, LinkedIn, WeChat), dok je 360 miliona lica učestvovalo u prekograničnoj elektronskoj trgovini.⁶ Tako je posedovanje prenosnih elektronskih uređaja postalo jedna od osnovnih potreba za sve one što sebi žele da omoguće komfor i koriste prednosti novih tehnologija u svakodnevnom životu i radu.

Najnoviji trend u vezi s načinom poslovanja predstavlja primena tzv. „ekonomije deljenja“, u kojoj se po principu deljenja unajmljuju i razmenjuju usluge i proizvodi tako da se sve vrste pravnih odnosa zaključuju i izvršavaju bez potrebe za angažovanjem posrednika.⁷ Radi se o modelu transakcija između učesnika jedne iste

³ David Diringer, „History of the Alphabet“ in: *World Heritage Encyclopedia*, 1977, http://worldheritage.org/articles/History_of_the_alphabet, pristupljeno: 3. 10. 2018.

⁴ U jednom sporu u Kaliforniji svedok odbrane, iskusni električar, potvrdio je da je 1904. godine prisustvovao demonstraciji izvesnog prof. Alberta Jankea u Kansas Sitiju povodom njegovog prenosa živog govora preko bežičnog telefona do mesta udaljenog sedam milja (11 kilometara – prim. aut.), bez upotrebe žica, te da se komunikacija sa snažnijim instrumentima može vršiti i na veću daljinu („Wireless phone cases dismissed“, *San Francisco Call*, 104(37), 7 July 1908, <https://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc?a=d&d=SFC19080707.2.68&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1>, pristupljeno 1. 10. 2018.)

⁵ A. Thierer, The Internet of Things and Wearable Technology: Addressing Privacy and Security Concerns without Derailing Innovation, *Richmond Journal of Law & Technology*, br. 2/2015, <http://jolt.richmond.edu/v21i2/article6.pdf>, pristupljeno: 3. 10. 2018.

⁶ James Manyika, et al. *Digital globalization: The new era of global flows*. New York City, 2016, str. 48.

⁷ Katica Tomić, „Blockchain tehnologija, pametni ugovori i njihova implementacija u industriji osiguranja“, S. Jovanović i P. Marano (ur.) u: *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (133–145), Beograd, 2018, str. 134.

računarske mreže. Reputacija, sklad između iskustva korisnika i izmena usluga radi zadovoljavanja potreba klijenata koji evoluiraju predstavljaće činioce razlikovanja na tržištu osiguranja, jer će tehnologija s korišćenjem usluga osiguranja koncentrisanih oko interneta, pametnih telefona i drugih uređaja s pristupom internetu, biti opšteprisutna u lancu vrednosti koji nudi „ekonomija deljenja“⁸

Prema podacima Regulatorne agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, ukupni ostvareni saobraćaj u fiksnoj telefoniji od prvog kvartala 2016. godine je sa 1,48 milijardi minuta, koliko je tada iznosio, zaključno sa drugim kvartalom 2018. godine pao na 0,92 milijarde minuta, i nastavlja da pada.⁹ Kada se analizira količina prenetih podataka samo u mrežama mobilne telefonije, uočljiv je stabilan porast u svakom kvartalu u periodu od 2016. godine zaključno s drugim kvartalom 2018. Tako je u poslednjem kvartalu 2016. bilo preneto 14 miliona GB podataka, a u drugom kvartalu 2018. godine tri puta više, tačnije 47,19 miliona GB.

Sve veći broj vlasnika prenosnih elektronskih uređaja, znatna cena i svojstvo prenosivosti takvih uređaja, zbog čega postoji povećana opasnost od njegovog gubitka ili oštećenja, predstavljali su glavne razloge za nastanak potražnje za njihovim osiguranjem. O povećanju vrednosti osiguranih stvari i specifičnim rizicima kojima stvar može da bude izložena i zbog toga, po osiguranika, neadekvatnosti njihovog osiguranja putem osiguravajuće usluge koja nije prilagođena datoj vrsti stvari i njoj svojstvenim rizicima, autor je pisao u jednom od svojih ranijih radova.¹⁰

Iz ugla korisnika usluga osiguranja, prenosna tehnologija može da odigra značajnu ulogu za fizička i pravna lica koja žele da zaključe osiguranje, kao i onda kada plaćaju premiju osiguranja ili postavljaju odštetni zahtev, pogotovo ako to mogu da učine brzo i lako, preko prenosnog elektronskog uređaja.¹¹

Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja spada u grupu neživotnih osiguranja, i to imovinskih.¹² Osnovne karakteristike tog predmeta osiguranja poklapaju se s drugim vrstama osiguranja imovine, pa za njega važe ista načela obligacionog prava.

Zbog svoje specifičnosti i visokih vrednosti osiguranje prenosnih elektronskih uređaja, na britanskom tržištu prodaju se zasebno ili u kombinaciji s drugim vrstama pokrića. Zbog toga je osiguranje prenosnih elektronskih uređaja moguće sprovesti

⁸ I. Campos, Insurance products for the sharing economy will require insurers to transform their business processes, operations and communication across the policy value chain, January 31, 2018, <https://www.capgemini.com/2018/01/how-the-sharing-economy-is-changing-the-insurance-industry/>, pristupljeno: 3. 10. 2018.

⁹ Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji za četvrti kvartal 2016, 2017. i drugi kvartal 2018. godine.

¹⁰ Slobodan Jovanović, „Neki aspekti osiguranja zbirki i dragocenih predmeta u domaćinstvu“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3/2018.

¹¹ S. Hochburger, Partnering with Insurtech to Transform Rather Than Disrupt Insurance, July 2, 2018, <https://www.insurancejournal.com/magazines/mag-features/2018/07/02/493786.htm>, pristupljeno: 1. 10. 2018.

¹² Zakon o osiguranju, *Službeni glasnik RS*, br. 139/2014, čl. 9, st. 1, tač. 8 i 9.

kao samostalno specijalizovano osiguranje za sve takve uređaje ili samo za pojedine tipove ili pak kao deo nekog složenog programa osiguranja.

Prilikom obrade teme ovog rada koristimo i posebne uslove osiguranja pokretne tehnike s domaćeg tržišta koji se u određenim segmentima poklapaju s uslovima osiguranja na britanskom tržištu. Delimično odstupanje posebnih uslova za osiguranje pokretne tehnike domaćeg tržišta ogleda se u širini predmeta osiguranja (domaći posebni uslovi za osiguranje predviđaju pokriće za sve prenosne /taksativno navedene/ uređaje, a ne samo za elektronske prenosne uređaje koji su tema ovog rada), rizicima koji se pokrivaju tim uslovima osiguranja i pojedinim uzrocima šteta što se ne pokrivaju a karakteristične su za upotrebu tih uređaja (na primer, štete nastale na uređajima predatim u registrovanom prtljagu na prevoz; troškovi neovlašćenog korišćenja uređaja; troškovi uništenja, izmene ili neke druge poremećenosti podataka u elektronskom uređaju itd.) Prema studiji Agencije za nadzor finansijskih tržišta Velike Britanije iz 2013. godine o osiguranju mobilnih telefona, kada se ova vrsta osiguranja korektno osmisli, prodaje i kad se njome valjano upravlja, ona može da bude korisna za potrošače usluga osiguranja.¹³

Domaće tržište primenjuje posebne uslove za osiguranje pokretne tehnike dugi niz godina, dok se osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja pojavilo nedavno.¹⁴ Drugi primer aktivnosti domaćih osiguravača po ovom predmetu osiguranja kreće se isključivo u smeru osiguranja ekrana mobilnih telefona.¹⁵ Posebnu pažnju u ovom radu autor posvećuje predmetu osiguranja i osiguranim rizicima, osiguravajućem pokriću i isključenim rizicima, te posebnim obavezama osiguranika u ovoj vrsti osiguranja. Obradu odabrane teme izvršićemo putem analize određenog broja uslova osiguranja domaćih i britanskih osiguravača.

2. Predmet osiguranja i osigurani rizici

Iako ne postoji standardna definicija, možemo reći da su elektronski prenosni uređaji posebna vrsta mašina koje obavljaju ili izvršavaju određene funkcije poslovne, edukativne, potrošačke, zabavne, rekreativne ili neke druge prirode. Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike domaćih osiguravača zamišljeni su kao usluga osiguranja namenjena svim vrstama pokretnih uređaja, instrumenata i aparata od kojih su elektronski prenosni uređaji samo jedna od vrsta uređaja što se pokrivaju osiguranjem. Tako se pod „pokretnom tehnikom“ smatraju „...prenosivi

¹³ Financial Conduct Authority, *Mobile phone insurance – ensuring a fair deal for consumers*, London, 2013, str. 4.

¹⁴ Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, D01-423-U09-81, 29. 8. 2018; DDOR „Novi Sad“, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile“ d.o.o. Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518, 24. 5. 2018.

¹⁵ „Generali osiguranje Srbija“, *Uslovi za osiguranje ekrana mobilnih telefona*, 1. 11. 2017; UNIQA neživotno osiguranje, *Uslovi za grupno osiguranje mobilnih telefona od rizika loma ekrana*, UGOMLE III/2018, 7. 3. 2018.

instrumenti, uređaji i aparati koji se koriste na terenu, a služe za geološka i hidrogeološka istraživanja, merenje, kontrolu, analizu, dijagnostiku i snimanje (tehničku i medicinsku) i slično, a ne čine sastavni deo motornog vozila, plovila ili letelica kojima se vrši prenos radi korišćenja.”¹⁶

Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja treba razlikovati od osiguranja od informatičkih rizika. Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja ima neke dodirne tačke s osiguranjem od informatičkih rizika, ali se i od njega, kako ćemo u nastavku izlaganja videti, razlikuje u nekim bitnim elementima.

S obzirom na sve intenzivniju upotrebu interneta i zavisnost od informatičkih tehnologija i uređaja, kao i sveprisutnu opasnost od nastanka štete usled informatičkih napada i toj tehnologiji svojstvenim rizicima, potreba za osiguranjem od štetnih posledica informatičkih rizika raste, o čijem je predmetu osiguranja u našoj pravnoj teoriji autor ovog rada već pisao.¹⁷ Međutim, osiguranje prenosnih elektronskih uređaja za predmet ima prvenstveno materijalnu štetu usled gubitka ili štete na tom uređaju koji nisu nastali poremećajem, blokadom ili nekom drugom nedostupnošću ili gubitkom računarskih programa i sistema usled nečije pretnje po bezbednost informatičke opreme i uređaja. Za razliku od predmeta osiguranja prenosnih elektronskih uređaja, u osiguranju od informatičkih rizika se po osnovu osiguranja imovine pokrivaju troškovi nastali usled određenog broja osiguranih rizika.¹⁸ Takođe, predmet osiguranja od informatičkih rizika jeste i odgovornost vlasnika (osiguranika) informatičke opreme prema trećim licima¹⁹, što u osiguranju prenosnih elektronskih uređaja nije obuhvaćeno predmetom osiguranja.

Posebni uslovi osiguranja pokretne tehnike domaćih osiguravača u mnogim segmentima mogu se primeniti i na osiguranje prenosnih elektronskih uređaja što se nalaze u širokoj upotrebi kod fizičkih lica (mobilni telefoni, prenosni računari, tableti, fableti, iPod-ovi, iPad-ovi, uređaji za čitanje elektronskih verzija knjiga /Kindl/ i sve druge koji se, s razvojem tehnologije, javljaju na tržištu) jer je definicija predmeta osiguranja sadržana u tim uslovima dovoljno široka da obuhvati i pomenute prenosne elektronske uređaje. S druge strane, domaće tržište osiguranja, sudeći prema definicijama iz posebnih uslova za osiguranje mobilnih uređaja, ima tendenciju da ograniči predmet osiguranja, jer se ni u jednoj od analiziranih definicija ne koristi formulacija „svi mobilni uređaji, isključujući...” Razlog za to može biti vrsta proizvoda koje prodaje mobilni operater (na primer, mobilni operater prodaje samo neke vrste prenosnih uređaja)²⁰ ili usled namere da se usluga osiguranja nameni samo za ciljane

¹⁶ DDOR, „Novi Sad”, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike (uređaja, instrumenata, aparata)*, čl. 1, st. 1; Sava osiguranje, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike*, 27. 11. 2008, Del. broj 02-3944, čl. 1, st. 1.

¹⁷ Slobodan Jovanović, „Osiguranje od informatičkih rizika”, *Teme*, br. 3/2017, jul – septembar.

¹⁸ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, str. 831.

¹⁹ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, str. 833.

²⁰ DDOR, „Novi Sad”, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile” d.o.o. Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518, 24.05.2018, čl. 1, st. 1.

vrste prenosnih elektronskih uređaja, kada kupac nabavlja uređaj od mobilnog operatera ili posredovanjem menadžera prodaje.²¹

U osiguranju prenosnih elektronskih uređaja na britanskom tržištu predmet osiguranja uže je opredeljen i ograničen određenim pretpostavkama koje treba da postoje u pogledu svojine i načina sticanja uređaja, njegove starosti, državnine i stanja. U prvom slučaju, svi osiguravači u uslovima osiguranja propisuju da je takav uređaj osiguranik kupio nov u Velikoj Britaniji ili kao restauriran od strane proizvođača ili pružaoca mrežne usluge (u tom slučaju britanski osiguravači uslovljavaju pokriće različitom maksimalnom starošću uređaja), da ga je dobio kao zamenu od osiguravača ili je kupljen na osnovu poklon vaučera, pod uslovom da osiguranik to može da dokaže.²²

Polazeći od podele stvari po određenim, opšteprihvaćenim pravno relevantnim karakteristikama, radi se o osiguranju pokretnih, nepotrošnih stvari i stvari određenih po rodu. Prenosni elektronski uređaji imaju svojstvo lakog i brzog prenošenja s jednog na drugo mesto. Time te stvari ispunjavaju definiciju da se pod pokretnim stvarima smatraju „... one čiji se položaj u prostoru ne može promeniti a da se time ne povredi njihova bitna osobina.“²³ Kada se radi o svojstvu nepotrošnosti prenosnih elektronskih uređaja, nepotrošnim stvarima se smatraju one stvari koje se „... mogu upotrebljavati više puta ili neograničeno a da im se time bitno ne naruši supstancija“, i autor u ovom radu to svojstvo posmatra iz ugla kupca.²⁴ Prenosni elektronski uređaji, iako se u ugovoru o osiguranju opredeljuju serijskim brojem ili oznakom a njihova količina se ne iskazuje po nekoj mernoj jedinici, spadaju u stvari određene po rodu jer se radi o „serijski proizvedenim mašinama“.²⁵ Pored samih uređaja, na britanskom tržištu osiguranja predmet osiguranja jeste i pomoćna oprema kao što su punjači, zaštitne maske, slušalice, ali se iz pokrića isključuju SIM kartice.

Predmet osiguranja su stvari koje su pojedinačno navedene i opisane u spisku u polisi osiguranja, tako da nema dileme na koje se stvari ili predmete odnosi obaveza osiguravača. Osiguravač očekuje da mu osiguranik, prilikom zaključenja ugovora o osiguranju, podnese dokaz o kupovini uređaja ili izjavu o garanciji koja će sadržati sledeće podatke o uređaju: (1) IMEI (Međunarodni broj prenosne opreme – *International Mobile Equipment Identity*²⁶) ili serijski broj; (2) marku i model; (3) kupoprodajnu cenu; i (4) potvrdu ili izjavu da je uređaj u trenutku prodaje u potpuno ispravnom

²¹ Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, D01-423-U09-81, 29. 8. 2018, čl. 2, st. 1 i čl. 4, st. 1.

²² Great Lakes Insurance SE, *CoverCloud Gadget Insurance Policy Wording*, CCG-BAS-PW-201801-1, 2018, str. 2.

²³ Ilija Babić, *Uvod u građansko pravo i stvarno pravo*, Beograd, 2016, str. 242.

²⁴ Ilija Babić, *Ibidem*, str. 246.

²⁵ Ilija Babić, *Ibidem*, str. 244.

²⁶ *IMEI* je jedinstveni broj za identifikaciju *GSM*, *WCDMA* i *iDEN* prenosnih telefona, kao i nekih satelitskih telefona. U većini slučajeva telefon ima jedan broj *IMEI*, ali telefoni sa dve *SIM* kartice imaju dva *IMEI* broja. Ovaj broj koristi mreža *GSM* za identifikaciju legalnog uređaja i zato se može iskoristiti za blokiranje ukradenog telefona da pristupa mreži, <https://www.imei.info/faq-what-is-IMEI/>, pristupljeno: 2. 10. 2018.

stanju. U nekim slučajevima moguće je da osiguravač obezbedi određenu aplikaciju putem koje će osiguranik poslati podatke o uređaju i njegove fotografije.²⁷ U današnje vreme komunikacija između osiguranika i osiguravača veoma je brza i efikasna, jer na raspolaganju postoje različiti metodi i tehnologije koji to omogućavaju. To mogu biti aplikacije za pojedine uređaje, internet strana osiguravača, elektronska pošta ili slanje poruke preko mobilne telefonije.

Predmet osiguranja, kako smo prethodno napomenuli, predstavlja stvar određenu po rodu. Stvari određene po rodu su zamenljive, pa će zbog toga osiguravač, ako uređaj ne može da zameni identičnim iste starosti i stanja, izvršiti predaju uređaja sa sličnim specifikacijama ili slične vrednosti uzimajući u obzir starost i stanje osiguranog oštećenog uređaja. Pri tome, osiguravač isključuje obavezu da obezbedi da zamenski uređaj bude iste boje kao i oštećeni uređaj.²⁸

Predmet osiguranja prenosnih elektronskih uređaja mogu da budu i isključivo pojedinačni uređaji različitih proizvođača. Takođe je moguće da samo mobilni telefoni budu predmet pokrića po osnovu posebnih uslova osiguranja ili u sklopu nekog programa osiguranja. Takav primer zapazili smo u praksi Banke Škotske i njenog odeljenja „Halifax“ u vezi sa složenim osiguranjem vlasnika tekućih računa, koji, pored osiguranja na putovanju, iznenadnog kvara motornog vozila ili kvara u domaćinstvu, pružaju i pokriće troškova popravke ili zamene jednog mobilnog telefona do 2.000 funti po oštetnom zahtevu usled gubitka, krađe, štete ili loma.²⁹ Banka u stvari prodaje različite vrste osiguranja od različitih osiguravača koja su objedinjena u jednu uslugu koja se sastoji od bankarske usluge i određenog broja usluga osiguranja prilikom otvaranja tekućeg računa klijenta.

Na prenosnim elektronskim uređajima mogu nastati osigurani rizici kao što su gubitak ili šteta na stvarima vezani za supstanciju imovine, pri čemu stvar ima vrednost koja se može izraziti u novcu. Pored gubitka ili krađe uređaja, osiguranjem su pokriveni i štete usled požara ili dejstva tečnosti po uređaju, pod uslovom da do toga nije došlo namernim postupkom osiguranika ili bilo kojeg drugog lica.³⁰ S druge

²⁷ Generali osiguranje Srbija, *Uslovi za osiguranje ekrana mobilnih telefona*, 1. 11. 2017, čl. 2, st. 1, tač. 3 i 4.

²⁸ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 5. Slično rešenje predviđeno je i prema uslovima jednog domaćeg osiguravača, po kojima će se zamena mobilnog uređaja izvršiti zamenom za mobilni uređaj istog tipa. Međutim, ukoliko zamena oštećenog mobilnog uređaja uređajem istog tipa nije moguća jer takav uređaj više nije u ponudi kod mobilnog operatera, zamenjuje se mobilnim uređajem koji je jednak po novčanoj vrednosti, a može biti različit po osnovu marke proizvođača (DDOR, „Novi Sad“, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile“ d.o.o. Beograd*, 24. 5. 2018, čl. 2, st. 4). Mnogo preciznije formulisano obavezu osiguravača u slučaju kada novi uređaj istog tipa i kvaliteta više nije dostupan na tržištu nalazimo u drugim uslovima osiguranja, po kojima je osiguravač u obavezi da na ime naknade osiguraniku obezbedi novi uređaj dostupan na tržištu u tom trenutku koji odgovara tehničkim karakteristikama osiguranog uređaja (Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, čl. 11, st. 4).

²⁹ „Halifax“ (Bank of Scotland). *Ultimate Reward Current Account*, 1/3360041-1 (10/18), 2018, str. 5.

³⁰ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 2.

strane, postoje osiguravači na britanskom tržištu koji pružaju pokriće po sistemu „svi rizici“ u pogledu direktne, materijalne štete na supstanciji uređaja.³¹

Rizici koji su isključeni iz pokrića u osiguranju imovine i u ovoj vrsti osiguranja ne podležu obavezi osiguravača. Tako štete nastale usled ratnih i nuklearnih rizika nisu pokrivene. U okviru definicije ratnih rizika napominjemo da se na domaćem i britanskom tržištu osiguranja nalazi i rizik od terorizma,³² kao i štete usled zvučnog udara nastalog talasima pritiska prouzrokovanog letelicom ili drugim vazduhoplovnim uređajem koji putuje brzinom zvuka ili nadzvučnom brzinom. Radi se o riziku koji je isključen na britanskom tržištu osiguranja, što nismo zapazili u uslovima osiguranja domaćih osiguravača.

Karakteristično isključenje u osiguranju prenosnih elektronskih uređaja u kojima su, neizbežno, ugrađeni i procesori i mediji za skladištenje podataka odnosi se na gubitke ili štete na informacijama, podacima ili softveru sadržanom u uređaju ili memorisanom na njemu. To isključenje važi bez obzira na činjenicu da je šteta nastala usled nekog od osiguranih rizika.³³

Obaveza osiguravača isključena je i u pogledu svih posredno nastalih šteta. Jedna od takvih šteta odnosi se na kupovinu stvari ili podizanje novca sa računa osiguranika korišćenjem bankovnih podataka ili kreditne kartice sa ukradenog uređaja. Drugim rečima, isključuje se pokriće za troškove nastale neovlašćenom upotrebom, izuzev ako drugim odredbama nije pružena neka vrsta takvog pokrića.

3. Pokriće i neke od obaveza osiguranika karakteristične u osiguranju prenosnih elektronskih uređaja

Domaće tržište osiguranja tradicionalno prodaje osiguranje imovine po sistemu imenovanih rizika. Osiguravajuće pokriće pruža se svrstavanjem rizika u dve grupe: osnovne i dopunske opasnosti. Međutim, britansko tržište osiguranja prenosnih elektronskih uređaja sprovodi se po sistemu „svih rizika“ kada se radi o materijalnoj šteti na uređaju. Reč je o pokriću koje važi za štete nastale dejstvom opasnosti koja nije izričito isključena u uslovima osiguranja, zbog čega obaveza osiguravača da naknadi štetu postoji samo ako ne uspe dokazati da je šteta nastala iz nekog od neosiguranih rizika. Ipak, uslovi osiguranja britanskog tržišta precizno definišu i sadržinu pojedinih pojmova, pa je samim tim otklonjena mogućnost

³¹ AmTrust Europe Limited, *op. cit.*, 2018, str. 11.

³² Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, 2018, čl. 12, st. 1, tač. 1. Pod terorizmom se smatra svaka radnja, uključujući (ali bez svođenja) na primenu sile ili nasilja zajedno s pretnjom od strane bilo kojeg lica ili grupe lica što istupaju samostalno ili u ime neke organizacije, ili u vezi s njom ili vladom, iz političkih, religijskih, ideoloških i sličnih motiva, te u nameri da se utiče na bilo koju vladu da proizvede strah u javnosti ili nekom njenom delu (Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 3; Zenith Insurance Plc, *ZIP On-Line Gadget Policy*, 2018, str. 1).

³³ Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, 2018, čl. 12, st. 1, tač. 13, al. 5 i tač. 14. Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 5.

nejasnoća u pogledu toga šta je predmet pokrića, kada se ono aktivira i kolika je obaveza osiguravača.

U nastavku izlaganja analiziraćemo uslove osiguranja prenosnih elektronskih uređaja društva za osiguranje „Great Lakes Insurance SE“, koji se manje ili više poklapaju i s uslovima drugih osiguravača.

U osnovno pokriće spadaju sledeći rizici: krađa, gubitak, pokriće pomoćne opreme do 150 funti i zloupotreba elektronskog novčanika. U okviru proširenog pokrića osiguravač osigurava: krađu, zloupotrebu elektronskog novčanika, nenamernu štetu, lom, pucanje ekrana, štetu usled prosipanja tečnosti, troškove neovlašćene upotrebe. U najširem obimu pokrića osiguravaju se rizici iz prethodna dva nivoa pokrića.

Rizik od krađe, koji se na domaćem tržištu osiguranja osigurava kao dopunski, u analiziranim uslovima osiguranja pokriven je u svim nivoima pokrića.³⁴ Međutim, osiguravač je propisao i određene uslove pod kojima neće prihvatiti obavezu da naknadi štetu usled krađe. To su razlozi koji se prvenstveno odnose na posebne obaveze osiguranika u pogledu čuvanja uređaja. Na primer, osiguravač neće naknaditi štetu ako je uređaj ukraden iz bilo kojeg motornog vozila dok se osiguranik (ili lice koje je istupalo u njegovo ime) nije nalazilo u vozilu, osim ako je uređaj bio sakriven u zaključanoj fioci vozila, svi prozori spušteni, vrata zaključana a sistemi bezbednosti aktivirani. Savesnost osiguranika zahteva se i u pogledu sprovođenja zaštitnih mera u kući ili stanu vlasnika uređaja u smislu da je objekat zaključan i obezbeđen. Ipak, osiguravač će naknaditi štetu usled provalne krađe ako je do ulaska u kuću ili stan osiguranika došlo nasilnim putem. Pažnja u vezi s čuvanjem uređaja ogleda se i u njegovom sakrivanju, odlaganju ili sklanjanju kada nije u upotrebi u zaključanu sobu, sef, zaključani orman ili fioku, kao i u svim drugim slučajevima kada raspoložive mere zaštite nisu bile preduzete.³⁵

Neovlašćena upotreba uređaja posle njegovog nenamernog gubitka ili krađe predstavlja karakterističnu opasnost koja se može osigurati u ovoj vrsti osiguranja, ali po pravilu uz dodatnu premiju osiguranja. U tom slučaju predmet osiguranja jesu troškovi koji nastaju usled neovlašćenih poziva, slanja poruka, preuzimanja, stvaranja i korišćenja podataka od trenutka nastanka navedenog rizika. Ipak, obaveza se u tom slučaju ograničava vremenski (najčešće do 24 sata posle saznanja za gubitak ili krađu) i novčano do određenog iznosa.³⁶

Osiguranik je dužan da preduzima sve razumne mere usmerene na sprečavanje mogućnosti nastanka štete. Ta obaveza proizlazi iz jedne druge obaveze, po kojoj osiguranik posle zaključenja ugovora o osiguranju treba da nastavi da se

³⁴ Suprotno je predviđeno uslovima osiguravača „AmTrust Europe Limited“, kod kojeg krađa i gubitak uređaja nisu pokriveni u osnovnom (standardnom – prim. aut.) pokriću, već u proširenom (krađa) i najvišem nivou pokrića (krađa i gubitak uređaja), uz obavezu plaćanja dodatne premije.

³⁵ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 4; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, str. 2.

³⁶ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 3; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, str. 1.

ponaša savesno i s dužnom pažnjom u odnosu na osigurani predmet, kao da nije ni osiguran.³⁷ Pomenuta obaveza, u kopnenim osiguranjima u koje spada i osiguranje prenosnih elektronskih uređaja, proizlazi iz čl. 926, st. 1 Zakona o obligacionim odnosima, po kojoj je osiguranik dužan da preduzme propisane, ugovorene i sve ostale mere potrebne da se spreči nastupanje osiguranog slučaja. Osiguranik koji nije ispunio tu obavezu dužan je da naknadi štetu koju je time prouzrokovao osiguravaču. S druge strane, ako zbog toga što osiguranik nije ispunio svoju obavezu nije nastala nikakva šteta za osiguravača, ili ako bi šteta nastala u istom obimu i da je osiguranik ispunio tu obavezu, nema ni sankcije za osiguranika.³⁸

Iz osiguranja su isključene štete na prenosnom elektronskom uređaju ako su posledica namernog ponašanja osiguranika, napuštanja ili zanemarivanja uređaja na javnom mestu, nepostupanja u skladu s uputstvom proizvođača ili upotrebom pomoćne opreme koju proizvođač nije odobrio u uputstvu,³⁹ dok je kod nekih drugih osiguravača specifikacija nesavesnog ponašanja osiguranika proširena i na ostavljanje uređaja na haubi, krovu ili prtljažniku motornog vozila.⁴⁰ Osim toga, osiguravajuće pokriće neće postojati ako je uređaj izgubljen kada je predat na prevoz u prtljagu.⁴¹ Kao što vidimo, savesnost osiguranika podrazumeva njegovu obavezu da uređaj u svakom trenutku drži kod sebe (u svom vidokrugu, pri ruci u džepu i sl.) ili na sebi, ako se radi o takvoj vrsti opreme (slušalice, pametni satovi i sl.), da bi mogao računati na osiguravajuće pokriće. Osiguranik takvu obavezu, verovatno, neće moći u svakom trenutku da ispunjava, ili zbog svog komfora ili iz određenih potreba i okolnosti (odmor od upotrebe, prestanak korišćenja i sl.), zbog čega deo rizika da šteta nastane baš tada snosi sam. U uslovima osiguranja jednog britanskog osiguravača to isključenje formulirano je na sledeći način: „Kada svesno napustite svoj uređaj negde gde ga ne možete videti, ali ga mogu videti druga lica a postoji opasnost od oštećenja. Na primer u restoranu ili pabu, kada odete u toalet, ili ako napustite bar ostavljajući svoj uređaj na stolu umesto da ga ponese sa sobom.”⁴²

Pokriće se aktivira kada dođe do značajnog fizičkog oštećenja uređaja, zbog čega ono ne pokriva kozmetičke štete (poremećaj oblika, ogrebotine i ulubljenja)

³⁷ Slobodan Jovanović, „Neki aspekti osiguranja zbirki i dragocenih predmeta u domaćinstvu“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3/2018, str. 46.

³⁸ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, str. 47.

³⁹ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 4.

⁴⁰ „Zenith Insurance Plc“, *op. cit.*, 2018, str. 2.

⁴¹ „AmTrust Europe Limited“, *Mobile & Gadget Insurance*, SO/STD-SA/2018/07/R9, 2018, str. 13.

⁴² „AmTrust Europe Limited“, *Ibidem*. Navodimo neke od primera u kojima su britanski osiguravači odbili svoju obavezu zbog napuštanja uređaja na javnom mestu (Financial Conduct Authority, *op. cit.*, 2013, str. 8–9, 11):

Primer 1: Osiguranik je slučajno izgubio telefon na sedištu taksija, a pokušaj da dođe do njega preko taksi udruženja bio je neuspešan.

Primer 2: Osiguranica je obedovala u restoranu, pri čemu je mobilni telefon stajao na stolu i mislila je, ali nije bila sigurna, da ga je vratila nazad u svoju tašnu.

koji ne utiču na funkcionalnost uređaja ili opreme. Na primer, smatra se da je do nastanka osiguranog slučaja, u osiguranju ekrana mobilnog telefona, došlo onog momenta kada je ekran oštećen, pod uslovom da se golim okom može nedvosmisleno konstatovati njegov prelom, naprslina ili ulegnuće.⁴³

Kada osiguranik dostavlja uređaj na popravku, dužan je da ukloni sve blokade kao što su zaključavanja putem pina (ličnog identifikacionog broja) ili zaštitne blokade operatera. Radi se o obavezi osiguranika koju mu osiguravač preporučuje jer će u protivnom popravka kasniti ili oštećeni uređaj biti vraćen nepopravljen.⁴⁴

Uslovi osiguranja prenosnih elektronskih uređaja na britanskom tržištu predviđaju pokriće samo u slučaju da je osiguranik istovremeno i vlasnik uređaja, ali se kao dodatni osiguranici pojavljuju i članovi uže porodice: osiguranikova majka, otac, sin, kćerka, supružnik ili vanbračni partner koji žive u domaćinstvu zajedno s osiguranikom.⁴⁵ Neki drugi osiguravači proširuju pomenuti spisak dodatnih osiguranika i na braću i sestre koji žive sa osiguranikom u domaćinstvu, iz čega je teško zaključiti da li je taj kriterijum ispunjen samo kada se radi o rođenoj braći i sestrama ili on obuhvata svu braću i sestre bez obzira na stepen srodstva pod uslovom da žive u zajedničkom domaćinstvu sa osiguranikom.⁴⁶ Svi osiguravači primenjuju kriterijum „uže porodice“, zbog čega se iz pomenute formulacije javlja navedena dilema.

Opšta obaveza osiguranika jeste da dokaže nastanak osiguranog slučaja, kao i to da je uređaj bio u upotrebi tokom trajanja perioda osiguranja. Kada se radi o mobilnom telefonu, o tome se može dobiti potvrda od pružaoca usluga mobilne telefonije, a za ostale uređaje smatra se da su bili u svakodnevnoj upotrebi samom činjenicom slanja uređaja osiguravaču na procenu i popravku.⁴⁷

Interesantno je da smo samo kod jednog od analiziranih osiguravača pronašli detaljno specifikovano isključene rizika računarskog virusa. Taj osiguravač isključuje svoju obavezu da naknadi gubitak, štetu, uništenje, poremećaj, brisanje, kvarenje ili izmenu elektronskih podataka usled dejstva računarskog virusa ili sličnog mehanizma, ili pak zbog nedostupnosti interneta iz bilo kojeg razloga ili gubitka mogućnosti upotrebe, smanjenja funkcionalnosti, kao i tako nastale troškove i rashode bilo koje vrste, bez obzira na bilo koji drugi uzrok ili događaj koji istovremeno doprinese nastanku štete ili je na drugi način prouzrokuje.⁴⁸

Primer 3: Osiguranica je bila na odmoru u Italiji, a kad se vratila u Veliku Britaniju, shvatila je da je nenamerno ostavila telefon u svojoj hotelskoj sobi. Kada je stupila u kontakt s hotelom, rekli su joj da nisu mogli da ga pronađu.

Primer 4: Osiguranik se sa svojim kolegama vraćao iz noćne smene autobusom i u jedan sat posle ponoći u subotu shvatio da mu nema telefona. Proverio je kod prevoznika i njegovih kolega, ali telefon niko nije pronašao.

⁴³ „Generali osiguranje Srbija“, *op. cit.*, 2017, čl. 3, st. 1.

⁴⁴ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 4.

⁴⁵ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 3; „Zenith Insurance Plc“, *op. cit.*, 2018, str. 1.

⁴⁶ „AmTrust Europe Limited“, *op. cit.*, 2018, str. 9.

⁴⁷ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 3.

⁴⁸ „AmTrust Europe Limited“, *op. cit.*, 2018, str. 13.

4. Zaključak

Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja i opreme predstavlja evoluciju osiguranja koja je nastala s napretkom moderne informatičko-komunikacione tehnologije. Posebno koncipirano osiguranje prenosnih elektronskih uređaja koje u vidu ima svakodnevnu i intenzivnu upotrebu ovih uređaja sadrži i posebno prilagođene uslove osiguranja toj vrsti stvari koje pokazuje brojne prednosti i pogodnosti za osiguranika. Za razliku od osiguranja tih uređaja u sklopu nekih drugih vrsta osiguranja, ovo osiguranje predstavlja novi iskorak prava osiguranja u smeru još višeg nivoa specijalizacije i obima osiguravajućeg pokrivača i njegovog limita (neki specifični rizici prenosnih elektronskih uređaja mogu ostati nepokriveni u nekim drugim vrstama osiguranja stvari koje nisu specijalno namenjene elektronskim prenosnim uređajima, ili se u toj vrsti osiguranja pokrivaju u nekom procentu ili iznosu od sume osiguranja).

Specifičnost ove vrste osiguranja u tome je da se ono sprovodi preko interneta i preko operatera mobilne telefonije. Kada se ovo osiguranje prodaje preko interneta, primenjuju se posebna pravila za zaključivanje ovih ugovora o osiguranju na daljinu, s brojnim zaštitnim odredbama, u potrošačkom pravu, ustanovljenim u korist osiguranika.

Definicije prenosnih elektronskih uređaja na domaćem tržištu osiguranja formulisane su na ograničavajući način, što je uobičajeno kada se radi o usluzi osiguranja namenjenoj određenom kanalu prodaje ili ciljanom tržištu.

Uslovi domaćih i britanskih osiguravača se poklapaju, naročito kada se radi o standardno isključenim rizicima, ali se i razlikuju u delu nekih vrsta rizika koje domaći osiguravači nisu izričito predvideli u svojim uslovima, kao i u pogledu instituta dodatnih osiguranika – članova uže porodice koji u svakodnevnom životu takođe koriste prenosne elektronske uređaje čiji nisu vlasnici.

Literatura

- Adam Thierer, The Internet of Things and Wearable Technology: Addressing Privacy and Security Concerns without Derailing Innovation, *Richmond Journal of Law & Technology*, br. 2/2015, <http://jolt.richmond.edu/v21i2/article6.pdf>, pristupljeno: 3. 10. 2018.
- AmTrust Europe Limited, *Mobile & Gadget Insurance*, SO/STD-SA/2018/07/R9, 2018.
- Babić, Ilija, *Uvod u građansko pravo i stvarno pravo*, Beograd, 2016.
- DDOR Novi Sad, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike (uređaja, instrumenata, aparata)*.
- DDOR Novi Sad, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile“ d.o.o. Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518,

24.05.2018, https://www.vipmobile.rs/documents/rs/Uslovi_za_mobilne_telefone.pdf, pristupljeno: 1. 10. 2018.

- Diringer, David. History of the Alphabet, in: *World Heritage Encyclopedia*, 1977, http://worldheritage.org/articles/History_of_the_alphabet, pristupljeno: 3. 10. 2018.
- Financial Conduct Authority. *Mobile phone insurance – ensuring a fair deal for consumers*, Thematic Review TR13/2, London, June 2013.
- Generali osiguranje Srbija, *Uslovi za osiguranje ekrana mobilnih telefona*, 1. 11. 2017.
- Great Lakes Insurance SE, *CoverCloud Gadget Insurance Policy Wording*, CCG-BAS-PW-201801-1, 2018.
- Halifax (Bank of Scotland). *Ultimate Reward Current Account*, 1/3360041-1 (10/18), 1st October 2018.
- Ian Campos, Insurance products for the sharing economy will require insurers to transform their business processes, operations and communication across the policy value chain, January 31, 2018, <https://www.capgemini.com/2018/01/how-the-sharing-economy-is-changing-the-insurance-industry/>, pristupljeno: 3. 10. 2018.
- Jovanović, Slobodan, „Neki aspekti osiguranja zbirki i dragocenih predmeta u domaćinstvu“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3/2018, str. 41–48.
- Jovanović, Slobodan, „Osiguranje od informatičkih rizika“, *Teme*, br. 3/2017, jul – septembar, str. 823–837.
- Manyika, James, Lund, Susan, Bughin, Jacques, Woetzel, Jonathan, Stamenov, Kalin and Dhingra, Dhruv. *Digital globalization: The new era of global flows*, New York City, 2016.
- Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji – Četvrti kvartal 2016. godine, Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/Pregled_trzista/Kvartalni%20pregled%20podataka%20o%20stanju%20trzista%20elektronskih%20komunikacija%20Q4%202016%20cirilica.pdf, pristupljeno: 2. 10. 2018.
- Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji – Četvrti kvartal 2017. godine, Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/Pregled_trzista/Kvartalni%20pregled%20podataka%20o%20stanju%20trzista%20elektronskih%20komunikacija%20Q4%202017, pristupljeno: 2. 10. 2018.
- Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji – Drugi kvartal 2018. godine, Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, <https://www.ratel.rs/uploads/documents/>

empire_plugin/Kvartalni%20pregled%20podatka%20o%20stanju%20trzista%20elektronskih%20komunikacija%20Q2%202018_%20final%2010.pdf, pristupljeno: 2. 10. 2018.

- Sava osiguranje, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike*, 27.11.2008, Del. broj 02-3944.
- Stephan Hochburger, Partnering with Insurtech to Transform Rather Than Disrupt Insurance, July 2, 2018, <https://www.insurancejournal.com/magazines/mag-features/2018/07/02/493786.htm>, pristupljeno: 1. 10. 2018.
- Tomić, Katica. „Blockchain tehnologija, pametni ugovori i njihova implementacija u industriji osiguranja“, S. Jovanović i P. Marano (ur.) u: *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (133–145), Beograd, 2018.
- UNIQA neživotno osiguranje, *Uslovi za grupno osiguranje mobilnih telefona od rizika loma ekrana*, UGOMLE III/2018, 7.03.2018.
- „Wireless phone cases dismissed“, *San Francisco Call*, 104(37), 7 July 1908. <https://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc?a=d&d=SFC19080707.2.68&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1>, pristupljeno 1. 10. 2018.
- Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93 (ZOO) i *Službeni list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja.
- Zakon o osiguranju, *Službeni glasnik RS*, br. 139/2014.
- Zenith Insurance Plc, *ZIP On-Line Gadget Policy*, 25 September 2018.

UDK: 676.06:368:681.61.063:629.1.066:368.025.61:368.027:368.1:004.738.5

Prof. Slobodan O. Jovanović, PhD¹

PARTICULAR INSURANCE FEATURES OF MOBILE ELECTRONIC DEVICES

REVIEW ARTICLE

Abstract

Switching from analogue to digital information technology increased the electronic communication opportunities, especially after a gradual and ever-expanding use of the Internet since its introduction. On the other hand, the possession of mobile electronic devices² has become one of the elementary needs for all those who want comfort and benefit from using the new technologies in everyday life and work. The increasing number of owners of mobile electronic devices and the significant price and portability of such devices (which is why there is an increased risk of loss or damage) were the main reasons for the emerging demand for their insurance.

In this paper, the author pays attention to the subject matter and risks insured, insurance cover and excluded risks and some of the obligations of the insured persons which characterise this type of insurance. The topic was analysed by insight into domestic and foreign literature available to the author and by analysing a number of insurance terms and conditions of both Serbian and British insurers.

Key words: *mobile devices, Internet, insurance, assets, cover, risks*

¹ Chairman of the Association for Insurance Law of Serbia

E-mail: nsbob@sezampro.rs

Paper received on: November 28, 2018

Paper admitted on: November 30, 2018

² In this paper, the author uses the term „portable electronic devices“ because he thinks that it covers all types of such devices and that it fully corresponds to the spirit of the Serbian language and the topics. This choice of the author certainly does not exclude the use of other terms for the purposes of development, marketing and sales of insurance products.

1. Introduction

Social communication has always been one of the most significant needs of human civilization, just as the existential needs for food and shelter. Several millennia have passed between the use of symbols and drawings in caves and the predecessors of a modern letter. For such a long period, the letter was shaped and developed under the influence of political and socio-economic systems of different nations and cultures, so that the modern communication earned new forms and dimension³. This was certainly affected by significant technological discoveries: production and transmission of electricity, radio waves, satellite navigation and computers. One of the most important devices of modern technology is a mobile telephone, wrongly regarded as the invention of the second half of the 20th century, because the first written track of the use of wireless telephony dates back to 1908, in the USA.⁴

By switching from analogue to digital information technology, electronic communication capabilities increased, especially after the gradual and ever-expanding use of the Internet since its introduction. A completely new field of information communication arose gradually with the Internet opportunities for long-distance control and instruction of home appliances and installations and/or other remote operations for different purposes⁵. According to a study conducted by McKinsey's Global Institute in New York, approximately 914 million individuals were connected through at least one social network (Facebook, Twitter, LinkedIn, and WeChat) at the beginning of 2016, while 360 million people participated in cross-border e-trade.⁶ Thus, the possession of mobile electronic devices has become one of the basic needs for all those who want comfort and benefit from new technologies in their everyday life and work.

The latest trend in business operation methods is the application of the so-called "Economy of sharing" in which, based on the principle of sharing, services and products are hired and exchanged in a way that all types of legal relations are concluded and carried out without the need for an intermediary⁷. This is a business

³ David Diringer, "History of the Alphabet" in: *World Heritage Encyclopedia, 1977*, http://worldheritage.org/articles/History_of_the_alphabet, accessed: October 3, 2018.

⁴ In one dispute in California, the defense witness, an experienced electrician, confirmed that in 1904 he attended a demonstration of a professor Alberta Jankea in Kansas City, on the occasion of his live-transmission of speech to a 7-mile (11-kilometer) distant location, through the use of wireless phone and that communication with more powerful instruments can be carried out at a larger distance ("Wireless phone cases dismissed", *San Francisco Call*, 104 (37), 7 July 1908, <https://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc?a=d&d=SFC19080707.2.68&e=-----en--20-1-txt-txIN-----1>, accessed on 1st October 2018)

⁵ Thierer, The Internet of Things and Wearable Technology: Addressing Privacy and Security Concerns without Derailing Innovation, *Richmond Journal of Law & Technology*, No. 2/2015, <http://jolt.richmond.edu/v21i2/article6.pdf>, accessed on 3rd October. 2018

⁶ James Manyika, et al. *Digital globalization: The new era of global flows*. New York City, 2016, pp. 48.

⁷ Katica Tomić, „Blockchain technology, smart contracts and their implementation in the insurance industry”, S. Jovanović i P. Marano (ur.) in: *Insurance law and Practice – Challenges. New Technologies and corporate governance* (133–145), Belgrade, 2018, pp. 134.

model between participants of a single computer network. Reputation, harmonized customer experience and product changes to meet the needs of evolving clients represent the factors of standing out in the insurance market, since the use of insurance services concentrated around the Internet, smart telephones and other devices with an Internet access will make technology generally present in the value chain of the “economy of sharing”⁸

According to the data of the Regulatory Agency for Electronic Communications and Postal Services of the Republic of Serbia, the total realized fixed telephony traffic is constantly declining, from 1.48 billion minutes in the first quarter of 2016 to 92 billion minutes in the second quarter of 2018⁹. When analysing the amount of data transmitted only through mobile telephony networks, a steady increase is visible by quarters in the period from 2016 to the second quarter of 2018. Thus, in the last quarter of 2016, 14 million GB of data were transmitted and in the second quarter of 2018, more than three times such amount and/or 47.19 million GB.

Ever increasing number of owners of mobile electronic devices, the significant price and portability of such devices, which result in increased peril of their loss or damage, were the main reasons for the emergence of demand for their insurance. In one of the previous papers, the author addressed the increasing value of the insured items and specific risks that the thing can be exposed to and, accordingly, how inadequate for the Insured is to take out coverage under insurance products not tailored to these items and their inherent risks¹⁰.

From the perspective of the users of insurance services, mobile technology can play a significant role for individuals and entities wishing to conclude insurance and/or when paying a premium or filing a claim, especially if they can do so quickly and easily through a mobile electronic device.¹¹

The insurance of mobile electronic devices belongs to the group of non-life insurance, namely the property insurance¹². The basic characteristics of the insured subject matter coincide with other types of property insurance, so it is regulated by the same principles of law of contracts and torts.

⁸ I. Campos, Insurance products for the sharing economy will require insurers to transform their business processes, operations and communication across the policy value chain, January 31, 2018, <https://www.capgemini.com/2018/01/how-the-sharing-economy-is-changing-the-insurance-industry/>, accessed on 3rd October, 2018

⁹ Overview of the electronic communications market in the Republic of Serbia for the fourth quarter of 2016 and 2017 and/or the second quarter of 2018.

¹⁰ Slobodan Jovanović, “Some Aspects of Insurance of Collections and Valuable Household Items”, *European Journal of Insurance Law*, No. 3/2018.

¹¹ S. Hochburger, Partnering with Insurtech to Transform Rather Than Disrupt Insurance, July 2, 2018, <https://www.insurancejournal.com/magazines/mag-features/2018/07/02/493786.htm>, accessed on 1st October 2018.

¹² Insurance Law, Official Gazette of RS, no. 139/2014, Art. 9, para. 1, item. 8 and 9.

Due to its specificity and high value, the insurance of mobile electronic devices sells separately on the British market or in combination with other types of coverage. Therefore, the insurance of mobile electronic devices can be transacted as a self-specialized cover for all such devices or only particular types, or within a complex insurance program.

When handling the topic of this paper, we also use special terms and conditions for insurance of mobile technology on the Serbian market, which in certain segments coincide with the British market insurance terms and conditions. Partial deviation of the special terms and conditions for insurance of mobile home technology reflects in the scope of the insurance (Serbian special terms and conditions provide cover for all mobile /listed/ devices, and not only for electronic mobile devices, which are the topics of this paper), risks covered and individual causes of damage that are not covered and are characteristic for the use of these devices (for example, damages caused to devices that are handed over into the registered baggage for the carriage, costs of unauthorized use of the devices, costs of destruction, alteration or other electronic devices data disruption etc.) According to a study carried out by the UK Financial Market Supervisory Agency in 2013 on the insurance of mobile telephones, when properly developed, sold and managed, this line of insurance can be beneficial for the insurance service consumers.¹³

The Serbian insurance market has applied special terms and conditions for insurance of mobile technology for many years, while the insurance of mobile phones and other mobile devices was developed only recently.¹⁴ Another example of the activities of Serbian insurers as regards this subject matter is a tendency to cover exclusively the screen of mobile phones¹⁵. The author devotes special attention to the subject matter of insurance and insured risks, insurance cover and excluded risks and special obligations of insured persons under this type of insurance. The selected topic is studied by analysing particular insurance terms and conditions of the Serbian and British Insurers.

2. Insured Subject Matter and Risks Covered

Although there is no standard definition, we can say that electronic mobile devices are a special type of machinery serving to perform or execute particular

¹³ Financial Conduct Authority, *Mobile phone insurance – ensuring a fair deal for consumers*, London, 2013, pp. 4.

¹⁴ Dunav Insurance Company, Special Terms and Conditions for Comprehensive Insurance of Mobile Telephones and Other Mobile Devices, D01-423-U09-81, 29. 8. 2018; DDOR Novi Sad, Special Terms and Conditions for the Insurance of Mobile Devices Purchased through Mobile Operator - “Vip mobile” d.o.o. Belgrade, DDOR-RS-OMU-46-0518, May 24, 2018.

¹⁵ Generali Insurance Serbia, Terms and Conditions for Insurance of Mobile Phone Screens, November 1, 2017; UNIQA Non-Life Insurance, Terms and Conditions for Group Insurance of Mobile Telephones against Risk of Screen Breakage, UGOMLE III / 2018, March 7, 2018.

business, educational, consumer, entertainment, recreational or other kind of function. The special terms and conditions of Serbian insurers for insurance of mobile technology are conceived as an insurance product intended for all types of mobile devices, instruments and appliances that are covered by insurance, of which the electronic mobile devices are only a type. Thus, "mobile technology" is considered to comprise:,... mobile instruments, devices and apparatuses used in the field, for performing geological and hydrogeological research, measurement, control, analysis, diagnostics and surveying (technical and medical) and the like, which does not form an integral part i.e. is not installed into a motor vehicle, vessel or aircraft, by which it is conveyed for usage."¹⁶

The insurance of mobile electronic devices should not be mixed with the insurance against IT risks. The insurance of mobile electronic devices has some touch points with insurance against IT risks, but also differs from it, as we will see in hereinafter, in some important elements.

Given the ever growing use of the Internet and the dependence on information technology and devices, as well as the ever-present peril of loss due to IT attacks and technology inherent risks, the need to insure against harmful effects of IT risks is on the rise. The author of this paper has already written on the subject matter of this insurance in our legal theory¹⁷. However, the insurance of mobile electronic devices covers primarily material damage caused by a loss of or damage to such devices caused otherwise but by disruption, blockage or other kind of inaccessibility or loss of computer programs and systems due to any person's threat to the security of IT equipment and devices. As opposed to the scope of insurance of mobile electronic devices, the insurance against IT risks covers, as a property line, the costs incurred from a particular number of insured occurrences¹⁸. The scope of insurance against IT risks also comprises the liability of the owners (Insured) of IT equipment towards third parties¹⁹, which, on the other hand, is not included under the scope of insurance of mobile electronic devices.

The special terms and conditions for insurance of mobile technology of Serbian insurers can, in many segments apply to the insurance of mobile electronic devices widely used by individuals (mobile telephones, laptops, tablets, fablets, iPods, iPads, reading devices for electronic book versions / Kindl / and all others that, with the development of technology, appear on the market), since the definition of the insured subject matter under these terms and conditions is sufficiently broad to

¹⁶ DDOR Novi Sad, Special Terms and Conditions for Insurance of Mobile Techniques (Devices, Instruments, Apparatuses), Art. 1, para. 1; Sava Insurance, Special Terms and Conditions for Insurance of Mobile Techniques, November 27, 2008, Del. no. 02-3944, Art. 1, para. 1.

¹⁷ Slobodan Jovanović, "Insurance against IT risks", Topics, no. 3/2017, July - September.

¹⁸ Slobodan Jovanovic, *Ibidem*, pp. 831

¹⁹ Slobodan Jovanovic, *Ibidem*, p. 833.

include such mobile electronic devices. On the other hand, Serbian insurance market, according to the definitions contained within the special terms and conditions for the insurance of mobile devices, has a tendency to limit the subject-matter insured, since none of the analysed definitions includes the wording “all mobile devices, excluding ...” The reason for this can be the type of products sold by the mobile operator (for example, the mobile operator only sells particular types of mobile devices)²⁰ or because of the intention to dedicate the insurance product to target types of mobile electronic devices, when the purchaser gets the device from the mobile operator or from the intermediary, sales representative.²¹

In the insurance of mobile electronic devices in the British market, the subject of insurance is more closely defined and limited by particular assumptions regarding the ownership and method of acquiring the device, its age, holding and condition. In the first case, all insurers stipulate that the insured shall have bought the device in the Great Britain or restored by a manufacturer or network service provider (in which case, a condition of coverage issued by British insurers is different maximum age of the device), received by way of replacement from an insurer or purchased on the basis of a gift voucher, provided that the insured can prove this.²²

With reference to splitting the objects according to particular generally accepted legally relevant characteristics, this is the insurance of mobile, non-consumable goods defined by the kind. Mobile electronic devices are characterised by easy and fast transfer from one place to another. Therefore, they justify the definition that mobile objects are considered “... the objects whose position in the space cannot be changed without altering their essential character”²³ When it comes to the nature of inconsumability of mobile electronic devices, the inconsumable mobile electronic devices are considered the objects that “... can be used repeatedly or unlimitedly, without significantly impairing their substance”. In this paper, the author observes this property from the customer’s point of view²⁴. Although defined under the insurance contract by a serial number or device mark, with its quantity not expressed in terms of a measuring unit, a mobile electronic device is in fact determined by kind because it is a “serially manufactured machine”²⁵ In addition to the devices themselves, in British insurance market, the subject matter insured shall also comprise the accessories such as chargers, protective masks, headphones. Nevertheless, the SIM cards are excluded from coverage.

²⁰ DDOR Novi Sad, Special Terms and Conditions for Insurance of Mobile Devices Purchased through Mobile Operator - “Vip mobile” d.o.o. Belgrade, DDOR-RS-OMU-46-0518, 24.05.2018, Art. 1, para. 1

²¹ Dunav Insurance Company, Special Terms and Conditions for Comprehensive Insurance of Mobile Telephones and Other Mobile Devices, D01-423-U09-81, 29. 8. 2018, Art. 2, para. 1 and Art. 4, para. 1.

²² Great Lakes Insurance SE, *CoverCloud Gadget Insurance Policy Wording*, CCG-BAS-PW-201801-1, 2018, pp. 2.

²³ Ilija Babić, *Introduction to Civil Law and Real Law*, Belgrade, 2016, pp. 242.

²⁴ Ilija Babić, *Ibidem*, pp. 246

²⁵ Ilija Babić, *Ibidem*, pp. 244

The insured subject matter shall comprise the objects individually listed and described in the insurance policy schedule, so there is no dilemma to which items or objects the insurer's liability refers. When concluding the insurance contract, the insurer expects the insured to deliver an evidence of purchase of the device or a statement of guarantee containing the following device data: (1) IMEI (International Mobile Equipment Identity²⁶) or serial number; (2) make and model; (3) purchase price and (4) a certificate or statement that the device is fully operable at the time of sale. In some cases, it is possible that the insurer provide a specific application form through which the insured will send information about the device and its photographs²⁷. Nowadays communication between insurers and insured is very fast and efficient, as there are various methods and technologies available for it. These may be applications for individual devices, insurer websites, email or sending a message via mobile telephones.

As already mentioned, the subject of insurance is a matter determined by kind. Things determined by kind are interchangeable, so if an insurer cannot replace a device with an identical device of the same age and condition, he will hand over a device with similar specifications or similar values, taking into account the age and condition of the damaged insured device. Nevertheless, the insurer shall exclude the liability to hand over the replacement device of identical colour.²⁸

The subject matter of insurance of mobile electronic devices may cover exclusively individual devices of different manufacturers. It is also possible that only mobile telephones be covered by special insurance terms and conditions or under an insurance program. Such an example was observed in the practice of the Bank of Scotland and its Halifax department in connection with complex insurance of current account owners under which, in addition to travel insurance, a sudden failure

²⁶ IMEI is a unique identification number for GSM, WCDMA and iDEN mobile phones, as well as some satellite phones. In most cases, the phone has one IMEI number, but two SIM cards have two IMEI numbers. This number uses the GSM network to identify the legal device and therefore can be used to block the stolen phone from accessing the network, <https://www.imei.info/faq-what-is-IMEI/>, accessed on 2 October 2018.

²⁷ Generali Insurance Serbia, Terms and Conditions for insurance of mobile phone screens, 1. 11. 2017, Art. 2, para. 1, item. 3 and 4.

²⁸ Great Lakes Insurance SE, op. cit., 2018, p. 5. A similar solution is also provided under the terms and conditions of a Serbian insurer, whereunder the mobile device shall be replaced by the one of a same type. However, if the replacement of a damaged mobile device by a device of the same type is not possible, since it is no longer offered by a mobile operator, the device is replaced with the one equal to the cash value and possibly of a different make of the manufacturer (DDOR Novi Sad, for the insurance of mobile devices Special Terms and Conditions for the Insurance of Mobile Devices Purchased through Mobile Operator - "Vip mobile" d.o.o. Belgrade, May 24, 2018, Article 2, paragraph 4). The liability of the insurer in the case when the new device of the same make and quality is no longer available on the market is more precisely defined under other insurance terms and conditions, obliging the insurer to deliver the insured, by way of compensation, a new device currently available on the market, which corresponds to the technical characteristics of the insured device (Dunav Insurance Company, Special Terms and Conditions for Comprehensive Insurance of Mobile Telephones and Other Mobile Devices, Article 11, paragraph 4).

S. Jovanović: Particular Insurance Features of Mobile Electronic Devices

of a motor vehicle or household, coverage is provided for the cost of repairing or replacing a mobile phone up to £ 2,000 due to a loss, theft, damage or breakage²⁹. In fact, when opening a customer's current account, the bank sells various types of insurance from different insurers integrated into one product, consisting of a banking product and particular insurance products.

Mobile electronic devices may suffer occurrences such as loss or damage to property-related assets, where the property value may be expressed in cash. In addition to the loss or theft of the device, insurance also covers damage caused by fire or by impact of liquids, provided that this is not done by the deliberate act of the Insured or a third party.³⁰ On the other hand, there are insurers in the UK market that provide coverage under the "all risks" system in terms of direct, material damage to the device substance.³¹

Risks that are excluded from the coverage of property insurance shall not be covered by the insurer's liability under this kind of insurance either. Thus, damages caused by war and nuclear risks are not covered. Please note that the definition of war risks in Serbian and British market also comprises a risk of terrorism.³² Covered are also damages caused by a shock wave caused by pressure waves from a spacecraft or another airborne device traveling at the speed of sound or supersonic speed. We have not observed this risk exclusion in the British insurance market under the insurance terms and conditions of domestic insurers.

A characteristic exclusion from the insurance of mobile electronic devices, which, inevitably, covers the processors and data storage media, refers to losses or damages to information, data or software contained in or stored on the device. This exclusion applies regardless of the fact that damage was caused by one of the risks covered³³

The obligation of the Insurer is also excluded for all indirect damages. One such damage concerns the purchase of items or the withdrawal of money from an insured account by using bank data or a credit card from a stolen device. In other words, the coverage is excluded for costs incurred by unauthorized use, unless otherwise stipulated under particular clause of such a cover.

²⁹ Halifax (Bank of Scotland). *Ultimate Reward Current Account*, 1/3360041-1 (10/18), 2018, pp. 5

³⁰ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, pp. 2.

³¹ AmTrust Europe Limited, *op. cit.*, 2018, pp. 11

³² Dunav Insurance Company, Special Terms and Conditions for Comprehensive Insurance of Mobile Telephones and Other Mobile Devices, 2018, Art. 12, para. 1, item. 1. Terrorism shall mean any act, including but not limited to the use of force or violence together with threat by any person or group of persons acting independently or in the name for or in connection with an organization or government out of political, religious, ideological or similar motives in order to influence any government, arise fear in the public or any part thereof (Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, page 3, Zenith Insurance Plc, ZIP On-Line Gadget Policy, 2018, page 1).

³³ Dunav Insurance Company, Special Terms and Conditions for Comprehensive Insurance of Mobile Telephones and Other Mobile Devices, 2018, Art. 12, para. 1, item 13, al. 5 and item 14. Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, pp. 5.

3. Cover and Some Obligations of the Insured Featuring in Insurance of Mobile Electronic Devices

Serbian insurance market traditionally sells property insurance under a system of named perils. The insurance coverage is provided for two risk groups: standard and additional perils. However, the mobile electronic devices insurance in British market is transacted at "All Risk" principle, when covering material damages to devices. This cover applies to damage caused by perils not explicitly excluded under the insurance terms and conditions, and the Insurer is obliged to indemnify only if he fails to prove that the damage was caused by an uncovered risk. However, the British market insurance terms and conditions precisely define the meaning of particular words and consequentially remove the possibility of any doubts regarding the subject matter covered, the moment of activation and liability of the Insurer.

We shall hereinafter analyse the terms and conditions for the insurance of mobile electronic devices of the "Great Lakes Insurance SE" insurance company, which more or less coincide with the terms and conditions of other insurers.

The underlying coverage includes the following risks: theft, loss, accessories up to 150 pounds and the abuse of the electronic wallet. Under the extended coverage, the insurer covers: theft, abuse of electronic wallet, accidental damage, breakage, screen fracture, damage due to liquid spillage and unauthorized use. Under the widest scope of coverage, the risks from the previous two levels of coverage are insured.

The risk of theft, which is covered as an additional risk in Serbian insurance market, is covered under all the coverage levels in the analysed insurance conditions³⁴.

However, the Insurer stipulated particular terms and conditions under which they were not going to accept the liability to compensate for the damage from theft. The reasons for denial primarily relate to special obligations of the insured regarding the storage of the device. For example, the insurer will not indemnify for the damage if the device was stolen from a motor vehicle while the insured or a person acting on his behalf were not present in the vehicle, unless the device was hidden in the locked vehicle drawer, all windows closed, the doors locked and security systems activated. The insured due diligence is required in implementing protective measures in the house or flat of the device owner, in the sense that the object needs to be locked and secured. However, the insurer will compensate for the damage caused by the burglary if the house or a flat were broken into. Good care of the device storage reflects also in its concealment, disposal or removal when not in use, into a locked room, safe, locked closet or drawer, as well as in all other cases where available protection measures have not been taken.³⁵

³⁴ The contrary is provided under *AmTrust Europe Limited*, company insurance terms and conditions, where the theft and loss of the device are not covered under the standard coverage, but under the expanded (theft) and the highest level of coverage (theft and loss of devices) with the obligation to pay an additional premium .

³⁵ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 4; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, pp. 2.

Unauthorized use of a device after unintentional loss or theft of the device is a specific peril, which can be insured in this type of insurance but, by a rule, against payment of an additional insurance premium. In this case, the subject matter insured is the costs arising from unauthorized calls, messaging, downloading, creating and using data from the moment of occurrence of the specified risk. However, in this case, the obligation is limited in time (most often up to 24 hours after knowledge of loss or theft) and in cash to a certain amount.³⁶

The insured is obliged to take all reasonable measures aimed at preventing the possibility of damage. This obligation arises from another obligation that the insured should continue to act conscientiously and with due care towards the object insured, upon conclusion of the insurance contract, as if it was not covered by the insurance.³⁷ The aforementioned obligation, in non-marine insurance, which includes the insurance of mobile electronic devices, arises from Art. 926, para. 1 of the Law on Contracts and Torts, according to which the insured shall take all the stipulated, contractual and other measures required to prevent the occurrence of the event insured against. In case of failure to meet this obligation, the insured shall compensate for the damage to the insurer. On the other hand, if Insurer sustained no damage because the insured failed to fulfil his obligation or if the damage would be incurred to the same amount had the insured fulfil the obligation, no sanctions shall apply against the insured³⁸

The insurance shall not cover damages to a mobile electronic device if resulting from deliberate actions of insured, abandonment or neglect of the device in a public place, failure to comply with the manufacturer's instructions or use of the accessories not approved by the manufacturer in the manual³⁹; Moreover, some other insurers extended the specification of the insured's misconduct to leaving the device on the hood, roof or luggage compartment of the motor vehicle.⁴⁰ In addition, the insurance cover will not attach if the device is lost while being delivered as luggage for transport.⁴¹ As we see, the insured's due diligence shall imply his obligation to keep the device at all times with himself (in its own view, at hand, in a pocket, etc.) or on him, in the case of such equipment (handsets, smart clocks, etc.), so that he can count on insurance coverage. The insured will probably not be able to fulfil such obligation at all times, either because of his comfort or certain needs and circumstances (rest from use, cessation of use, etc.), which makes him carry the risk of damage occurring precisely at that time. Under the insurance terms and

³⁶ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 3; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, pp. 1.

³⁷ Slobodan Jovanović, "Some Aspects of Insurance of Collections and Valuable Objects in the Household", *European Journal of Insurance Law*, no. 3/2018, pp. 46.

³⁸ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, pp. 47.

³⁹ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, pp. 4.

⁴⁰ Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, pp. 2.

⁴¹ AmTrust Europe Limited, *Mobile & Gadget Insurance*, SO/STD-SA/2018/07/R9, 2018, pp. 13.

conditions of a British insurer, this exclusion is formulated as follows: “When you consciously leave your device somewhere where you cannot see it, but others can, there is a risk of loss. For example, in a restaurant or pub when you go to the toilet or if you leave the bar with your device left on the instead of taking it with you.”⁴²

The cover is activated when significant physical damage to the device occurs; the insurance does not cover cosmetic damage (shape, scratching and cavity disturbance) that does not affect the functionality of the device or equipment. For example, the event insured against shall be deemed to have occurred at the moment when the screen of a mobile phone is damaged, provided that the fracture, crack or dent the screen of the mobile phone can be clearly unmistakably identified by the naked eye.⁴³

When the insured delivers the device for repair, he shall be obliged to remove all blockages such as PIN lock (personal identification number) or the operator’s security blocker. It is the obligation of the insured, that the insurer recommends to the insured, because otherwise the repair will be delayed or the damaged device will be returned unrepaid.⁴⁴

The insurance terms and conditions for mobile electronic devices from the British market provide for the coverage only if the insured is, at the same time, the owner of the device, but members of the immediate family: insured’s mother, father, son, daughter, spouse or spouse living in the household together with the insured feature as the additional insured...⁴⁵ Some other insurers expand this list of additional insured to include siblings sharing household with the insured, which makes it difficult to conclude whether this criterion refers only to born siblings or all brothers and sisters regardless of degree of kinship provided they live in a joint household with an insured person.⁴⁶ All insurers apply the criterion of “close family”, which is why the above formulation provokes the said dilemma.

⁴² AmTrust Europe Limited, *Ibidem*. We state some examples where British insurers refused to fulfill its obligation due to leaving devices on a public space (Financial Conduct Authority, *op. cit.*, 2013, str. 8–9, 11):

Example 1: The Insured accidentally lost the telephone at the taxi seat, and an attempt to reclaim it through a taxi association was unsuccessful.

Example 2: The Insured had eaten in the restaurant, placing the mobile phone on the table and she thought, but was not sure, that she returned it to her purse

Example 3: The Insured was on vacation in Italy and when she returned to the UK, she realized that she had accidentally left the telephone in her hotel room. When she contacted the hotel, they told her they could not find the telephone.

Example 4: The Insured was returning, together with his colleagues, from the night work shift by bus and realized at one o’clock after midnight on Saturday that his telephone was missing. He checked with the carrier and his colleagues, but nobody had found the telephone.

⁴³ Generali Insurance, Serbia, *op. cit.*, 2017, Art.. 3, para.. 1.

⁴⁴ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, pp. 4.

⁴⁵ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, pp.. 3; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, pp. 1.

⁴⁶ AmTrust Europe Limited, *op. cit.*, 2018, pp. 9.

The general obligation of the insured is to prove the occurrence of the insured event, as well as the fact that the device was in use for the duration of the insurance period. In the case of a mobile phone, this can be testified by a mobile telephony service provider, and in case of other devices, it is considered that they were in daily use by the mere fact of sending the device to the insurer for assessment and repair.⁴⁷

It is interesting that, with one insurer, we found a detailed specification of the excluded risk of a computer virus. This liability of the insurer to indemnify shall not attach if the loss, damage, destruction, disturbance, deletion, corruption or alteration of electronic data due to the computer virus or similar mechanism, or due to the inaccessibility of the Internet for any reason or loss of use, reduced functionality, and costs incurred and expenses of any kind, regardless of any other cause or event that at the same time contributes to the occurrence of damage or otherwise causes damage.⁴⁸

4. Conclusion

The insurance of mobile electronic devices and equipment represents the evolution of insurance brought about by development of modern information and communication technology. The specially conceived insurance of mobile electronic devices, which considers the everyday and intensive use of these devices, contains insurance terms and conditions specially adapted for this type of items that show numerous advantages and benefits for the insured. Unlike the insurance of these devices under some other types of insurance, this line of business represents a new step forward in insurance law in the direction of higher degree of specialization and scope and limits of insurance coverage (some specific risks of mobile electronic devices may remain uncovered in some other types of property insurance which are not specially designed for mobile electronic devices or that they are covered in this type of insurance to a particular percentage or amount of the sum insured)

The specificity of this type of insurance is that it is implemented through the Internet and through the mobile operator. When this insurance is sold over the Internet, special rules for the conclusion of these long-distance insurance contracts, with a number of protective provisions, are applied under the consumer protection law established for the benefit of the insured.

In Serbian insurance market, the mobile electronic devices are defined in a restrictive manner, which is common in the case of an insurance product intended for a particular channel of sale or a target market.

The terms and conditions of Serbian and British insurers coincide, especially with regard to basic risks excluded, but they also differ in some of the types of risks that Serbian insurers have not explicitly covered under their insurance terms and conditions, as well

⁴⁷ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, pp. 3.

⁴⁸ AmTrust Europe Limited, *op. cit.*, 2018, pp. 13.

as in the case of the institute of additional insured persons - members of the immediate family who, in everyday life, also use the mobile electronic devices that they do not own.

Literature

- Adam Thierer, The Internet of Things and Wearable Technology: Addressing Privacy and Security Concerns without Derailing Innovation, *Richmond Journal of Law & Technology*, br. 2/2015, <http://jolt.richmond.edu/v21i2/article6.pdf>, accessed on 3. 10. 2018.
- AmTrust Europe Limited, *Mobile & Gadget Insurance*, SO/STD-SA/2018/07/R9, 2018.
- Babić, Ilija, *Introduction to Civil Law and Property Law*, Belgrade, 2016.
- DDOR Novi Sad, *Special Terms and Condition for Insurance of mobile technology (devices, instruments, apparatuses)*.
- *nice of Mobile Devices Purchased through Mobile Operator "Vip mobile" d.o.o. Belgrade, Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518, 24. 05. 2018, https://www.vipmobile.rs/documents/rs/Uslovi_za_mobilne_telefone.pdf, accessed on: 1st October 2018.
- Diring, David, History of the Alphabet, in: *World Heritage Encyclopedia*, 1977, http://worldheritage.org/articles/History_of_the_alphabet, accessed on: 3. 10. 2018.
- Financial Conduct Authority, *Mobile phone insurance – ensuring a fair deal for consumers*, Thematic Review TR13/2, London, June 2013.
- Great Lakes Insurance SE, *CoverCloud Gadget Insurance Policy Wording*, CCG-BAS-PW-201801-1, 2018.
- Generali Insurance Serbia, *Terms and Conditions for Insurance of Mobile Telephone Screens*, 1. 11. 2017.
- Halifax (Bank of Scotland), *Ultimate Reward Current Account*, 1/3360041-1 (10/18), 1st October 2018.
- Ian Campos, Insurance products for the sharing economy will require insurers to transform their business processes, operations and communication across the policy value chain, January 31, 2018, <https://www.capgemini.com/2018/01/how-the-sharing-economy-is-changing-the-insurance-industry/>, accessed on: 3. 10. 2018.
- Jovanović, Slobodan, "Some Aspects of Insurance of Collections and Valuable Household Items", *European Journal of Insurance Law*, No. 3/2018, str. 41–48.
- Jovanović, Slobodan, "Information Risks Insurance", *Topics*, no. 3/2017, July – September, pp. 823–837.
- Manyika, James, Lund, Susan, Bughin, Jacques, Woetzel, Jonathan, Stame-nov, Kalin and Dhingra, Dhruv. *Digital globalization: The new era of global flows*, New York City, 2016.

- Overview of the electronic communications market in the Republic of Serbia - Fourth quarter of 2016, the Regulatory Agency for Electronic Communications and Postal Services of the Republic of Serbia, https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/Pregled_trzista/Kvartalni%20pregled%20podataka%20o%20stanju%20trzista%20elektron-skih%20komunikacija%20Q4%202016%20cirilica.pdf, accessed on: 2. 10. 2018.
- Overview of the electronic communications market in the Republic of Serbia - Fourth quarter of 2017, the Regulatory Agency for Electronic Communications and Postal Services of the Republic of Serbia, https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/Pregled_trzista/Kvartalni%20pregled%20podatka%20o%20stanju%20trzista%20elektron-skih%20komunikacija%20Q4%202017, accessed on: 2. 10. 2018.
- Overview of the electronic communications market in the Republic of Serbia - Fourth quarter of 2018, the Regulatory Agency for Electronic Communications and Postal Services of the Republic of Serbia, https://www.ratel.rs/uploads/documents/empire_plugin/Kvartalni%20pregled%20podatka%20o%20stanju%20trzista%20elektron-skih%20komunikacija%20Q2%202018_%20final%2010.pdf, pristupljeno: 2. 10. 2018.
- Sava Insurance, *Special Terms and Conditions for Insurance of Mobile Technology*, 27.11.2008, Del. no. 02-3944.
- Stephan Hochburger, Partnering with Insurtech to Transform Rather Than Disrupt Insurance, July 2, 2018, <https://www.insurancejournal.com/magazines/mag-features/2018/07/02/493786.htm>, accessed on: 1. 10. 2018.
- Tomić, Katica. „Blockchain technology, smart contracts and their implementation in insurance industry”, S. Jovanović and P. Marano (ur.) u: *Insurance law and practice of - challenges, new technologies and corporate governance* (133–145), Beograd, 2018.
- UNIQA Non-life insurance, *The Terms and conditions for Group Insurance of Mobile Telephones against Risk of Screen Breakage*, UGOMLE III/2018, 7. 03. 2018.
- “Wireless phone cases dismissed”, *San Francisco Call*, 104(37), 7 July 1908. <https://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc?a=d&d=SFC19080707.2.68&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1>, accessed on: 1. 10. 2018.
- Zenith Insurance Plc, *ZIP On-Line Gadget Policy*, 25 September 2018.
- Law on Contracts and Torts, *Official Gazette of the SFRJ*, no. 29/78, 39/85, 45/89 – Resolution USJ and 57/89, *Official Gazette of the SRJ*, no. 31/93 (ZOO) and *Official Gazette of the Serbia and Montenegro*, No. 1/2003 – Constitutional Charter.
- Insurance law, *Official Gazette of the RS*, no. 139/2014.

Translated from Serbian by: **Bojana Papović**

UDK: 657.62+303.446:368.8:368.025.6:368.212.1(497.11)

Boban D. Gajić¹**Dr Ivan D. Radojković²****Dr Zlata I. Đurić³**

ANALIZA PONUDE OSIGURAVAČA MOTORNIH VOZILA NA TRŽIŠTU REPUBLIKE SRBIJE KOMPARACIJOM USLOVA OSIGURANJA

PREGLEDNI RAD

Apstrakt

Auto-kasko osiguranje obuhvata osiguranje svih vrsta kopnenih motornih vozila standardne izrade, kao i osiguranje priključnih, specijalnih i radnih vozila koja je proizvođač namenio za eksploataciju na kopnu, te motocikala, šinskih vozila i radnih mašina i njihovih sastavnih delova. Ono predstavlja dobrovoljnu vrstu osiguranja na bazi unapred utvrđenih uslova osiguravajućih kuća u skladu sa Zakonom o osiguranju i Zakonom o obligacionim odnosima.

Značaj i cilj analize leži u bližem razumevanju ponuda za osiguranje motornih vozila različitih osiguravajućih kuća kako bi se one uporedile, pojasnile i dodatno približile korisnicima usluge osiguranja. Osiguravači nude različita pokrivanja, različite cene i uslove osiguranja po kojima će se odrediti naknada štete kada se desi osigurani slučaj. Zbog velikog broja informacija koje moraju analizirati, potrošači izbor često donose na osnovu glasina ili nejasnih izjava, što može dovesti do gubitka novca i neočekivanih posledica. U svrhu analize sačinjen je odbir tri najznačajnija osiguravača na domaćem tržištu, kod kojih ćemo komparativnom metodom istraživanja porediti i analizirati uslove za auto-kasko osiguranje.

¹ Autor je menadžer za obuku i trening u Kompaniji „Dunav osiguranje“ a.d.o.

I-mejl: boban.gajic@dunav.com

² Koautor je direktor Filijale Niš „Dunav društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom“

I-mejl: ivan.radojkovic@dunavpenzije.com

³ Koautor je docent na Ekonomskom fakultetu u Kragujevcu, Republika Srbija, nastavni predmeti Finansijska i aktuarska matematika i Osiguranje

I-mejl: zdjuric@kg.ac.rs

Rad je primljen: 17. septembra 2018.

Rad je prihvaćen: 10. januara 2019.

Ispitivanje u ovoj vrsti osiguranja izabrali smo zbog njene izuzetne dinamike i na regionalnom i na globalnom nivou.

Ključne reči: kasko osiguranje motornih vozila, ponuda osiguranja, rizik, uslovi osiguranja, tržište osiguranja.

1. Uvodna razmatranja

Čoveku su oduvek pretile razne opasnosti koje su ugrožavale njegov opstanak, koje mogu da odnesu njegov život, zdravlje ili imovinu. On je s njima neprekidno morao da se bori i organizuje neke vidove zaštite. Razni oblici zaštite koje je pronalazio morali su stalno da se usavršavaju, kao i da se smišljaju novi, jer su nastajale i nove opasnosti, naročito s ubrzanjem tehnološke revolucije i pojavom novih izuma (npr. automobila). Široka upotreba automobila započela je posle Prvog svetskog rata u urbanim sredinama. Automobili su bili relativno brzi i opasni u toj fazi, ali nigde u svetu i dalje nije bilo obaveznog oblika auto-osiguranja. To je značilo da će povređene žrtve retko dobiti bilo kakvu nadoknadu u nesreći, a vozači su se često suočavali sa znatnim troškovima za oštećenje svog automobila i imovine. Otuda i potreba za uvođenjem takve vrste osiguranja koja pokriva različite rizike, koji nadalje mogu prouzrokovati delimične štete ili potpuni gubitak motornog vozila. Samo ime CASCO predstavlja akronim izgrađen od prvih slova reči Casualty (žrtva) i Collision (sudar). Preuzeta je sa španskog govornog područja i kao termin se počela upotrebljavati u pomorskom osiguranju, da bi se kasnije prenela i na osiguranje aviona, kamiona i rečnih brodova.⁴ Pod kasko osiguranjem motornog vozila kod nas podrazumevamo osiguranje samog vozila, u čiji sastav ulazi još osiguranje alata, pribora i rezervnih delova, standardno isporučenih za dotično vozilo, kao i uređaja za obezbeđenje od krađe, vatrogasne sprave u vozilu, sigurnosnog trougla, pojaseva za vezivanje, ručne apoteke i sl.⁵

Dobrovoljni karakter ovog osiguranja, kao i raznolikost ponuđenih rizika, doprinosi velikom broju različitih varijanata osiguranja. Osiguravači čiji su uslovi osiguranja predmet istraživanja u ovom radu su sledeći: „Dunav osiguranje“ a.d.o, Beograd; DDOR „Novi Sad“, Novi Sad, i „Đenerali osiguranje Srbija“ a.d.o, Beograd.

2. Tržište auto-kasko osiguranja u Srbiji

U 2017. godini u Srbiji je poslovalo 21 društvo za osiguranje i taj broj je za dva manji nego prethodne godine. Isključivo poslovima osiguranja bavilo se

⁴ Ranko Renovica, *Tehnologija osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010, str. 181

⁵ Boris Marović, Bogdan Kuzmanović, Vladimir Njegomir, *Osnovi osiguranja i reosiguranja*, Beograd, 2009, str. 166

17 društava, a samo poslovnima reosiguranja četiri društva. Od 17 društava koja se bave osiguranjem, 12 njih osiguravaju motorna vozila (auto-kasko). U 2017. godini društva za osiguranje ostvarila su ukupnu premiju u iznosu sa 93,1 milijardu dinara (786 miliona evra ili 939 miliona dolara). U premijskoj strukturi udeo neživotnih osiguranja iznosio je 75,6 odsto, dok je udeo životnog osiguranja dosegao 24,4 procenta. Učešće osiguranja motornih vozila u ukupnoj premiji iznosilo je 7,79 milijardi dinara ili 8,36 odsto.⁶

Veliki udeo premije kasko osiguranja motornih vozila na tržištu Srbije nose lizing kuće. Lizing (od engleskog glagola *to lease* – iznajmiti, dati u zakup) jeste oblik finansiranja u čijoj je osnovi pravo na korišćenje predmeta, u ovom slučaju automobila, na određeni period i uz plaćanje odgovarajuće naknade.

Kupovina vozila na lizing može se definisati kao pisani ugovor između dve strane:

- lizing kompanije (davaoca lizinga) i
- korisnika vozila (primaoca lizinga).

U toj transakciji davalac lizinga nabavlja vozilo od dobavljača i daje ga na korišćenje primaocu lizinga na određeni period, dok je korisnik lizinga zauzvrat dužan da davaocu periodično plaća po uslovima definisanim u ugovoru.

Prilikom kupovine vozila na lizing kasko osiguranje (od osnovnih rizika, krađe i utaje) postaje uslovno obavezna vrsta osiguranja. Troškove kasko osiguranja snosi primalac lizinga – kupac, koji može biti pravno ili fizičko lice.

Dominantno učešće u premiji motornih vozila imaju pomenuta tri osiguravača: „Dunav osiguranje“ a.d.o., sa 1,98 milijardi dinara ili 25,4 odsto tržišnog učešća, DDOR „Novi Sad“ a.d.o, sa 1,54 milijardi dinara ili 19,7 procenata tržišnog učešća, i „Đenerali osiguranje Srbija“ a.d.o, sa 0,97 milijardi dinara ili 12,5 odsto tržišnog učešća.

Učešće ta tri vodeća osiguravača u osiguranju motornih vozila na tržištu osiguranja Srbije zbirno iznosi 4,49 milijardi ili 57,6 odsto.⁷

Kada je u pitanju naknada štete, a to je ono što najviše interesuje korisnike ove vrste osiguranja, situacija je slična. U 2017. godini osiguravajuća društva rešila su odštetne zahteve u iznosu od 36,8 milijardi dinara po svim vrstama osiguranja. Udeo šteta osiguranja motornih vozila u ukupno rešenim štetama iznosio je 5,5 milijardi dinara ili 14,9 procenata. Dominantno učešće i u rešenim štetama motornih vozila imaju ova tri osiguravača: „Dunav osiguranje“ sa 1,3 milijarde dinara ili 23,6 odsto učešća u ukupno rešenim štetama m.v, zatim DDOR „Novi Sad“ sa 1,07 milijardi dinara ili 19,5 procenata i „Đenerali osiguranje Srbija“ sa 0,80 milijardi dinara ili 14,5 odsto

⁶ Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31. 12. 2017. godine, 2018, http://www.nbs.rs/internet/latinica/60/60_2/index.html, pristupljeno 23. 8. 2018. godine u 11.08 č.

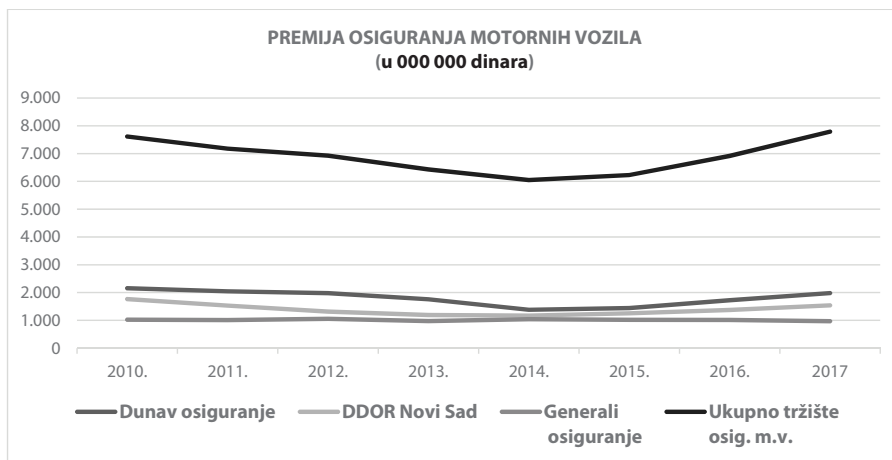
⁷ Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31. 12. 2017. godine, 2018.

učesća u ukupno rešenim štetama m.v, što zbirno iznosi 3,17 milijardi dinara ili 57,6 posto u ukupno rešenim štetama motornih vozila.⁸

Ovi podaci Narodne banke Srbije ukazuju nam na relevantnost izbora osiguravajućih kuća u našem istraživanju.

Ukupna premija osiguranja motornih vozila, kao i premija osiguranja ova tri društva za izveštajni period, data je u nominalnom iznosu u tabeli u nastavku:

Dijagram 1 – Kretanje premije osiguranja motornih vozila po godinama

Izvor: Autorski dokument na osnovu podataka Narodne banke Srbije⁹

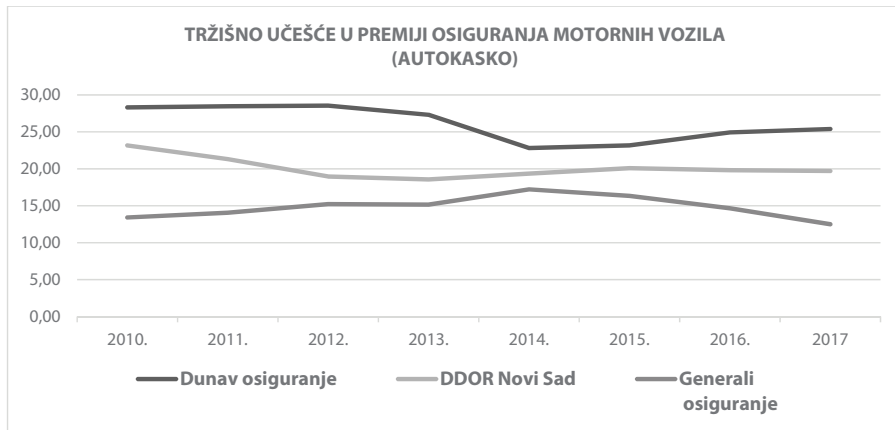
Na dijagramu 1 prikazano je kretanje premije osiguranja motornih vozila u 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 i 2017. godini. Jasno se može uočiti da krive dve osiguravajuće kuće („Dunava“ i DDOR-a) prate krivu kretanja ukupnog tržišta osiguranja motornih vozila, dok se kriva „Đenerali osiguranja“ ne menja iz godine u godinu i balansira oko linije jedne milijarde.

Raspored tržišnih udela i učesnika na tržištu ove vrste osiguranja prikazani su u narednoj tabeli:

⁸ Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, rešene štete po društvima i vrstama osiguranja za datum 31. 12. 2017. godine, http://www.nbs.rs/internet/latinica/60/60_2/index.html, pristupljeno 23. 8. 2018. godine u 12.08 č.

⁹ www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html, pristupljeno 11.09.2018. godine u 12,05 časova

Dijagram 2 – Kretanje tržišnog učešća osiguravajućih kuća u ukupnom tržištu osiguranja motornih vozila po godinama

Izvor: Autorski dokument na osnovu podataka Narodne banke Srbije¹⁰

Na dijagramu 2 prikazano je kretanje tržišnog učešća osiguravajućih kuća u ukupnom tržištu osiguranja motornih vozila po godinama. Na ovom dijagramu kod „Dunav osiguranja“ u posmatranom periodu od prve četiri godine primetno je održavanje tržišnog učešća od oko 28 odsto, zatim veliki pad u 2014. godini na 22,8 odsto, da bi se u narednim godinama približilo i stabilizovalo na oko 25 procenata, a na kraju 2017. godine iznosilo 25,4 procenta.¹¹

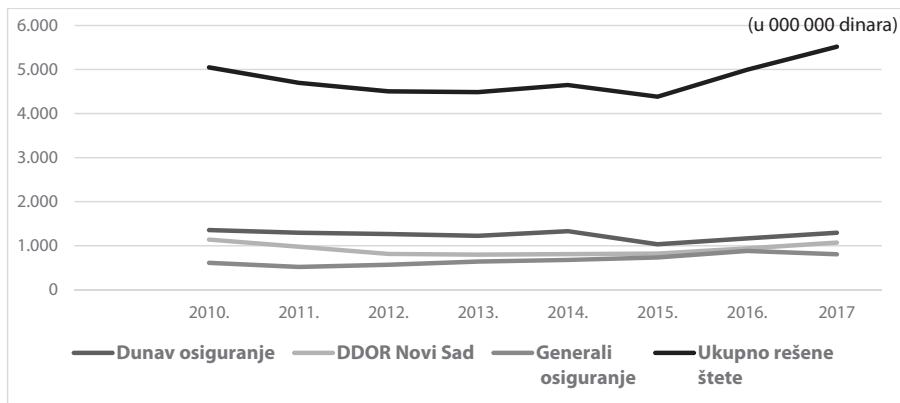
Kod DDOR osiguranja primećen je pad tržišnog učešća sa 23,17 odsto u 2010. godini na 18,50 na kraju 2013. godine, a zatim blagi rast i stabilizacija u 2015, 2016. i 2017. godini na oko 20 procenata. Kriva kretanja tržišnog učešća kod „Đenerali osiguranja“ gotovo da je suprotna od prethodne dve. Pokazuje uspon od 2010. godine pa sve do kraja 2014. godine sa 13,42 odsto na 17,23 procenta, da bi zatim u narednim godinama zabeležila pad i na kraju 2017. godine dostigla minimum od 12,5 odsto.¹²

¹⁰ www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html, pristupljeno 11.09.2018. godine u 12,05 časova

¹¹ Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31. 12. 2017. godine, 2018.

¹² Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31. 12. 2017. godine, 2018.

Dijagram 3 – Rešene štete u osiguranju motornih vozila po godinama

Izvor: Autorski dokument na osnovu podataka Narodne banke Srbije¹³

Na dijagramu 3 prikazani su iznosi rešenih šteta po osiguravajućim društvima i ukupno. Krive tokova rešenih šteta ne pokazuju značajna iskanjanja kada su u pitanju iznosi to jest visina šteta u godinama posmatranja. Primetan je blagi pad ukupno rešenih šteta počev od kraja 2010. godine pa sve do kraja 2015. godine, kada se beleži rast, naročito na kraju 2017, zabeležen je, naime, najveći iznos isplaćenih šteta u osiguranju motornih vozila od 5,52 milijarde dinara.

S obzirom na to da su društva za osiguranje osnovana kao društva kapitala te je njihovim osnivačima tokom poslovanja u prvom planu da ostvare što veću zaradu, to jest neto dobit nakon oporezivanja, jedan od razloga što je potrebno raditi analizu profitabilnosti poslovanja po vrstama osiguranja jeste i to da bi se videlo da li trenutno poslovanje društva za osiguranje ostvaruje ciljeve svojih vlasnika ili ne. Posmatramo li gore iznete podatke, očigledno je da kasko osiguranje motornih vozila nije baš profitabilna grana osiguranja, te osiguravači na tržištu Srbije pribegavaju uvođenju različitih obaveznih franšiza odnosno učešća osiguranika u šteti.

3. Analiza uslova za osiguranje motornih vozila

Licu koje želi da zaključi ugovor o osiguranju i koje je podnelo ponudu osiguravač je dužan da uruči uslove osiguranja, kao i dokument koji sadrži podatke o sledećem:

- 1) poslovnom imenu, pravnoj formi, sedištu i adresi sedišta društva za osiguranje s kojim zaključuje ugovor;

¹³ www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html, pristupljeno 11.09.2018. godine u 12,20 časova

2) uslovima osiguranja i pravu koje se primenjuje na ugovor o osiguranju.¹⁴

Tradicionalno, uslovi osiguranja imaju standardnu sadržinu jer je to u skladu s pravilima struke, ali je problem u tome što se ugovaraču osiguranja ne objašnjavaju odredbe uslova. Nije dovoljno da uslovi sadrže niz odredaba od značaja za sadržinu osiguravajućeg pokrića, već i da se prilikom zaključenja ugovora one protumače ugovaraču osiguranja te da postoji uverenje da je on shvatio njihov značaj.

Ugovor o osiguranju kao adhezioni ugovor predstavlja vrstu ugovora po pristupu. Kod ugovora o osiguranju, jedna ugovorna strana ima unapred pripremljene uslove pod kojima će ugovor biti zaključen, a druga ugovorna strana ima mogućnost da te uslove prihvati ili ne.¹⁵

Osiguravajuće društvo unapred donosi uslove osiguranja i njima na opšti način, ali jednostrano, određuje sadržinu budućih ugovora. Jedno istraživanje rađeno u saradnji udruženja posrednika osiguranja i unije potrošača u Španiji pokazalo je da više od polovine osiguranika samo jednom i na brzinu pročita uslove, dok 18 odsto njih priznaje da ih nije ni pročitalo. Nakon sprovedenog istraživanja, odlučeno je da se štampaju vodiči za potrošače kako bi se oni upoznali s terminologijom i jezikom koji se koriste u osiguranju, što bi, nadalje, olakšalo razumevanje ugovora.¹⁶

Uslovi osiguranja predstavljaju obligacionopravni izvor prava osiguranja, uređeni su kao skup klauzula kojima se regulišu prava i obaveze ugovornih strana po osnovu zaključenog ugovora o osiguranju. Iz tih razloga dalje u tekstu bavićemo se komparativnom analizom uslova za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko), i to onih odredaba koje se razlikuju među pomenutim osiguravačima, a znatno utiču na cenu osiguranja i potencijalnu naknadu iz osiguranja, dakle i na samog klijenta.

3.1. Predmet osiguranja

Predmet osiguranja sa svojim osobenostima neophodna je pretpostavka za zaključenje i trajanje osiguranja te kao takav mora biti specifikovan u osiguravajućoj polisi. Uslovima osiguranja bliže se pojašnjava koje se stvari smatraju automatski osiguranim, a na koje se osiguranje može proširiti uz odgovarajući doplatk na osnovnu premiju. U većini uslova osiguranja osiguravajućih društava na samom početku je definisano šta je predmet osiguranja po tim uslovima u osnovnom pokriću, a šta se posebno mora ugovoriti u polisi osiguranja i za to platiti dodatna premija. Taj deo uslova veoma je sličan kod sva tri osiguravača, pa navodimo izvod iz uslova DDOR osiguranja:

¹⁴ Zakon o osiguranju, *Sl. glasnik RS*, br. 139/2014, član 82.

¹⁵ Ilija Babić, *Leksikon obligacionog prava*, Službeni list SRJ, Beograd, 1997, str. 414.

¹⁶ Sandoval Shaik D, *Las condiciones generales del contrato de seguro y su control interno e internacional*, Madrid, 2013, s. 331. fn. 311.

„Predmet osiguranja, osim ako se drugačije ne ugovori, jesu sve vrste motornih vozila standardnog izvođenja, sve vrste priključnih, radnih, specijalnih i šinskih vozila (dalje u tekstu 'vozila') i njihovi sastavni delovi.

(2) Sastavnim delovima vozila smatraju se:

- 1) alat, pribor i rezervni delovi standardno isporučeni za dotični tip vozila
- 2) uređaj za obezbeđenje od krađe, aparat za gašenje požara, sigurnosni trougao, sigurnosni pojasevi, tahograf, uže odnosno ruda za vuču, oprema za pružanje prve pomoći, rezervne sijalice, dodatna spoljašnja i unutrašnja ogledala, lampa-žmigavac za obeležavanje vozila zaustavljenog noću na kolovozu, halogena svetla, maglenke, grejač zadnjeg stakla, brisač prednjeg i zadnjeg stakla, naslon za glavu, lanci za sneg, radio-aparat, CD uređaj, video i drugi audio-uređaji, auto-telefon, radio-stanica i ostala oprema ugrađena od strane proizvođača vozila ili osiguranika pre zaključenja ugovora o osiguranju.¹⁷

Značajno je napomenuti da je uobičajeno da su sva vozila za koja se može zaključiti kasko osiguranje razvrstana u sledeće grupe:

1. putnički automobili
2. teretna vozila
3. autobusi
4. vučna vozila
5. specijalna motorna vozila
6. motorbicikli
7. priključna vozila
8. motorna vozila inostrane registracije
9. radna vozila
10. šinska vozila.

Pri tome se propisuju posebni modeliteti kasko osiguranja za pojedine, prethodno pomenute vrste motornih vozila.¹⁸

3.2. Kasko rizici

Kod kasko osiguranja postoje u osnovi dva osnovna tipa osiguranja: potpuno i delimično.

Potpuno kasko osiguranje pokriva štetu od oštećenja, uništenja ili nestanka osiguranog vozila što je nastala kao posledica iznenadnih i o volji osiguranika ili vozača nezavisnih događaja.¹⁹

¹⁷ DDOR „Novi Sad“, Uslovi za osiguranje motornih i šinskih vozila, strana 2.

¹⁸ Boris Marović, Darko Gojković, *Osiguranje, špedicija i transport*, Novi Sad, 2000, str. 68 i 69.

¹⁹ Mile Bijelić, *Osiguranje i reosiguranje*, Zagreb, 2002, str. 167.

Delimičnim kasko osiguranjem mogu se obuhvatiti sledeći rizici (u zavisnosti od izbora osiguranika prilikom sklapanja ugovora o osiguranju):

1. požar, udar groma, eksplozija, oluja, pad letelica, krađa, razbojništvo, demonstracije, manifestacije i dr.
2. lom stakala na motornom vozilu, osim stakala na svetlima, kao i štete koje bi mogle prouzrokovati divljač i domaće životinje
3. troškovi šlepanja, odnosno prevoz vozača i putnika od mesta saobraćajnog udesa do prebivališta i dr.²⁰

Podatak o riziku koji je osiguran (saobraćajna nezgoda, krađa, grad, udar groma, požar) ograničava obavezu osiguravača na posledice samo onog rizika koji je naveden u polisi. Definicija osiguranog rizika daje se u uslovima osiguranja koji se odnose na određenu vrstu osiguranja. Kad je u pitanju događaj s obzirom na koji se zaključuje osiguranje (osigurani slučaj), a koji mora biti budući, neizvestan i nezavisan od isključive volje ugovarača,²¹ u uslovima sva tri osiguravača navedeni su rizici od čijih je posledica motorna vozila moguće osigurati od sledećeg:

1. saobraćajne nezgode (npr. prevrnuće, sudar, udar, iskliznuće, survavanje i sl.)
2. pada ili udara nekog predmeta (osim ako je pad nastao kao posledica zemljotresa)
3. požara
4. iznenadnog termičkog ili hemijskog delovanja spolja
5. eksplozije, osim eksplozije od nuklearne energije
6. udara groma
7. oluje
8. grada (tuče)
9. snežne lavine
10. poplave, bujice i visoke vode
11. manifestacija i demonstracija
12. zlonamernih postupaka ili obesti trećih lica
13. pada letelice
14. oštećenja tapacirunga u osiguranom vozilu nastalog prilikom pružanja pomoći licima koja su povređena u saobraćajnoj nezgodi ili na neki drugi način
15. namernog prouzrokovanja štete na osiguranoj stvari u cilju sprečavanja veće štete na toj ili drugoj stvari ili licima
16. potapanja vozila (kod DDOR-a i „Đeneralija“ ako se posebno ugovori)
17. zemljotresa (kod DDOR-a i „Đeneralija“ isključeno)

²⁰ B. Marović, B. Kuzmanović, V. Njegomir, 2009, str. 166.

²¹ Zakon o obligacionim odnosima, član 898. stav 1.

18. krađe vozila (kod „Dunava“ i DDOR-a kao posebno ugovaranje – tzv. dopunski kasko rizici, kod „Đeneralija“ putem posebne kombinacije rizika B – pored gorepomenutih rizika pokrivena je i krađa vozila²²)
19. prevare (samo kod „Đeneralija“, a kod „Dunava“ i DDOR-a ovaj rizik je u sklopu utaje)
20. utaje (kod „Dunava“ i DDOR-a kao posebno ugovaranje, tzv. dopunski kasko rizici).

3.3. Delimično kasko osiguranje

U zavisnosti od želje i volje samog ugovarača osiguranja, delimičnim kasko osiguranjem mogu se obuhvatiti različite kombinacije rizika:

1) Kombinacija B – kod DDOR-a, štete na putničkom vozilu koje su neposredno prouzrokovane od divljači i domaćih životinja (kod „Dunava“ i „Đeneralija“ nije uključeno).

2) Kombinacija C – kod DDOR-a, lom i oštećenje stakala na putničkom, teretnom vozilu i autobusu, osim ogledala, stakala (plastike) na svetlosno-signalnim uređajima i krovu), kod „Dunava“ kroz paket „auto bonus plus“ i kod „Đeneralija“ kroz paket „auto plus“ koji podrazumevaju:

- delimično kasko osiguranje – osiguranje stakala;
- pomoć na putu;
- osiguranje vozača i putnika od posledica saobraćajne nezgode.

3) Kombinacija D – kod DDOR-a, troškovi vuče ili prevoza putničkog automobila do mesta prebivališta, odnosno sedišta osiguranika ako vozilo nije u voznom stanju zbog saobraćajne nezgode, kao i troškovi prevoza vozača i putnika koji su se vozili dotičnim putničkim automobilom (prevoznim sredstvom) u javnom saobraćaju do mesta prebivališta, a najviše prema broju registrovanih mesta (kod „Dunava“ i „Đeneralija“ auto-bonus plus odnosno auto-plus).

4) Kombinacija E – lom i oštećenje farova na putničkom vozilu, izuzev pokazivača pravca (osim u slučaju kada je jedinstvena celina s farom), kombinovanih zadnjih svetala, farova za maglu (osim u slučaju ako su jedinstvena celina s farom), ostalih svetlosnih uređaja na putničkim vozilima, nosača farova i ukrasnih lajsni ispod farova (samo kod DDOR-a).

5) Kombinacija G – kod DDOR-a, zamensko putničko vozilo (niže i srednje klase) u slučaju ostvarenja rizika predviđenih u članu 3 ovih uslova, maksimalno 2 (dva) štetna događaja godišnje odnosno u ukupnom trajanju do osam dana u toku osiguranja (kod Dunava i „Đeneralija“ to je zasebno osiguranje po posebnim uslovima za osiguranje pomoći na putovanju i moguće ga je zaključiti nezavisno od polise auto-kasko osiguranja).

²² „Đenerali osiguranje Srbija“, Uslovi za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko), strana 3.

6) Kombinacija H – štete na putničkom vozilu nastale kao posledica ostvarenja rizika od udara groma, oluje (olujom se smatra vetar brzine 17,2 m/s, odnosno 62 km/h – jačine osam stepeni po Boforovoj skali ili više), grada (tuče), snežne lavine (osiguranjem su obuhvaćene i štete prouzrokovane delovanjem vazdušnog pritiska od snežne lavine), poplave, bujice i visoke vode (samo kod DDOR-a i kod „Đeneralija“ kombinacija C, dok „Dunav“ u ponudi nema tu mogućnost).

Za razliku od punog kasko osiguranja, delimično kasko osiguranje kod nas je veoma slabo razvijeno mada pruža određenu, kakvu-takvu zaštitu za motorna vozila i znatno je jeftinije od kasko osiguranja.

3.4. Isključenja iz osiguranja

Zakonski propisi od osiguravača zahtevaju da posebnu pažnju pokloni davanju obaveštenja o isključenjima iz osiguranja koja u najvećoj meri opredeljuju obavezu osiguravača na novčane isplate posle nastalog događaja kojim se ostvaruje osigurani rizik. U praksi osiguranja, kao i sudskoj praksi, pokazalo se da je ugovarač najčešće nezadovoljan kada nema pokriće a osiguranje je zaključio upravo zbog zaštite od posledica nastanka osiguranog rizika.²³

Opšti i posebni uslovi osiguranja čine sastavni deo ugovora o osiguranju. Oni se štampaju na samoj polisi ili kao poseban materijal koji se predaje ugovaraču osiguranja uz polis. Ugovarač svojim potpisom mora potvrditi da je primio uslove osiguranja. Pored toga što uslovi moraju biti nedvosmisleni i jasni, neophodno je da se posebno izdvoje klauzule što se tiču ograničenja i isključenja iz osiguranja sa kojima ugovarač mora posebno da se saglasi.

Kad su u pitanju isključenja obaveze osiguravača, ona su mahom jednaka kod sve tri osiguravajuće kuće i uglavnom imaju veze sa elementima rizika, to jest sa tim da osigurani slučaj mora biti budući, neizvestan i nezavisan od volje ugovarača. Navodimo neka od njih:

1. ostvarivanje rizika prevare ako je učinilac lice koje bi imalo pravo na naknadu iz osiguranja u skladu s ugovorom o osiguranju (polisom) i/ili ovim uslovima
2. smrzavanje tečnosti u hladnjaku ili bloku motora
3. kvar na motoru, menjaču ili drugim sklopovima na vozilu kao posledica gubitka ulja ili tečnosti za hlađenje u toku nastavka vožnje posle oštećenja vozila
4. gubitak pogonskog goriva i/ili maziva zbog ostvarivanja osiguranog slučaja
5. gubitak ulja iz motora, diferencijala i menjača, kao i tečnosti za hlađenje
6. tovar koji se prevozi osiguranim vozilom, osim u slučaju saobraćajne nezgode

²³ Andrej Pak, *Zaključenje i prestanak ugovora o osiguranju*, 2016, Novi Sad, str. 78.

7. tovar koji se u vozilo utovaruje ili se iz njega istovaruje
8. stavljanje u pogon oštećenog vozila
9. tehnička neispravnost vozila, opterećenja preko dozvoljene nosivosti, istrošenost guma na točkovima preko propisane granice istrošenosti i nepridržavanje ili povreda odredaba o zaštitnim merama.

3.5. Gubitak prava iz osiguranja

Gubitak prava iz osiguranja (engl. *forfeiture*, nem. *Aufgabe, Erlöschen*) sankcija je kojom se osiguranik kažnjava za neizvršavanje svojih obaveza iz ugovora. On ostaje bez prava na naknadu štete odnosno na isplatu. Njegove obaveze iz ugovora o osiguranju ostaju netaknute. Kod gubitka prava iz osiguranja (za razliku od isključenja iz osiguranja, kad rizik nije uključen u pokriće) rizik je pokriven osiguranjem, i osiguranik bi imao pravo na naknadu da nije prekršio neku ugovornu obavezu.²⁴

Osiguranik gubi pravo iz auto-kasko osiguranja:

1. za vreme dok vozilom upravlja vozač pod dejstvom alkohola, droga ili drugih narkotika
2. ako je šteta prouzrokovana namerno ili prevarom ili ju je sam prouzrokovao:
 - a) ugovarač osiguranja, osiguranik ili saosigurano lice, a ne radi se o licu za čije postupke osiguranik odgovara po ma kom osnovu
 - b) vozač
3. Ako je šteta prouzrokovana prolaskom kroz crveno svetlo i ako se preticalo na mestima gde je vertikalnom i horizontalnom saobraćajnom signalizacijom izričito zabranjeno preticanje, osim u slučajevima kada je posebnim ugovorima drugačije regulisano.
4. Ako je šteta od dopunskog rizika krađe prouzrokovana ostavljanjem ključeva i drugih uređaja za pokretanje vozila, u vozilu i dr.

Gubitak prava iz osiguranja uglavnom ima veze s voljom ugovarača osiguranja odnosno osiguranika. Uslov koji mora da ispunjava događaj s obzirom na koji se zaključuje osiguranje tiče se njegove neizvesnosti od isključive volje ugovarača osiguranja. Ako je događaj koji je predviđen ugovorom o osiguranju nastao isključivom voljom ugovarača osiguranja, osiguravač nije u obavezi da isplati naknadu iz osiguranja ili osiguranu sumu (član 920. ZOO). Na primer, po osnovu ugovora o osiguranju motornih vozila osiguravač nije u obavezi da naknadi štetu i troškove usled namere ili grube nepažnje ugovarača osiguranja, osiguranika ili vozača. Pod grubom nepažnjom smatra se prolazak vozila koje je predmet osiguranja na crveno svetlo.²⁵

²⁴ <http://www.poslovnih.hr/leksikon/gubitak-prava-iz-osiguranja-424>, pristupljeno 11. 9. 2018. godine u 12 časova.

²⁵ „Dunav osiguranje“, Uslovi za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko), čl. 14, stav 28. str. 16.

3.6. Teritorijalno važenje osiguranja

Osiguranje važi za vreme dok se vozilo nalazi na teritoriji države osiguravača i država sa teritorije Evrope ako se drugačije ne ugovori (kod DDOR-a i „Đeneralija“, a kod „Dunava“ je teritorijalno važenje osiguranja prošireno i na celu teritoriju Turske).

3.7. Suma osiguranja

Suma osiguranja je iznos na koji se zaključuje ugovor o osiguranju (polisa) i predstavlja maksimalnu obavezu osiguravača prilikom nastanka osiguranog slučaja, a u zavisnosti od predmeta osiguranja i načina ugovaranja obima pokrića, može se ugovoriti kao:

- 1) suma osiguranja na svakovremenu stvarnu vrednost („Dunav“, DDOR, „Đenerali“)
- 2) suma osiguranja na fiksno ugovoreni novčani iznos („Đenerali“)
- 3) suma osiguranja „na prvi rizik“²⁶ („Dunav“, DDOR, „Đenerali“)

Ukoliko se ugovor o osiguranju (polisa) zaključuje sa sumom osiguranja na svakovremenu stvarnu vrednost, suma osiguranja predstavlja stvarnu vrednost vozila i ostalih predmeta osiguranja na dan nastanka osiguranog slučaja i ne iskazuje se u novčanom iznosu u ugovoru o osiguranju. U tom slučaju, prilikom obračuna naknade iz osiguranja ne primenjuju se odredbe o nadosiguranju i podosiguranju iz uslova.

Ukoliko se ugovor o osiguranju (polisa) zaključuje sa sumom osiguranja na fiksno ugovoreni novčani iznos, navedeni novčani iznos predstavlja sporazumno ugovoreni fiksni novčani iznos između ugovarača osiguranja i osiguravača u momentu zaključenja polise, za svaki predmet osiguranja pojedinačno. U tom slučaju, prilikom obračuna naknade iz osiguranja primenjuju se odredbe o nadosiguranju i podosiguranju.

Podosiguranje postoji kada je suma osiguranja navedena u ugovoru o osiguranju manja tj. niža od stvarne vrednosti predmeta osiguranja u momentu zaključenja ugovora o osiguranju odnosno u momentu dešavanja osiguranog slučaja. Na primer, stvarna vrednost vozila koje je osigurano po kasko iznosi tri miliona dinara, a osigurano je na milion petsto hiljada dinara.

Kakve su posledice podosiguranja?

U slučaju podosiguranja osiguravač prima premiju koja je niža od premije za osiguranje na punu vrednost osigurane stvari. Iz tog razloga osiguravač ne može biti obavezan da u potpunosti obešteti osiguranika ako se desi osigurani slučaj.

Međutim, treba praviti razliku između dve moguće situacije.

Prvo, ako je usled nastupanja osiguranog slučaja osigurana stvar potpuno uništena, osiguravač će osiguraniku isplatiti svotu osiguranja. Razliku između isplaćene

²⁶ „Đenerali osiguranje Srbija“, Uslovi za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko), strana 7.

naknade iz osiguranja i punog iznosa štete snosiće sam osiguranik jer za taj deo vrednosti osiguranje i nije bilo izvršeno.²⁷

Drugo, ako je usled nastupanja osiguranog slučaja osigurana stvar delimično uništena ili oštećena, prilikom odmeravanja naknade iz osiguranja primeniće se načelo proporcionalnosti. Osiguravač će osiguraniku platiti iznos štete u srazmeri između sume osiguranja i vrednosti osigurane stvari. Ta srazmera odražava i odnos između premije koja je naplaćena i koja bi bila naplaćena da je osiguranje ugovoreno na punu vrednost predmeta osiguranja.²⁸

$$\text{Naknada iz osiguranja} = \frac{\text{suma osiguranja} \times \text{iznos štete}}{\text{vrednost osigurane stvari}}$$

To se može prikazati na prethodnom primeru, gde je stvarna vrednost vozila koje je osigurano od kasko rizika bila tri miliona dinara, a vozilo je osigurano na milion petsto hiljada dinara; prilikom nastanka delimične štete u saobraćajnoj nezgodi koja iznosi 500.000 dinara, naknada iz osiguranja koju će osiguravač biti dužan da isplati osiguraniku utvrđuje se po ovoj proporcionalnoj formuli i iznosiće 250.000 dinara.

Ukoliko se ugovor o osiguranju (polisa) zaključuje sa sumom osiguranja „na prvi rizik“ u fiksnom novčanom iznosu, navedeni novčani iznos predstavlja sporazumno ugovoreni fiksni novčani iznos između ugovarača osiguranja i osiguravača u momentu zaključenja ugovora o osiguranju, za svaki predmet osiguranja pojedinačno. U tom slučaju, prilikom obračuna naknade iz osiguranja ne primenjuju se odredbe o nadosiguranju i podosiguranju uslova osiguranja. Isplatom naknade iz osiguranja suma osiguranja „na prvi rizik“ umanjuje se za isplaćeni iznos naknade iz osiguranja, za svaki predmet osiguranja pojedinačno za koji je iskazana suma osiguranja „na prvi rizik“. Za pojedinačni predmet osiguranje prestaje da važi ukoliko dođe do iscrpljenja sume osiguranja „na prvi rizik“.

3.8. Utvrđivanje visine štete i naknade iz osiguranja

Maksimalna obaveza osiguravača po štetnom događaju jeste ugovorena suma osiguranja. Obaveza osiguravača ne može biti veća od stvarne vrednosti vozila na dan likvidacije štete.

Procenu štete na osiguranom motornom vozilu izvodi stručno lice osiguravača.

Utvrđena šteta na vozilu unosi se u Zapisnik o oštećenju vozila, Dopunski zapisnik o oštećenju i/ili na osnovu veštačenja, iz kojih se može utvrditi obim oštećenja osiguranog vozila, a visina štete utvrđuje se na sledeći način.

²⁷ Slobodan Perović, Dragoljub Stojanović, Komentar zakona o obligacionim odnosima, knjiga druga, Pravni fakultet Kragujevac, strana 871.

²⁸ Slobodan Perović, Dragoljub Stojanović, strana 871.

Kod uništenja vozila (totalne štete) – prema stvarnoj vrednosti vozila na dan likvidacije štete umanjenoj za tržišnu vrednost ostatka vozila, i to prema stanju vozila neposredno pred štetu; a kod nestanka vozila – prema vrednosti vozila na dan likvidacije štete i stanju vozila neposredno pred nastupanje štete.

Stvarna vrednost vozila utvrđuje se na osnovu novonabavne vrednosti, njegove starosti, pogonskog učinka, opšteg stanja, investicionih ulaganja i načina eksploatacije, ponude i tražnje uz primenu odgovarajućih merila.

Kod oštećenja vozila (delimična šteta) – ukoliko nije drugačije ugovoreno – utvrđuje se u visini troškova popravke. U trošak popravke računaju se i troškovi demontaže, montaže i nužnog prevoza.²⁹ Odredbe tog člana uslova osiguranja kod DDOR-a slične su i kod „Dunava“ i „Đenerali osiguranja“.

Kod zamene ili uništenja: guma, akumulatora, cirada, elemenata izduvnog sistema i radio-aparata odbija se pad vrednosti (amortizacija).³⁰

Deo koji se razlikuje odnosi se na amortizaciju za zamenu delova na motornim vozilima koja su starija od pet godina kod „Dunava“ i „Đenerali osiguranja“, odnosno četiri godine kod DDOR-a.

Za vozila koja su u trenutku zaključenja ugovora o osiguranju starija od pet godina, prilikom obračuna zamene delova ili opreme zbog oštećenja, uništenja ili krađe vozila, odbija se pad vrednosti (amortizacija) u zavisnosti od starosti, opšteg stanja vozila, delova i opreme.³¹ Kod DDOR-a ta granica utvrđena je na četiri godine starosti. „Pri obračunu visine štete kod motornih vozila starijih od četiri godina, kod delova ili sklopova predviđenih za zamenu, troškovi nabavke delova uzimaju se kao vrednost polovnih ili vrednost neoriginalnih delova, osim u slučaju kada ovakvi delovi nisu dostupni na tržištu.“³²

3.9. Ugovoreno učešće u šteti – franšiza

Prilikom zaključenja polise ugovarač osiguranja i osiguravač ugovaraju učešće u šteti – franšizu, u skladu s pravilima preuzimanja rizika osiguravača i odgovarajućom tarifom premija osiguravača.³³

Učešće u šteti može biti:

- a) u apsolutnom – novčanom iznosu, kada osiguranik sam snosi sve štete na osiguranoj stvari do ugovorenog iznosa, a osiguravač je u obavezi da naknadi štetu preko tog iznosa, najviše do stvarne vrednosti vozila u momentu obračuna štete, i

²⁹ DDOR „Novi Sad“ Uslovi za osiguranje motornih i šinskih vozila, strana 8

³⁰ „Dunav osiguranje“, strana 34

³¹ „Dunav osiguranje“, str. 34

³² DDOR „Novi Sad“, str. 8

³³ „Đenerali osiguranje“, str. 12

b) u relativnom – procentualnom iznosu, kada osiguranik učestvuje u svakoj šteti u visini ugovorenog procenta učešća u šteti, a osiguravač je u obavezi da naknadi štetu preko tog iznosa, najviše do stvarne vrednosti vozila u momentu obračuna štete.³⁴

Odredbe ovog člana uslova osiguranja kod „Dunava“ slične su i kod DDOR-a i „Đenerali osiguranja“, s tim što svaki od osiguravača posebnim uputstvima i tarifama premija određuje minimalnu franšizu u novčanom iznosu. U tom smislu, ako je učešće osiguranika veće, cena osiguranja opada i obrnuto.

3.10. Dodatno učešće u šteti

Osiguraniku koji ima do deset osiguranih vozila, kod DDOR-a do šest, i koji u toku godišnjeg perioda osiguranja na osiguranom vozilu ima tri ili više likvidiranih (rešenih) i rezervisanih (nerešenih) šteta, obračunava se dodatno učešće u šteti. Dodatno učešće u šteti odbija se od iznosa naknade iz osiguranja prilikom likvidacije štete tako što se pripadajuća naknada iz osiguranja umanjuje za iznos dodatnog učešća u šteti.

Tabela 1 – Visina dodatnog učešća osiguranika u šteti

	„Dunav“	DDOR	„Đenerali“
kod 3. štete	90%	100%	75% min. 100 evra
kod 4. štete	150%	150%	100% min. 300 evra
kod 5. štete	200%	200%	200% min. 500 evra
i svake naredne	200%	200%	200% min. 500 evra

Izvor: Autorski dokument na osnovu uslova osiguranja

U tabeli 1 može se videti da je pored procentualnog učešća u šteti koje je manje osiguravač „Đenerali“ uveo i minimalni nominalni iznos kojim će se umanjiti naknada iz osiguranja za slučaj ostvarenja tri i više šteta, što je za osiguranike manje povoljno.

Osiguraniku koji ima jedanaest i više osiguranih vozila ne obračunava se dodatno učešće u šteti po uslovima osiguranja kod „Dunava“ i „Đenerali osiguranja“, a po uslovima osiguranja kod DDOR-a, „osiguraniku koji ima zaključeno osnovno kasko osiguranje s trajanjem od najmanje godinu dana za šest ili više vozila, kod koga je odnos likvidiranih šteta prema fakturisanjoj tehničkoj premiji u protekle tri

³⁴ „Dunav osiguranje“, str. 7

kalendarske godine (zaključno sa podacima do 31. XII u zadnjoj kalendarskoj godini posmatranja) iznosio više od 110 odsto, računa se doplatka – malus na premiju za sledeći period osiguranja u visini polovine razlike između 110 procenata i postotka ostvarenog odnosa, s tim što doplatka ne može biti veći od 110 procenata.³⁵

Obračun dodatnog učešća u šteti u uslovima kod „Dunav osiguranja“ zaračunava se samo ako se osigurani slučaj desio usled rizika od saobraćajne nezgode, a ne i za ostale kasko rizike, što predstavlja posebnu pogodnost za osiguranike. Kod „Đenerali osiguranja“ prilikom obračuna dodatnog učešća u šteti u obzir se neće uzeti sledeće štete:

- 1) nastale kao posledica spasavanja unesrećenih
- 2) nastale kao rezultat umanjenja štetnih posledica uz saglasnost osiguravača
- 3) kod kojih postoji osnov za regres celokupne naknade iz osiguranja.³⁶

Kod DDOR-a u obzir se uzimaju svi ugovoreni rizici za obračun dodatnog učešća u šteti.

3.11. Smanjenje premije osiguranja – bonus

Institut bonusa i malusa nalazi punu primenu kod auto-kaska. Ako je vozilo bilo bez prekida osigurano najmanje godinu dana, te ako osiguranik u tom vremenskom rasponu nije ostvario naknadu iz osiguranja, a u osiguravajućem pokriću ima do šest (DDOR) odnosno 10 vozila, ugovarač osiguranja ima pravo na popust u premiji za to vozilo u sledećoj godini:

Tabela 2 – Iznos visine bonusa po godinama osiguranja

	„Dunav“	DDOR	„Đenerali“
1. godine	10%	15%	10%
3. godine	20%	30%	20%
4. godine	30%	40%	30%
5. godine	40%	45%	40%
6. godine i svake naredne	50%	50%	50%

Izvor: Autorski dokument na osnovu uslova osiguranja

Osiguranik gubi pravo na bonus u narednom periodu osiguranja ako je u prethodnoj godini osiguranja imao prijavljenu štetu, a uživao je pravo na bonus (DDOR i „Đenerali osiguranje“).

Ukoliko je osiguranik u prethodnom periodu osiguranja imao prijavljenih šteta, u narednom periodu pravo na stečeni bonus smanjuje se ili gubi u zavisnosti

³⁵ DDOR, str. 10

³⁶ „Đenerali osiguranje“, str. 12

od procenta učešća likvidiranih i rezervisanih prijavljenih a nerešenih šteta u prethodnom periodu osiguranja u tehničkoj premiji osiguranja.

Tabela 3 – Smanjenje odnosno gubitak bonusa u zavisnosti od tehničkog rezultata³⁷

Bonus na polisi u %	Tehnički rezultat u godini koja prethodi obnovi osiguranja						
	0	0<TR≤ 50	50<TR≤ 100%	100<TR≤ 200%	201<TR≤ 300%	301<TR≤ 500%	preko 500%
	Ostvaren bonus u % prilikom obnove osiguranja						
0	10	0	0	0	0	0	0
10	20	10	10	0	0	0	0
20	30	20	20	10	0	0	0
30	40	30	30	20	10	0	0
40	50	40	40	30	20	10	0
50	50	50	50	40	30	30	20
50-2. put	50	50	50	50	40	30	30
50-3. i sv. sledeći put	50	50	50	50	50	50	40

Izvor: „Dunav osiguranje“, Uslovi za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko)

Tehnički rezultat je odnos kumulativne godišnje štete i tehničke premije.

$$\text{Tehnički rezultat} = \frac{\text{kumulativna godišnja šteta}}{\text{tehnička premija}} \times 100$$

Recimo hipotetički da sva tri osiguravača imaju po jednog osiguranika koji osigurava svoje automobile u periodu od tri godine. Na polisi osiguranja u tekućoj godini naznačeni iznos bonusa kod sva tri osiguravača je isti i iznosi 30 procenata. Osiguranici plaćaju isti iznos premije osiguranja od 50.000 dinara i imali su po jednu rešenu štetu u iznosu od 75.000 dinara. Postavlja se pitanje hoće li u narednom periodu osiguranja odnosno u narednoj godini moći da ostvare bonus, te koliki procenat bonusa: prema uslovima osiguranja DDOR-a i „Đenerali osiguranja“, osiguranik koji ima prijavljenu makar i jednu štetu gubi pravo na bonus, odnosno u narednom periodu osiguranja platiće puni iznos premije u konkretnom slučaju i taj iznos će biti 68.587 dinara za osiguranika „Đeneralija“ odnosno 69.204 dinara za osiguranika DDOR-a. Kada je u pitanju treći osiguranik, osiguranik „Dunava“, situacija je malo drugačija jer se pravo na bonus utvrđuje na bazi odnosa šteta i premije, u konkretnom slučaju

³⁷ „Dunav osiguranje“, str. 28.

tehnički rezultat je bio 214 odsto, pa se iznos bonusa utvrđuje iz tabele 3 i u konkretnom slučaju on će iznositi 10 procenata za naredni period, odnosno osiguranik će platiti premiju osiguranja u visini od 61.728 dinara, što predstavlja pogodnost za osiguranike ove osiguravajuće kuće.

3.1.2. Smanjenje premije osiguranja – bonus za osiguranike sa šest ili više vozila (DDOR) odnosno 11 ili više vozila („Dunav“ i „Đenerali“)

Osiguranik koji ima jedanaest i više osiguranih vozila, prilikom ugovaranja osiguranja za naredni period trajanja osiguranja, ima pravo na smanjenje premije (bonus) za sva osigurana vozila na osnovu odnosa merodavnih šteta (likvidiranih (rešenih) i rezervisanih (nerešenih)) i merodavne premije. Pod merodavnom premijom osiguranja podrazumeva se premija za poslednjih godinu dana po svakom pojedinačnom vozilu koje ulazi u obračun. Pod merodavnim štetama podrazumevaju se likvidirane (rešene) i rezervisane (nerešene) štete po vozilima koja ulaze u obračun merodavne premije. Smanjenje premije osiguranja (bonus) za svako pojedino vozilo za naredni period osiguranja u ovom slučaju iznosi:

- 1) 10% od premije osiguranja ako je odnos merodavnih šteta i merodavne premije između 45,01% i 55,00%;
- 2) 20% od premije osiguranja ako je odnos merodavnih šteta i merodavne premije između 35% i 45%;
- 3) 30% od premije osiguranja ako je odnos merodavnih šteta i merodavne premije manji od 35%.³⁸

Kod DDOR-a, osiguraniku koji ima zaključeno osnovno kasko osiguranje sa trajanjem od najmanje godinu dana za šest i više vozila gde je odnos likvidiranih šteta prema fakturisanom tehničkoj premiji u protekle tri kalendarske godine (zaključno s podacima do 31. XII u zadnjoj kalendarskoj godini posmatranja) manji od 80 odsto računa se popust na premiju za naredni osiguravajući period u visini polovine (50 odsto) razlike između 80 procenata i postotka ostvarenog odnosa.³⁹

U osiguravajućoj kući „Dunav“ osiguranicima sa 11 i više osiguranih vozila bonus odnosno malus određuje se na osnovu tehničkog rezultata za sva osigurana vozila za proteklih 36 meseci od dana zaključenja odnosno obnove osiguranja.

Osiguraniku koji u proteklih 36 meseci od dana zaključenja odnosno obnove osiguranja nije imao isplaćene i prijavljene štete priznaje se popust (bonus) na premiju osiguranja za sledeći period u iznosu od 40 procenata.

Osiguraniku čiji je tehnički rezultat u proteklih 36 meseci od dana zaključenja odnosno obnove osiguranja iznosio manje od 80 procenata računa se popust (bonus)

³⁸ „Đenerali osiguranje“, str. 18.

³⁹ DDOR, str. 10.

na premiju osiguranja za sledeći period osiguranja u iznosu polovine razlike između 80 procenata i procenta ostvarenog tehničkog rezultata, a najviše do 35 odsto.

Osiguranik čiji je tehnički rezultat u proteklih 36 meseci osiguranja iznosio od 80 odsto do 110 odsto ne ostvaruje popust (bonus), ali ni malus.

Osiguraniku čiji je tehnički rezultat u proteklih 36 meseci osiguranja iznosio više od 110 procenata računa se doplatak (malus) na premiju osiguranja za sledeći period osiguranja u iznosu polovine razlike između 110 procenata i procenta ostvarenog tehničkog rezultata, a najviše 50 odsto.⁴⁰

Odredbe o smanjenju premije osiguranja tj. bonusa za osiguranike sa šest ili više vozila (DDOR) odnosno 11 ili više vozila („Dunav“ i „Đenerali“) možemo mnogo bolje razumeti na konkretnom primeru tri takozvana flotna osiguranika koja imaju osiguravajuće kasko pokriće kod ovih osiguravača. Osiguranici plaćaju isti iznos premije osiguranja od 500.000 dinara i imali su likvidiranih i isplaćenih šteta u iznosu od 200.000 dinara. Postavlja se pitanje hoće li u narednom periodu osiguranja odnosno u narednoj godini moći da ostvare bonus i koliki procenat bonusa?

Prema uslovima kod „Đeneralija“, osiguranik će u narednom periodu osiguranja ostvariti bonus u iznosu od 20 odsto (20 odsto od premije osiguranja ako je odnos merodavnih šteta i merodavne premije između 35 odsto i 45 odsto).⁴¹

U uslovima osiguranja kod „Dunava“ i DDOR-a nije naveden podatak o visini tehničke premije kao dela bruto premije, pa je na osnovu ovih odredaba uslova nemoguće utvrditi iznos bonusa za naredni period osiguranja. Ako se pretpostavi da tehnička premija iznosi 70 procenata od bruto premije, dobija se tehnički rezultat od 57 odsto, što bi ukazivalo na bonus za naredni period osiguranja u iznosu od 11,5 odsto.

Ostali članovi uslova osiguranja ova tri osiguravača veoma se malo razlikuju ili razlika uopšte i nema, pa neće biti predmet razmatranja u ovoj našoj analizi.

4. Zaključak

U praksi se pokazalo da mala slova i previše stručan jezik u uslovima osiguranja potrošačima otežavaju zaključenje polise. U zavisnosti od vrste osiguranja na koje se ugovor odnosi, osiguranicima je potrebna manja ili veća stručna pomoć kako bi razumeli obim pokrića i prava i obaveze iz ugovora o osiguranju, odnosno pojedine odredbe uslova osiguranja. Osiguranici na uslove osiguranja uglavnom ne obraćaju pažnju u dovoljnoj meri. Dugogodišnje iskustvo pokazalo je da nesporazumi između ugovarača osiguranja i osiguravača najčešće nastaju zbog toga što ugovarač prilikom zaključenja ugovora nije u dovoljnoj meri upoznat s razlikama koje postoje

⁴⁰ „Dunav osiguranje“, str. 30.

⁴¹ „Đenerali osiguranje“, str. 18.

između pokrića koje u skladu sa svojim uslovima nudi osiguravač i onog koje on želi. Osiguravač je dužan da upozna ugovarača osiguranja sa svim pojedinostima polise koju ovaj želi da zaključi, a pre svega o premiji osiguranja, tumačenju uslova i obimu osiguravajućeg pokrića.

Na osnovu realizovanog istraživanja, u analiziranim ponudama tri vodeća osiguravajuća društva u ovoj vrsti osiguranja, u okviru uslova za osiguranje nalazi se osiguravajuće pokriće od najznačajnijih rizika (njih preko 20) koji prete motornim vozilima. Putem komparacije uslova ukazali smo na posebne pogodnosti koju pružaju osiguravači. Takođe, uočene su naizgled male razlike u ponudama osiguravača koje ipak značajno utiču i na obim pokrića i na premiju osiguranja te na potencijalnu naknadu iz osiguranja kad se desi osigurani slučaj predviđen zaključenim ugovorom o osiguranju. Verujemo i nadamo se da smo našom analizom približili, uporedili i pojasnili pojedine odredbe uslova za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko) i postigli cilj koji se ogleda u pomoći osiguranicima da izaberu najbolju moguću ponudu za osiguranje.

Literatura

Knjige

- Babić, I, *Leksikon obligacionog prava*, „Službeni list SRJ“, Beograd, 1997.
- Bijelić, M, *Osiguranje i reosiguranje*, Zagreb, 2002.
- Marović, B, Kuzmanović, B, Njegomir, V, *Osnovi osiguranja i reosiguranja*, Beograd, 2009.
- Marović, B, Gojković, D, *Osiguranje, špedicija i transport*, Novi Sad, 2000.
- Perović, S, Stojanović, D, *Komentar zakona o obligacionim odnosima*, knjiga druga, Pravni fakultet Kragujevac
- Renovica, R, *Tehnologija osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.
- Shaik, D. S, *Las condiciones generales del contrato de seguro y su control interno e internacional*, Madrid, 2013.

Doktorske disertacije

- Pak, A, *Zaključenje i prestanak ugovora o osiguranju*, Doktorska disertacija, Univerzitet Edukons, Fakultet za Evropske pravno političke studije, Novi Sad, 2016.

Uslovi osiguranja

- Dunav osiguranje ADO, Beograd, *Uslovi za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto kasko)*, 2015.
- DDOR Novi Sad, Novi Sad, *Uslovi za osiguranje motornih i šinskih vozila*, 2011.
- Generali osiguranje Srbija a.d.o., Beograd, *Uslovi za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto kasko)*, 2018.

Izveštaji NBS

- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2017. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2016. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2015. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2014. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2013. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2012. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2011. godine*
- Narodna banka Srbije, Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja, *Ukupna premija osiguranja po društvima i vrstama osiguranja za datum 31.12.2010. godine*

Zakoni

- Zakon o osiguranju, *Sl. glasnik RS*, br. 139/2014
- Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93 i *Sl. list SCG*, br. 1/2003

Internet stranice

- www.nbs.rs
- www.poslovni.hr

UDK: 657.62+303.446:368.8:368.025.6:368.212.1(497.11)

Boban D. Gajić¹
Ivan D. Radojković, PhD²
Zlata I. Đurić, PhD³

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TERMS AND CONDITIONS FOR MOTOR HULL INSURANCE OFFERED BY THE INSURERS OPERATING ON THE MARKET OF THE REPUBLIC OF SERBIA

REVIEW ARTICLE

Abstract

Motor hull insurance includes all types of conventional road motor vehicles and also covers towed vehicles, special and working vehicles intended for use on land, motorcycles, rolling stock and working machines and components thereof. It represents a voluntary type of insurance governed by the terms and conditions pre-defined by insurance companies in accordance with the Insurance Law and the Law of Contracts and Torts.

The significance and purpose of the analysis lies in better understanding of motor vehicle insurance and comparison, clarification and additional explanations of the terms and conditions offered to insurance customers by different insurance companies. Insurers offer different coverages, different insurance rates and terms that help determine the compensation after the occurrence of the insured event. Customers are often flooded with a large number of information they have to analyse

¹ Author is a training and development manager in Dunav Insurance Company a.d.o.
E-mail: boban.gajic@dunav.com

² Co-author is a Director of Dunav branch office Niš – Voluntary Pension Fund Management Company
E-mail: ivan.radojkovic@dunavpenzije.com

³ Co-author is an associate professor of the Faculty of Economics in Kragujevac, Republic of Serbia, courses Financial and Actuarial Mathematics and Insurance
E-mail: zdjuric@kg.ac.rs

Paper received on: September 17, 2018

Paper admitted on: January 10, 2019

and thus often make their choices based on rumours or vague statements, which may result in the loss of money and unexpected consequences. For the purpose of this analysis, a comparative method was used to compare and analyse motor hull insurance terms and conditions of the three most prominent domestic insurers.

We intentionally chose to analyse this line of insurance since it proved to be highly dynamic both regionally and globally.

Key words: *motor hull insurance, insurance offer, risk, insurance terms and conditions, insurance market.*

1. Introductory Considerations

Humans have always been threatened by various perils that endangered their survival, life, health, or property. They had to constantly struggle with such perils and arrange specific forms of protection. As new dangers emerged, various forms of protection had to be constantly improved, whereas new ones had to be created, especially as the technological revolution unfolded and new inventions emerged (e.g. cars). A widespread use of cars began in urban areas, after the First World War. Cars were relatively fast and dangerous at that stage, but there was still no compulsory form of car insurance anywhere in the world. This meant that casualties would rarely receive any compensation after an accident, whereas drivers were often faced with considerable costs that damage to vehicles and property entailed. Therefore, the need arose to introduce the kind of insurance that would cover different risks and partial damage to, or complete loss of a motor vehicle. The term CASCO is an acronym made from the initial letters of the words *Casualty* and *Collision*. In fact, the word is of Spanish origin and was first used as a term in maritime insurance, only to subsequently apply to the insurance of aircrafts, trucks and river ships.⁴ In Serbia, Casco insurance implies the insurance of the very vehicle, which also includes the insurance of tools, accessories and spare parts customarily delivered for the subject vehicles, as well as the insurance of anti-theft devices, vehicle fire fighting equipment, warning triangle, seat belts, first aid kit and the like.⁵

Voluntary characteristic of this insurance and the diversity of the offered risks speak of a large number of different options this insurance offers. The insurers, whose terms and conditions are analysed in this paper, are: Dunav Insurance a.d.o., Beograd; DDOR "Novi Sad" a.d.o., Novi Sad and Generali Insurance Serbia a.d.o., Beograd.

⁴ Ranko Renovica, *Tehnologija osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010, pp.181

⁵ Boris Marović, Bogdan Kuzmanović, Vladimir Njegomir, *Osnovi osiguranja i reosiguranja*, Beograd, 2009, pp.166

2. Automobile Casco Insurance Market in Serbia

In 2017, 21 insurance companies operated in Serbia, short of two companies that operated in the preceding year. Seventeen companies dealt exclusively with insurance business, whereas only 4 companies pursued reinsurance business. Out of 17 companies engaged in insurance business, 12 companies offered motor hull insurance (Automobile Casco). In 2017, insurance companies generated a total premium of 93.1 billion Dinars (786 million Euros or 939 million Dollars). In the premium structure, the share of non-life and life lines accounted for 75.6% and 24.4%, respectively. In the total premium, motor vehicles participated with 7.79 billion Dinars or 8.36 %.⁶

In the Serbian market, leasing companies account for a large premium share in Automobile Casco. Leasing (from English word *to lease* – hire, rent) is a form of financing which entails the right to use an object, in this case a car, for a particular period and in consideration of an appropriate payment.

Lease purchase of a vehicle may be defined as a written contract between two parties:

- leasing company (lessor) and
- vehicle user (lessee).

In this transaction, the lessor procures a vehicle from a supplier and gives it for use to the lessee, for a particular period of time and in turn, the lessee is obliged to effect periodical payments to the lessor, under the conditions defined in the contract.

Upon the lease purchase of a vehicle, Casco insurance (against the standard risks of theft and embezzlement) becomes compulsory type of insurance. Expenses of Casco insurance are borne by the lessee – buyer, who may be legal or natural person.

The three aforementioned insurers recorded a dominant share in motor insurance premium, as follows: Dunav Insurance a.d.o., Beograd with 1.98 billion Dinars or 25.4 % of market share, followed by DDOR Novi Sad a.d.o., Novi Sad with 1.54 billion Dinars or 19.7 % of market share, and Genarali Insurance Serbia a.d.o., Beograd with 0.97 billion Dinars or 12.5 % of market share.

The aggregate share of this motor insurance line offered by the three leading insurers in the Serbian market amounted to 4.49 billion or 57.6% of the market share.⁷

The situation is similar when it comes to claim compensation in which the customers using this insurance line are mostly interested. In 2017, in all types of

⁶ National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2017, 2018., http://www.nbs.rs/internet/latinica/60/60_2/index.html, accessed on 23-08-2018 at 11.08h.

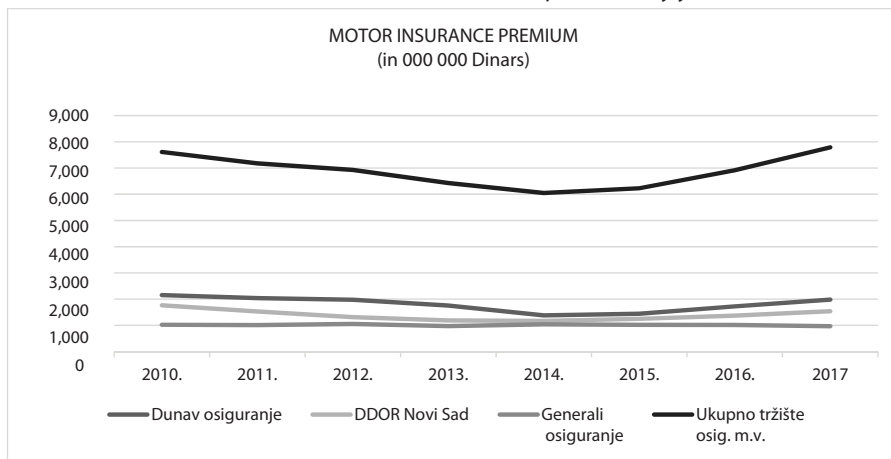
⁷ National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2017, 2018.

insurance, insurance companies settled claims amounting to 36.8 billion Dinars. The share of motor insurance claims in total claims amounted to 5.5 billion Dinars or 14.9%. Three insurers recorded a dominant share in the settled motor claims, namely: Dunav Insurance a.d.o, Beograd with 1.3 billion Dinars or 23.6% of the share in the total motor claims settled, then "DDOR Novi Sad" a.d.o., Novi Sad 1.07 billion Dinars or 19.5%, and "Generali Insurance Srbija" a.d.o., Belgrade with 0.80 billion Dinars or 14.5% share in the total motor claims settled. In the aggregate, this accounted for 3.17 billion Dinars or 57.6 % of the total settled motor claims.⁸

These data, taken from the National Bank of Serbia, indicate the relevance of insurance companies chosen for our research.

The total motor insurance premium and the insurance premium generated in the reporting period by these three companies are shown in the nominal amount, in the table below:

Chart 1 – Trend of motor insurance premium by years

Source: Documented by authors based on the data taken from the National Bank of Serbia⁹

Chart 1 shows the trend of motor insurance premium in 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 and 2017. It can be clearly seen that the curves of two insurance companies (Dunav and DDOR) follow the curve of the overall market trend for motor vehicle insurance, whereas the curve of Generali Insurance does not change from year to year and balances around the line of one billion.

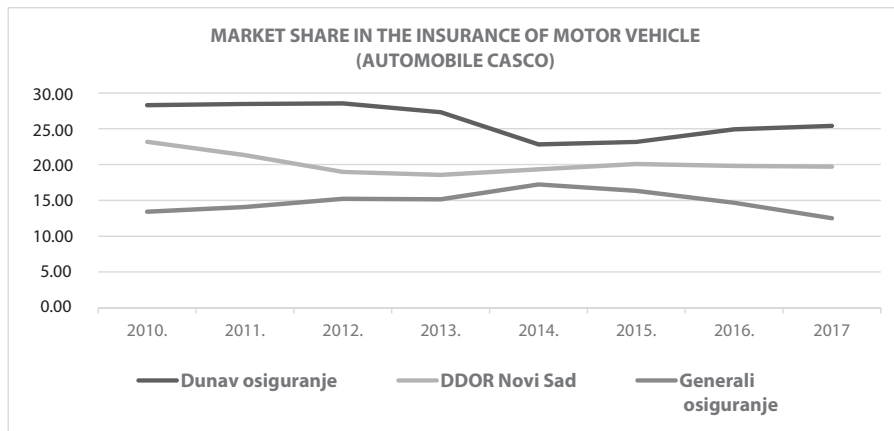
⁸ National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, Claims settled by companies and types of insurance as at 31-12-2017, http://www.nbs.rs/internet/latinica/60/60_2/index.html, accessed on 23-08-2018. at 12.08h.

⁹ www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html, accessed on 11-09-2018 at 12.05 h

B. Gajić et al.: Comparative Analysis of the Terms and Conditions for Motor Hull Insurance Offered by the Insurers Operating on the Market

The next table shows the distribution of market shares and market players in this type of insurance:

Chart 2 – Market share trend of insurance companies in the total motor insurance market by years

Source: Documented by authors based on the data taken from the National Bank of Serbia¹⁰

Chart 2 shows the trend of market share of insurance companies in the total motor insurance market by years. In this chart, it can be seen that in the observed period, in the first four years, Dunav Insurance strikingly maintained a market share of around 28%, followed by a sharp fall to 22.8% in 2014, and in the subsequent years it came closer and stabilized to approximately 25% i.e. 25.4% at the end of 2017.¹¹

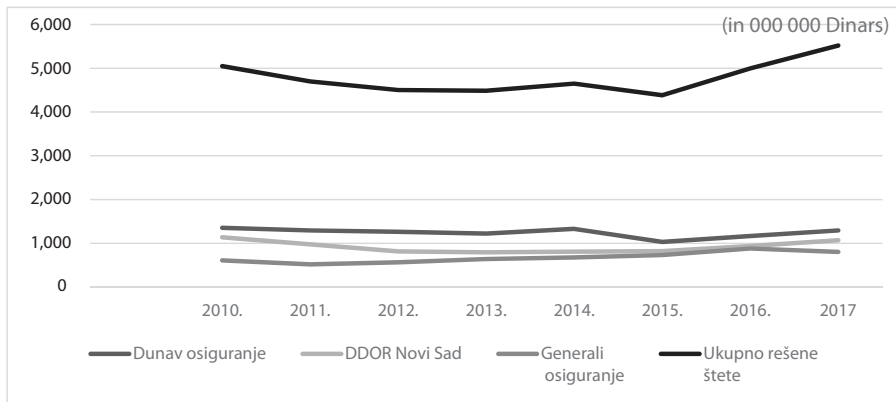
DDOR osiguranje recorded a drop in market share from 23.17% in 2010 to 18.5 at the end of 2013, and then a mild rise and stability to about 20% in 2015, 2016, and 2017. The curve of Generali Insurance market share is almost opposite from the previous two. It shows the rise from 13.42% to 17.23% which began in 2010 and lasted through the end of 2014, only to record a drop in subsequent years reaching its minimum of 12.5% at the end of 2017.¹²

¹⁰ www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html, accessed on 11-09-2018 at 12.05 hours

¹¹ National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2017, 2018

¹² National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2017, 2018

Chart 3 – Motor insurance claims settled by years

Source: Documented by authors based on the data taken from the National Bank of Serbia¹³

Chart 3 shows the amount of claims settled by insurance companies and in the aggregate. The curves of settled claims do not show significant deviations in terms of amounts i.e. level of claims in the observed years. A mild downward trend of the share in total settled claims can be observed by the end of 2010 until 2015, when it recorded a rise, particularly at the end of 2017 when the highest sum of claims settled in motor insurance was recorded in the amount of 5.52 billion Dinars.

Since insurance companies are founded as for-profit companies and in their operation, their founders focus on generating the highest possible profit i.e. net profit after taxation, one of the reasons why it is necessary to conduct an analysis of business profitability by types of insurance is to see whether or not the insurance company's current business attains the goals of their owners. Analysing the above data, it is evident that Automobile Casco is not a particularly profitable line of insurance and thus, the Serbian insurers resort to the introduction of various mandatory deductibles - participation of the insured in a damage.

3. Analysis of Motor Insurance Terms and Conditions

The Insurer is obliged to hand over the insurance terms and conditions to the person who wishes to conclude the insurance contract and who submitted the application along with the document which contains the following information of:

- 1) business name, legal form, head office and the head office address of the insurance company with which the contract is concluded;

¹³ www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html, accessed on 11-09-2018 at 12.20h

2) insurance terms and conditions and the law applicable to the insurance contract.¹⁴

Traditionally, insurance terms and conditions have a standard content because this is in line with the rules of the profession, but the problem is that the provisions laid out in the conditions are not explained to the policyholder. The fact that the terms and conditions contain the set of provisions relevant for the content of insurance cover is not sufficient. These conditions also need to be interpreted to the policyholder who enters into a contract, making sure that the policyholder has understood their significance.

Insurance contract, as an adhesion contract, is a standard form of contract. When entering into insurance contract, one contracting party prepares the terms under which the contract will be concluded, whereas the other party has the option either to accept or refuse such terms.¹⁵

Insurance companies adopt the insurance terms and conditions in advance and thus, generally, but also unilaterally, define the content of future contracts. A research conducted in cooperation between the Association of Insurance Intermediaries and Consumers Union in Spain showed that more than a half of insured persons read the terms and conditions just once, by glancing through, whereas 18% stated that they had not even read them. After that research, it was decided that Customer Guides should be printed in order to familiarise customers with insurance terminology and language and facilitate the understanding of the contract.¹⁶

Insurance terms and conditions represent contractual and legal source of insurance law and are laid down as a set of clauses which regulate the rights and obligations of the contracting parties under the concluded insurance contract. For these reasons, further in the text we will deal with the analysis of comprehensive motor vehicle insurance terms and conditions (Automobile Casco), namely, we will analyse those provisions that among the mentioned insurers differ and considerably impact insurance rates, potential insurance compensation, and clients themselves.

3.1. Subject Matter of Insurance

The subject matter of insurance, with all its characteristics, is a condition preceding the conclusion of insurance contract and insurance period and as such, must be specified in the insurance policy. Insurance terms and conditions explain in more detail which objects are considered automatically covered, and which objects are the subject of insurance extension with the payment of an appropriate loading to the basic premium. Majority of insurance companies define in the very beginning of

¹⁴ Insurance Law, "Official Gazette of RS", no. 139/2014, Article 82

¹⁵ Ilija Babić, *Leksikon obligacionog prava*, Official Gazette of SRY, Beograd, 1997., pp. 414.

¹⁶ Sandoval Shaik D., *Las condiciones generales del contrato de seguro y su control interno e internacional*, Madrid, 2013, s. 331. fn. 311.

their standard cover the subject matter of insurance, and also define what needs to be specially agreed in the insurance policy in consideration of additional premium payment. This part is similarly phrased in the conditions of all three insurers and thus, we will quote from a part of the conditions issued by DDOR.

“Unless agreed otherwise, the subject matter of insurance shall be all types of conventional motor vehicles, all types of towing, working, special vehicles and rolling stock (hereinafter “vehicles”) and the components thereof.

(2) Component parts of vehicles shall be:

1) tools, accessories and spare parts regularly delivered from the factory for a specific type of a vehicle;

2) anti-theft device, fire extinguisher, warning triangle, seat belts, tachograph, tow rope or bar, first aid kit, spare light bulbs, additional exterior and interior mirrors, head-lamp-flasher for marking a vehicle stopped at night on the road, halogen lights, fog lights, backglass defogger, front and back glass wiper, head restraint, tire chains, radio, CD player, video and other audio devices, car phone, radio station and other equipment installed by the vehicle manufacturer or the insured prior to the conclusion of the insurance contract.”¹⁷

It is worth noting that all vehicles eligible for Casco insurance are customarily classified into the following groups:

1. Passenger cars
2. Heavy goods vehicles
3. Buses
4. Tow tractors
5. Special motor vehicles
6. Motorbikes
7. Towed vehicles
8. Motor vehicles with foreign licence plates
9. Working vehicles
10. Rolling stock

In addition, for particular, aforementioned types of motor vehicles, special modalities of Casco insurance are adopted.¹⁸

3.2. Casco Risks

In hull insurance, there are two main types: full and partial hull insurance.

Full hull insurance covers the loss against damage to, destruction or disappearance of an insured vehicle occurred as a consequence of sudden events independent from the will of the insured or the driver.¹⁹

¹⁷ DDOR Novi Sad, Novi Sad, Terms and Conditions for Motor and Rolling Stock Insurance, page 2

¹⁸ Boris Marović, Darko Gojković, *Osiguranje, špedicija i transport*, Novi Sad, 2000., pp. 68 and 69

¹⁹ Mile Bijelić, *Osiguranje i reosiguranje*, Zagreb, 2002., pp.167

Partial hull insurance may include the following risks (depending on the choice made by the insured when concluding the insurance contract):

1. fire, lightning, explosion, storm, fall of an aircraft, theft, robbery, demonstrations, manifestations and the like.
2. glass breakage on a motor vehicle, except the light glass, as well as damages that could be caused by wildlife and domestic animals,
3. Towing expenses or expenses for the transportation of passengers from the place of accident to the place of residence, and the like.²⁰

The information of the risk insured (accident, theft, hail, lightning, fire) limits the liability of the insurer solely to the consequences of the risk indicated in the policy. The definition of the risk insured is provided in the insurance terms and conditions for a particular type of insurance. In terms of the event which is subject to insurance (insured event), which must be a future event, uncertain and entirely independent of the contracting party's will²¹, the terms and conditions of all three insurers lay down the risks against which motor vehicles may be insured:

1. Traffic accident (e.g. overturn, collision, impact, skidding, plunging and the like),
2. Fall or impact of an object (unless the fall occurred as a consequence of earthquake).
3. Fire
4. Sudden external thermal or chemical impact,
5. Explosion, except for nuclear explosion.
6. Lightning,
7. Storm
8. Hail,
9. Avalanche
10. Flood, torrent and high waters
11. Manifestations and demonstrations,
12. Malicious actions or wantonness of third parties.
13. Fall of an aircraft,
14. Damage to the vehicle upholstery when administering the first aid to persons injured in traffic accidents or in some other way,
15. Intentionally causing damage to an insured object in order to prevent a more substantial damage to such an object or another object and persons.
16. Flooding of a vehicle (in DDOR and Generali subject to special contracting)
17. Earthquake (in DDOR and Generali subject to special contracting)
18. Theft of a vehicle (in Dunav and DDOR subject to special contracting of so-called additional Casco risks and in Generali, through the special

²⁰ B. Marović, B. Kuzmanović, V. Njegomir, 2009, pp.166

²¹ Law of Contracts and Torts, Article 898, paragraph 1

combination of B risks – in addition to the abovementioned risks it also covers the theft of a vehicle).²²

19. Frauds (only in Generali. In Dunav and DDOR this risk is included in the embezzlement)
20. Embezzlement (in Dunav and DDOR subject to special contracting of so-called additional Casco risks)

3.3. Partial Hull Insurance

Depending on the wishes and intentions of the policyholder, partial hull insurance may include different risk combinations, as follows:

1) B Combination – in DDOR, damage to the passenger car directly caused by wildlife and domestic animals (not included in the conditions of Dunav and Generali).

2) C Combination - in DDOR, breakage and damage to glass on passenger cars, heavy goods vehicles and buses, except mirrors, glass (plastic) on signal light devices and roof) – in Dunav, through Auto Bonus Plus package and in Generali, through Auto Plus package, which include:

- partial hull – glass insurance;
- roadside assistance;
- insurance of drivers and passengers against traffic accident;

3) D combination – in DDOR, costs of towing or transportation of a passenger car to the place of residence or to the seat of the insured if the vehicle is not roadworthy due to a traffic accident, as well as the costs of transportation of drivers and passengers who rode in the subject passenger car (means of transport) by public transport, to the place of residence, maximum up to the number of the registered seats. (in Dunav and Generali, this is auto bonus plus and auto plus package, respectively)

4) E combination – Breakage and damage to headlights, except for: indicators (unless they are a component part of the headlights), combined rear lights, fog lights (unless they are a component part of the headlights), other lights on passenger cars, headlight supports and decorative mouldings below headlights. (only in DDOR)

5) G combination – in DDOR, replacement passenger car (of a lower or medium category) in the event of risk actuation stipulated in Article 3 of the Terms and Conditions, maximum 2 (two) occurrences per year or in the total duration of up to 8 days during the insurance period. (in Dunav and Generali this is a separate insurance according to the special roadside insurance terms and conditions and can be effected irrespectively of the Automobile Casco insurance policy)

6) H combination – Damages to passenger cars occurred as a consequence of the occurrence of lightning, storm (storm is considered a wind at a speed of 17.2 m

²² Generali insurance Srbija a.d.o., Beograd, Conditions of Motor Comprehensive Insurance (auto casco), page 3

per second and/or 62 km per hour - force 8 according to Beaufort Scale or more), hail, avalanche (insurance also includes the damages caused by the consequential air pressure), flood, torrent and high water. (DDOR offers only C combination, Dunav does not include this option).

Unlike full hull insurance, partial hull in Serbia is underdeveloped, although it provides at least some protection to the motor vehicles and is considerably cheaper than full hull.

3.4. Exclusions from Insurance

Legal regulations require from the insurer to pay special attention when giving notice of insurance exclusions that largely determine the insurer's obligation to effect the payment after the occurrence of the insured event i.e. after the actuation of the insured risk. The insurance and court practice have shown that the policyholder is often dissatisfied when he finds that the insurance he has concluded seeking protection from the consequences of the occurrence of the insured risk contains no cover.²³

General and special insurance terms and conditions constitute an integral part of the insurance contract. They are printed on the policy or as a separate material which is handed over to the policyholder together with the policy. The policyholder has to confirm with his signature that he has received the insurance terms and conditions. Apart from the fact that the conditions have to be clear and unambiguous, it is necessary to separately set out clauses concerning the limitations and exclusions from insurance with which the contractor must separately agree.

When it comes to the exclusions of the insurer's liability, they are mainly the same in all three insurance companies and mostly relate to the risk elements i.e. to the fact that the insured event must be a future event, uncertain and independent of the will of the policyholder. Below are mentioned but a few:

1. through the risk of fraud if committed by a person who would have the right to insurance compensation (policy) under the insurance contract and/or these terms and conditions;
2. due to freezing of liquid in the cooler or engine assembly block;
3. due to breakdown of engine, gear box or other fits of the vehicle resulting from the loss of oil or cooling liquid occurred because the vehicle has been driven on after the damage;
4. due to the loss of fuel and/or lubricant after the occurrence of the insured event;
5. due to the loss of engine oil, differential assembly and gear box, as well as the loss of cooling liquid;

²³ Andrej Pak, *Insurance Contract Conclusion and Termination*, 2016, Novi Sad, pp.78

6. from cargo transported by an insured vehicle, except in the event of a traffic accident;
7. from cargo loaded into or unloaded from the vehicle;
8. due to starting up a damaged vehicle;
9. due to technical defects of a vehicle, overloading beyond permitted capacity, worn off wheel tyres beyond prescribed limits for wear and tear and non-observance or violation of the provisions regulating protective measures;

3.5. Forfeiture

Forfeiture (in German - Aufgabe, Erlöschen) is a sanction imposed on the insured for failing to fulfil his or her obligations arising from the insurance contract. The insured loses his right to the payment of claim compensation. His obligations arising from the insurance contract remain unaffected. In the event of forfeiture (as opposed to the exclusion from insurance when the risk is not included in the cover), the risk is covered by insurance and the insured would have been entitled to compensation had he not breached a contractual obligation.²⁴

The right of the insured arising from hull insurance shall be forfeited:

1. If the vehicle was operated by a driver under the influence of alcohol, drugs and other narcotics.
2. If the damage was caused intentionally or fraudulently by:
 - a) a policyholder, the insured, or a coinsured person other than the person for whose actions the insured is responsible on any grounds whatsoever;
 - b) a driver.
3. If the damage was caused by running a red light and by overtaking a vehicle where that is explicitly forbidden by the vertical or horizontal road markings, unless stipulated otherwise by special agreements.
- 5) If the damage due to the additional risk of theft was caused by leaving keys and other vehicle start devices in the vehicle, and the like.

Forfeiture mostly relates to the will of the policyholder and/or the insured. The event, which is subject to insurance, has to fulfil a condition that concerns its independence from the sole will of the policyholder. If the event stipulated in the insurance contract has occurred through the sole will of the policyholder, the insurer shall not be obliged to pay out either insurance compensation or the sum insured (Article 920 of the Law of Contracts and Torts). For example, under the motor insurance contract, the insurer is not obliged to indemnify the damage and compensate the costs incurred as a result of wilful intent or gross negligence of the policyholder, the

²⁴ <http://www.poslovnih.hr/leksikon/gubitak-prava-iz-osiguranja-424>, accessed on 11-09-2018 at 12.00 hours

insured, or the driver. Gross negligence is considered: a vehicle, which is the subject matter of insurance, running a red light.²⁵

3.6. Territorial Scope of Insurance

The insurance is valid while the vehicle is on the territory of the insurer's country and in the countries of Europe, unless agreed otherwise (in DDOR and Generali, whereas in Dunav, territorial scope is extended to include the whole territory of Turkey).

3.7. Sum Insured

The sum insured is the amount to which the insurance contract (policy) is concluded and represents the insurer's maximum liability upon the occurrence of the insured event. Depending on the subject matter of insurance and manner of contracting the scope of cover, it may be effected as:

- 1) sum insured to the value at any given time; (Dunav, DDOR, Generali)
- 2) sum insured to the fixed pecuniary amount; (Generali)
- 3) sum insured to „the first loss“.²⁶ (Dunav, DDOR, Generali)

If the insurance contract (policy) is concluded with the sum insured to the value at any given time, the sum insured represents the actual value of a vehicle and other subjects of insurance as at the date of the occurrence of the insured event and is not expressed in the insurance contract (policy) as a pecuniary amount. In such case, when calculating the insurance compensation, the provisions on overinsurance and underinsurance laid out in the insurance terms and conditions are not applied.

If the insurance contract (policy) is concluded with the sum insured to the fixed amount of money, the stated amount represents a fixed amount of money contractually agreed between the policyholder and the insurer at the time of the conclusion of the insurance contract (policy) for each respective subject matter of insurance. In such case, the overinsurance and underinsurance apply to the calculation of insurance compensation.

The underinsurance exists when the amount of insurance specified in the insurance contract is lower than the actual value of the insurance subject at the moment of the conclusion of the insurance contract, or at the moment of the occurrence of the insured event. For example, the actual value of the Casco insured vehicle is three million Dinars, whereas it is insured to the value of five hundred thousand Dinars.

²⁵ Dunav Insurance ADO, Beograd, Terms and Conditions for Comprehensive Motor Insurance (Automobile Casco), Article 14, paragraph 28 pp. 16

²⁶ Generali Insurance Srbija a.d.o., Beograd, Terms and Conditions for Comprehensive Motor Insurance (Automobile Casco), page 7

What are the consequences of underinsurance?

In case of underinsurance, the insurer receives a premium that is lower than the premium charged for the insurance to the full value of the insured object. For that reason, the insurer is not obliged to fully indemnify the insured person upon the occurrence of the insured event.

However, one should distinguish between two possible situations.

Firstly, if due to the occurrence of the insured event the insured object is completely destroyed, the insurer will pay out the insured amount to the insured. The difference between the paid insurance compensation and the full amount of loss shall be borne by the insured, because the insurance was not effected for such part of the value.²⁷

Secondly, if due to the occurrence of the insured event, the insured object is partly destroyed or damaged, when assessing the insurance compensation the condition of average will be applied. The insurer will pay to the insured the amount of damage in proportion between the sum insured and the value of the insured object. This proportion also reflects the relationship between the premium which was charged and which would have been charged if the insurance had been contracted to the full value of the insured object.²⁸

$$\text{Insurance compensation} = \frac{\text{sum insured} \times \text{amount of damage}}{\text{value of the object insured}}$$

This can be demonstrated in the previous example where three million Dinars is the actual value of the vehicle insured against the Casco risk to the amount of one million and five thousand Dinars and, upon the occurrence of a traffic accident and resulting partial damage worth 500 000 Dinars, the insurance compensation to be paid out to the insured by the insurer is determined according to this proportional formula and amounts to 250 000 Dinars.

If the insurance contract (policy) is concluded as the "first loss" sum insured, to a fixed amount, that amount is a fixed amount of money mutually agreed between the policyholder and the insurer at the time of the conclusion of the insurance contract (policy) for each and every insurance object. In such case, when calculating the insurance compensation, the provisions on overinsurance and underinsurance laid out in insurance terms and conditions will not be applied. Upon the payment of insurance compensation, the "first loss" sum insured is reduced by the amount of compensation paid for each and every insured object the amount of which is

²⁷ Slobodan Perović, Dragoljub Stojanović, Komentar zakona o obligacionim odnosima, volume two, Faculty of Law Kragujevac, page 871

²⁸ Slobodan Perović, Dragoljub Stojanović, page 871

expressed as “first loss”. Insurance will be terminated for an individual insured object if the “first loss” sum insured is exhausted.

3.8. Determining the Amount of Damage and Insurance Compensation

The maximum liability of the insurer per any one occurrence of the insured event is the agreed sum insured. Insurer’s liability may not exceed the actual value of the vehicle as at the date of claim settlement.

The damage on the insured motor vehicle is assessed by a professional employed by the insured.

The determined damage to a vehicle is entered into the Vehicle Damage Assessment Report, Additional Damage Report and /or based on an expert report, so that the scope of damage to the insured vehicle can be determined. The amount of damage is determined as follows:

When the vehicle is destroyed (total damage) - according to the actual value of the vehicle as at the date of claim settlement reduced by the market value of wreckage, according to the condition the vehicle was in immediately before the occurrence of the loss; in case of vehicle disappearance– according to the value of the vehicle as at the date of claim settlement and the condition the vehicle was in immediately before the occurrence of the loss.

Actual value of the vehicle is determined based on the purchase value, age of the vehicle, operational performance, general conditions, investments and use method, supply and demand, subject to the application of particular standards.

When the vehicle is damaged (partial damage) – unless agreed otherwise – to the amount of repair costs. The repair costs also include the costs of dismantling, mounting and necessary transportation.²⁹ Dunav and Generali Insurance have the provisions similar to those stipulated in this Article of DDOR insurance terms and conditions.

In replacement or destruction of : tyres, batteries, tarpaulins, exhaust system elements and radio devices, the depreciation (wear and tear) is deducted.³⁰

A part which shows difference relates to the depreciation in connection with the replacement of parts of the vehicle older than 5 years in Dunav and Generali Insurance or older than 4 years in DDOR.

When calculating replacement components or equipment due to damage, destruction or theft of vehicles that were older than 5 years at the moment of the conclusion of insurance contract, depreciation (wear and tear) is deducted depending on the age, general condition of the vehicle, parts and equipment.³¹ DDOR sets this

²⁹ DDOR Novi Sad, Novi Sad, Terms and Conditions for Motor and Rolling Stock Insurance, page 8

³⁰ Dunav Insurance, pp. 34

³¹ Dunav Insurance, pp. 34

age limit to 4 years. "When calculating the amount of damage to the motor vehicles that are older than 4 years, for parts or assemblies anticipated for replacement, the purchase costs of spare parts are taken as the value of used part or the value of unoriginal part, except when such parts are not available on the market."³²

3.9. Agreed Share in the Damage – Deductible

When concluding the insurance contract (policy), the policyholder and the insurer agree on the share in the damage – deductible, in accordance with the insurer's underwriting rules and appropriate premium tariff.³³

The deductible may be:

a) absolute cash amount, when the Insured himself shall bear all damages to the insured object up to a specified amount, whereas the Insurer shall pay only that amount of any one loss in excess of the specified amount but not more than the actual value of the vehicle at the time of claim statement, and

b) relative – percentage amount, when the insured shall participate in any one loss up to a specified percentage of the share in a loss, whereas the insurer shall pay only that amount of any one loss in excess of the specified percentage but not more than the actual value of the vehicle at the time of claim statement.³⁴

The provisions of this Article of Dunav insurance Terms and Conditions are similar to those of DDOR and Generali, however, each insurer determines minimum cash deductible by issuing special instructions and premium tariffs. To that extent, the higher the insured's share the lower the insurance price and vice versa.

3.10. Additional Share in the Damage

For the insured who has up to 10 (ten) insured vehicles (up to 6 in DDOR), and who during the insurance year has 3 (three) or more claims settled (paid) and reserved (outstanding), additional share in the damage is calculated. Upon the claim settlement, the additional share in the damage is deducted from the amount of insurance compensation by way of reducing the related insurance compensation by the amount of additional deductible.

³² DDOR Novi Sad, pp. 8

³³ Generali Insurance, pp.12

³⁴ Dunav Insurance, pp.7

Table 1 – Amount of additional share of the insured in the damage

	Dunav	DDOR	Generali
for 3 claims	90%	100%	75% min.100 Euro
for 4 claims	150%	150%	100% min.300 Euro
for 5 claims	200%	200%	200% min.500 Euro
and any subsequent claim	200%	200%	200% min.500 Euro

Source: Documented by authors based on the data taken from the Insurance Terms and Conditions

Table 1 shows that in addition to a lower percentage deductible, Generali Insurance introduced a minimum nominal amount that will reduce the insurance compensation in the event of three or more claims, which is less favourable for the insured individuals.

For the insured with 11 (eleven) or more insured vehicles, additional share in the damage is not calculated according to the insurance terms and conditions of Dunav and Generali, as well as according to the insurance conditions of DDOR: "The insured who has concluded standard hull insurance covering 6 or more vehicles, for the period of minimum one year, and where the ratio between the settled claims and written technical premium (inclusive of the data as at 31 December in the last analysed calendar year) exceeded 110 %, in the subsequent insurance period shall be subject to premium loading – malus to the amount of one half of the difference between 110% and ratio percentage, however, such loading may not exceed 110%."³⁵

Additional participation in the damage stipulated in the insurance terms and conditions of Dunav Insurance is calculated only if the insured event occurred as a consequence of traffic accident, and not for other Casco risks, which represents a special benefit for the insured persons. In Generali Insurance, when calculating the additional participation in the damage, the following damages will not be taken into account:

- 1) occurred as a consequence of saving casualties;
- 2) occurred as a result of minimizing harmful consequences, upon the consent of the insurer;
- 3) where there are grounds for recourse of the entire insurance compensation.³⁶

In DDOR, all agreed risks are taken into account when calculating the additional participation in the loss.

³⁵ DDOR, pp.10

³⁶ Generali Insurance, pp. 12

3.11. Decrease in Insurance Premium – Bonus

In hull insurance, the bonus/malus concept found its fully fledged application. If the vehicle was uninterruptedly insured for not less than one year and if within such period the insured did not receive insurance compensation for up to 6 (DDOR) or 10 vehicles included in the insurance cover, in the subsequent year, the policyholder will be entitled to the premium discount for such vehicle in the amount of:

Table 2 – Amount of bonus by insurance years

	Dunav	DDOR	Generali
2 years	10%	15%	10%
3 years	20%	30%	20%
4 years	30%	40%	30%
5 years	40%	45%	40%
6 years and any subsequent year	50%	50%	50%

Source: Documented by authors based on the insurance terms and conditions

If in the previous insurance year the insured was granted the right to bonus and reported a claim, he will lose his right to bonus in the subsequent period (DDOR and Generali Insurance).

If the insured reported any claims in the previous insurance period, in the next period, the right to granted bonus will be reduced or forfeited, depending on the percentage share in the technical insurance premium of the claims settled and outstanding claims that were reported but not settled in the previous insurance period.

Table 3 – Reduction or loss of bonus depending on the technical result³⁷

Bonus shown in the policy in %	Technical result in the year preceding insurance renewal						
	0	0<TR≤ 50	50<TR≤ 100%	100<TR≤ 200%	201<TR≤ 300%	301<TR≤ 500%	over 500%
	Bonus in % granted on renewal						
0	10	0	0	0	0	0	0
10	20	10	10	0	0	0	0
20	30	20	20	10	0	0	0
30	40	30	30	20	10	0	0
40	50	40	40	30	20	10	0
50	50	50	50	40	30	30	20
50-2nd time	50	50	50	50	40	30	30
50-3rd time and each subsequent time	50	50	50	50	50	50	40

Source: Dunav Insurance ADO, Beograd, Terms and Conditions for Comprehensive Motor Insurance (Automobile Casco)

³⁷ Dunav Insurance, pp. 28

Technical result is the ratio between cumulative annual claim and technical premium.

$$\text{Technical result} = \frac{\text{cumulative annual claim}}{\text{technical premium}} \times 100$$

Let us assume, hypothetically, that all three insurers have one insured person each, and that such an insured person has taken out car insurance for the period of three years. The insurance policy for the current year will show the same amount of bonus for all three insurers - 30%. These insureds have been paying the same amount of insurance premium of 50,000.00 Dinars and had one settled claim amounting to 75,000.00 Dinars. The question is, will they be granted a bonus in the subsequent insurance period i.e. subsequent year and what percentage thereof? According to the insurance terms and conditions of DDOR and Generali Insurance, the insured with at least one reported claim will lose his right to bonus, namely, he will pay the full amount of premium in the subsequent insurance period. In this particular case, such amount will be 68,587 Dinars for the insured of Generali or 69,204 Dinars for the insured of DDOR. When it comes to the third insured of Dunav, the situation is somewhat different because the right to bonus is determined based on the ratio between the claims and the premium and, in this particular case, technical result is 214% and thus the bonus amount is determined according to the Table 3. In this case, in the next period it will amount to 10%, namely, the insured will pay the insurance premium of 61,728 Dinars, which represents an additional benefit for the persons insured in that company.

3.12. Reduction of Insurance Premium – Bonus for the Insured Having 6 or More Vehicles (DDOR) or 11 or More Vehicles (Dunav and Generali)

When contracting insurance for the subsequent insurance period, the insured having 11 (eleven) or more insured vehicles is entitled to the premium reduction (bonus) for all insured vehicles, based on the ratio between relevant claims (settled and reserved (outstanding)) and relevant premium. Relevant insurance premium means the premium charged in the past insurance year for each individual vehicle included in the calculation. Relevant claims mean settled and reserved (outstanding) claims per vehicle included in the calculation of the relevant premium. In such case, the reduction of insurance premium (bonus) for each individual vehicle in the subsequent insurance period will amount to:

- 1) 10% of the insurance premium, if the ratio between relevant claims and relevant premium is between 45.01% and 55.00%;

- 2) 20% of insurance premium, if the ratio between relevant claims and relevant premium is between 35.00% and 45.00%;
- 3) 30% of insurance premium, if the ratio between relevant claims and relevant premium is lower than 35.00%.³⁸

In DDOR, when the insured person takes out hull insurance covering 6 or more vehicles for the period of minimum one year, and where the ratio between settled claims and written technical premium in the past three calendar years (inclusive of the data as of 31 December in the last analysed calendar year) is lower than 80 %, a premium discount is calculated for the subsequent insurance period in the amount of one half (50%) of the difference between 80% and the percentage of the achieved ratio.³⁹

In Dunav Insurance Company, when the insured person has 11 and more insured vehicles, bonus and malus are determined based on the technical result for all vehicles insured in the previous 36 months from the date of insurance conclusion /renewal.

In the subsequent period, a 40% discount (bonus) on insurance premium will be granted to the insured person who in the past 36 months from the date of insurance conclusion/renewal did not have any paid and reported claims.

The insured, whose technical result in the past 36 months from the date of insurance conclusion/renewal was lower than 80%, will be granted a discount (bonus) on the insurance premium in the subsequent insurance period amounting to one half of the difference between 80% and percent of the attained technical result, however, not more than 35%.

The insured, whose technical result in the past 36 months of insurance was between 80% and 110%, will not be granted either discount (bonus) or malus.

The insured, whose technical result in the past 36 months of insurance was more than 110%, will be subject to insurance premium loading (malus) in the subsequent insurance period to the amount of one half of the difference between 110% and percent of the attained technical result, however, not more than 50%.⁴⁰

The provisions on reducing the insurance premium – bonus for the insureds with 6 or more vehicles (DDOR) or 11 or more vehicles (Dunav and Generali) can be much better understood on a concrete example of the three so-called fleet insureds who took out motor hull insurance in these insurance companies. These insureds have paid the same amount of insurance premium of 500,000.00 Dinars and to them, claims worth 200,000.00 Dinars were paid out. The question is whether in the next insurance period they will be able to receive bonus and in what percentage?

According to the Generali Insurance Terms and Conditions, in the next insurance period the insured will be eligible for the bonus amounting to 20 % (20%

³⁸ Generali Insurance, pp. 18

³⁹ DDOR, pp.10

⁴⁰ Dunav Insurance, pp. 30

of the insurance premium if the ratio between the relevant claims and the relevant premium is between 35.00% and 45.00%).⁴¹

The Terms and Conditions of Dunav and DDOR do not contain the data on the level of technical premium as portion of a gross premium and thus, based on the provisions of these conditions, it is not possible to determine the amount of bonus for the subsequent insurance period. If we assume that the technical premium is 70% of the gross premium, then we obtain a technical result of 57%. This means that in the subsequent insurance period the bonus will be 11.5%.

Other Articles of Insurance Terms and Conditions issued by these three insurers contain very slight differences or none at all, and in our analysis will not be the subject of consideration.

4. Conclusion

The practice has shown that small print and too many technical terms contained in Insurance Terms and Conditions complicate the conclusion of insurance contract for the clients. Depending on the insurance line stipulated in the contract, the insured person will need minor or major expert assistance to be able to understand the scope of cover and rights and obligations arising from the insurance contract or particular provisions of the Insurance Terms and Conditions. The insured persons mainly do not pay sufficient attention to the Insurance Terms and Conditions. Long-standing experience in insurance industry has shown that the misunderstandings between the policyholders and the insurers mostly arise because the policyholder was not sufficiently familiar with the differences between the cover offered in the conditions of insurers and the cover the policyholder opted for when concluding insurance contract. The insurer is obliged to inform the policyholder about all the details contained in the insurance contract, notably about the insurance premium, interpretation of the terms and conditions, and the scope of insurance cover.

According to the conducted research, the analysed offers of three leading insurance companies regarding this insurance line contain the insurance cover against the most significant risks (over 20) to which motor vehicles are exposed according to the Insurance Terms and Conditions. In our comparison of these terms and conditions we highlighted special benefits offered by insurers. In addition, slight differences between the insurers' offers were identified which, nevertheless, significantly impact the scope of cover, insurance premium, and possible insurance compensation paid out upon the occurrence of the insured event stipulated in the insurance contract. We believe and hope that with this analysis we succeeded in explaining, comparing and clarifying particular provisions of the Comprehensive Motor Vehicle Insurance

⁴¹ Generali Insurance, pp. 18

Terms and Conditions (Automobile Casco) and attained our goal to help the insured person to select the best possible insurance offer.

Literature

Books

- Babić I., *Leksikon obligacionog prava*, Official Gazette of FRY, Beograd, 1997
- Bijelić M., *Osiguranje i reosiguranje*, Zagreb, 2002
- Marović B., Kuzmanović B., Njegomir V., *Osnovi osiguranja i reosiguranja*, Beograd, 2009
- Marović B., Gojković D., *Osiguranje, špedicija i transport*, Novi Sad, 2000
- Perović S., Stojanović D., *Komentar zakona o obligacionim odnosima*, volume two, Faculty of Law Kragujevac
- Renovica R., *Tehnologija osiguranja*, Singidunum University, Beograd, 2010
- Shaík D.S., *Las condiciones generales del contrato de seguro y su control interno e internacional*, Madrid, 2013

Doctoral Dissertations

- Pak A., *Insurance Contract Conclusion and Termination*, Doctoral Dissertation, Educons University, Faculty of European, Legal and Political Studies, Novi Sad, 2016

Insurance Terms and Conditions

- Dunav Insurance ADO, Beograd, *Terms and Conditions for Comprehensive Motor Insurance (Automobile Casco)*, 2015
- DDOR Novi Sad, Novi Sad, *Terms and Conditions for Motor and Rolling Stock Insurance*, 2011
- Generali Insurance Srbija a.d.o., Beograd, *Terms and Conditions for Comprehensive Motor Insurance (Automobile Casco)*, 2018

NBS Reports

- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2017*.
- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2016*
- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2015*.
- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2014*.

- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2013.*
- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2012*
- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2011*
- National Bank of Serbia, Insurance Supervision Department, *Total insurance premium by companies and types of insurance as at 31-12-2010.*

Laws

- Insurance Law, "Official Gazette of RS", no. 139/2014
- Law of Contracts and Torts, "Official Gazette of SFRY", nos. 29/78, 39/85, 45/89 – Decision of the Constitutional Court of Yugoslavia and 57/89, "Official Gazette of FRY", no. 31/93 and "Official Gazette of State Union of Serbia and Montenegro", no. 1/2003

Websites

- www.nbs.rs
- www.poslovni.hr

Translated from Serbian by:
Zorica Simović

UDK: 368.984+343.913+368.025.88:368.8: 343.713: 368.8:368.023.6:347.232.3:368.029

Mr Milovan S. Jovanović¹

OSIGURANJE OD OTMICE, OTKUPA I IZNUDE NA TRŽIŠTU OSIGURANJA U SRBIJI

KRATKO SAOPŠTENJE

Apstrakt

Nakon otmice radnika ambasade Srbije u Libiji, naročito je aktuelizovana tema otmice lica, traženje otkupa ili iznude, do čega dolazi u kriznim područjima širom sveta. Posebno pitanje je šta su krizna područja. Sa stanovišta ostvarenja rizika od otmice, to nisu samo zemlje zahvaćene ratnim dejstvima, već i države s nedovoljno izgrađenim sistemom vladavine prava, države s višim stepenom korupcije, siromaštva itd. Interesantno je da u mnoštvu teorija o načinu i motivima otmice srpskih diplomata, kako u verziji državnih predstavnika, novinara, analitičara tako ni u raznim teorijama zavera, niko nije spomenuo pitanje osiguranja od otmice. Koliko naša stručna i opšta javnost zna da postoji mogućnost osiguranja lica od rizika otmice, otkupa ili iznude? To je pitanje kojem se u radu želi posvetiti posebna pažnja. Ko je osiguranik, šta je osigurani rizik, kakva je pravna priroda ugovora o osiguranju od otmice, koji su moralni i pravni principi ovog osiguranja – pitanja su čije razmatranje doprinosi potpunijem razjašnjavanju instituta osiguranja od otmice.

Ključne reči: *osiguranje od otmice, osiguranje od otkupa i iznude, fronting osiguranje, subjekti osiguranja, osigurani rizik.*

1. Uvod

Otmica diplomate ambasade Srbije u Libiji² samo nas je podsetila da su otmice nešto s čime se društva suočavaju širom sveta. Otmice nisu nepoznanica ni

¹ Direktor Službe za osiguranje MK Group,

i-mejl: milovan.jovanovic@mkgroup.rs

Rad je primljen: 18. aprila 2018.

Rad je prihvaćen: 22. novembra 2018.

² 8. novembar 2015. godine.

u Srbiji, setimo se otmica poslovnih ljudi i članova njihovih porodica iz naše bliske prošlosti. Države sa izraženim rizikom od otmice nisu samo one što su zahvaćene ratovima, prevratima i nemirima, siromašne zemlje sa visokim stepenom korupcije, već i države s izgrađenim pravnim sistemima. Naravno da je rizik od otmice i sličnih dela veći u neuređenim društvima, ali se on pojavljuje i u pravno uređenim državama u ređem ili modifikovanom obliku.

Istorijski, ovo pitanje pojavljuje se još u 16. veku u Rusiji, gde je Moskovska država uredila organizaciju za otkup zarobljenika. Postojala su tri oblika otkupa. Zarobljenici su se sami otkupljivali ili su to činili carski namesnici, ili su ih carski namesnici otkupljivali od posrednika u samoj Moskvi, plaćajući za njih otkup od zarobljeništva. Car Aleksej Mihailovič (1629–1676) doneo je zakonik kojim se formira fond za otkup zarobljenika i na taj način postavio početnu formu obaveznog osiguranja.³ U Zapadnoj Evropi, pod uticajem Katoličke crkve, dolazilo je do zabrane osiguranja života. Tako je francuski kralj Filip II 1570. godine doneo ukaz o tome, čime je u Francuskoj ustanovljeno osiguranje otkupnine koju su plaćale zarobljene osobe za otkup svoje slobode.⁴ Krajem i početkom novog milenijuma nema više otkupa zarobljenika jer su ova pitanja uređena međunarodnim konvencijama, ali novo vreme donelo je nove rizike, kao što su otmice, iznude i pretnje pojedincima i kompanijama.

Osiguranje od otmice i otkupa predstavlja isplatu otkupa za otetu osobu i pojavila se kao ponuda osiguravača u razvijenim zemljama još u četvrtoj deceniji prošlog veka.⁵ Danas, otmice uglavnom imaju za cilj naplatu otkupnine ili drugi interes koji je nepovoljan za otetog. Rizici od otmice i iznude nisu ograničeni samo na globalne kompanije, svako preduzeće bilo koje veličine može biti meta otmičara ili iznudioca, bilo u zemlji bilo u inostranstvu. U cilju smanjenja negativnih posledica otmice, osiguravači su ponudili pokriće za navedene rizike. Osiguravači u Srbiji nemaju u ponudi osiguranje od rizika otmice, otkupnine ili iznude. Međutim, u zemljama s razvijenim tržištem osiguranja postoji nemali broj osiguravača koji su se specijalizovali za te vrste rizika. U nekim zemljama to osiguranje je protivzakonito, jer se pretpostavlja da može podstaći otimanje i držanje talaca. U svakom slučaju, ugovaranje ovog osiguranja podrazumeva pridržavanje pravila o tajnosti, te osiguranik ne sme obelodaniti da poseduje ovu vrstu osiguranja.⁶

Već na samom početku susrećemo se s pitanjem kako ugovoriti rizik koji osiguravači u Srbiji ne pokrivaju. Zakon o osiguranju definiše obavezu ugovarača osiguranja da zaključi ugovor o osiguranju samo s domaćim osiguravačem, odnosno sa osiguravačem u Srbiji koji je registrovan za obavljanje poslova osiguranja i ima

³ Zdravko Petrović, Vladimir Čolović, Duško Knežević, *Istorija osiguranja u Srbiji, Crnoj Gori i Jugoslaviji do 1941. godine*, Beograd, 2013. str. 21.

⁴ Z. Petrović, V. Čolović, D. Knežević, str. 27.

⁵ Nebojša Žarković, *Pojmovník osiguranja*, Novi Sad, 2013., str. 316.

⁶ N. Žarković, str. 316.

dozvolu regulatornog tela. To osiguranje može se ugovoriti posredstvom frontinga⁷ i angažovanjem domaćih brokerskih društava. Brokери će na inostranom tržištu osiguranja naći osiguravača koji će snositi rizik osiguranja od otmice, a zatim na domaćem tržištu angažovati domaćeg osiguravača koji će zaključiti polis osiguranja s osiguranikom o osiguranju ovog rizika, a posredstvom programa reosiguranja ceo ili najveći deo rizika preneti na reosiguravača koji će u krajnjoj istanciji biti inostrani osiguravač što je prihvatio da snosi navedeni rizik. Domaći osiguravač će za ugovaranje osiguranja dobiti deo premije na ime provizije za ugovaranje. Imajući u vidu to da na tržištu osiguranja u Srbiji posluje veliki broj društava za posredovanje u osiguranju, kao i osiguravača čiji su osnivači strani brokери ili osiguravači, taj postupak fronting osiguranja ne bi trebao da predstavlja prepreku.

2. Subjekti osiguranja

Budući da se osiguranje od otmice u Srbiji može zaključiti putem frontinga, broj učesnika u postupku osiguranja se povećava. Kao i u svakom osiguranju, subjekti su ugovarač osiguranja, osiguranik, korisnik i osiguravač. Ugovarač je preduzeće, kompanija ili drugo pravno lice koje želi da zaštiti svoje zaposlene od rizika moguće otmice, traženja otkupa ili iznude. Osiguranik je fizičko lice koje je osigurano od rizika otmice. Osiguranik može biti individualno određen navođenjem njegovog imena i prezimena ili određen navođenjem funkcije koju obavlja u kompaniji. Proširena definicija osiguranika obuhvata kompaniju i njene direktore, službenike, zaposlene, uključujući i sezonske i privremeno zaposlene, volontere, studente, srodnike zaposlenih ili lica koja su u poseti kompaniji. Osiguranik može biti svako lice koje može biti oteto i za koje će se traži otkupnina. Kod osiguranja od otmice korisnik osiguranja je otmičar jer to je lice kome se isplaćuje osigurana suma. Osiguravač je osiguravajuće društvo koje je zaključilo polis osiguranja, ali i domaći reosiguravač i inostrani osiguravač koji snosi ugovoreni rizik.

Ugovarač osiguranja obraća se osiguravaču sa zahtevom za ugovaranje osiguranja. Taj zahtev podnosi se u obliku formulara, a ugovarač mora odgovoriti na svako pitanje u potpunosti. Navedeni formular mora biti otkucan ili popunjen mastilom i potpisan i overen od strane ugovarača osiguranje. Kod ovog osiguranja veliki značaj se pridaje formi zahteva. Sve materijalne činjenice koje se dostavljaju moraju biti potpune i istinite. Potpunost i istinitost podataka utiču na ocenu rizika osiguranika, a to se odražava na visinu premije ili odluku da li će biti preuzet rizik. Iz navedenog proizlazi da obraćanje ugovarača osiguraniku s popunjenim formularom ne obavezuje osiguravača da ugovaraču ponudi ugovor o osiguranju, što se izričito i navodi u samom formularu.

⁷ Milovan Jovanović, „Fronting osiguranje i njegov uticaj na razvoj osiguranja u Srbiji“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3, Beograd, 2013, str. 34.

Informacije koje ugovarač dostavlja osiguravaču od značaja su za prihvatanje rizika i tiču se posedovanja brodova, ukupnog prometa, stalnih poslovnih aktivnosti u inostranstvu, kao i broja lica stalno angažovanih na tim poslovima, te spiska zemalja u kojima su poslovne aktivnosti. Ugovarač osiguranja sam navodi sumu osiguranja, kao i izbor mogućih proširenja pokrića.

3. Osigurani rizik

Slučaj za koji se zaključuje osiguranje mora biti budući, neizvestan i nezavisan od isključive volje ugovarača.⁸

Osnovna karakteristika pokrića od otmice, otkupa ili iznude u samom je riziku koji se osigurava. Osnovno pokriće odnosi se na isplatu traženog otkupa, transfera novca do naznačene lokacije od strane otmičara, nadoknadu konsultanske takse i dodatnih troškova nezavisnog bezbednosnog konsultanta, kao i osiguranje od pravne odgovornosti kompanije. U osiguravajuće pokriće uključena je i bezbednosna konsultantska kuća koja koordinira aktivnosti u slučaju otmice, pregovara s otmičarima, obavlja isplatu otkupnine, savetuje osiguranika kako da se ponašaju u kriznim situacijama itd. Pravna odgovornost pokriva odgovornost kompanije u pravnim zahtevima oštećenog i članova njegove porodice u slučaju kada tuže kompaniju za to što im se dogodilo. Osiguravajuće pokriće obuhvata i pokriće za slučaj povrede ili smrti kao posledicu otmice. Navedeno osiguranje obuhvata i troškove repatrijacije, to jest vraćanja u zemlju prebivališta, ili relokacije, to jest preseljenje na drugu bezbedniju lokaciju. Pokriće koje proističe iz tog osiguranja obuhvata i naknadu plate za vreme sprečenosti za rad osiguranika.

Osiguranje od otmice, otkupa ili iznude obuhvata i pokriće za osiguranika kao putnika, kada otmica nije direktno usmerena prema njemu lično, već prema grupi lica u kojoj se nalazi i osiguranik, kao što biva prilikom otmice aviona, autobusa i sl. Osiguranje od rizika otmice, otkupa ili iznude obuhvata i pokriće za slučaj iznete pretnje. Pretnja može biti najrazličitija, od lične pretnje osiguraniku do pretnje koja se odnosi na kompaniju, kao što je hakerska pretnja instaliranja kompjuterskog virusa, sve do pretnje zagađenjem ili trovanjem zaliha ili proizvoda preduzeća i sl. Ovo osiguranje pokriva i troškove koje je osiguranik imao usled pretnje, međutim, navedeni troškovi vremenski su ograničeni, najčešće na 30 dana od dana upućivanja pretnje.⁹ Poseban rizik od otmice koji je pokriven ovom polisom jeste tzv. „brza otmica“, kada se osiguranik kidnapuje bez zahteva za otkupninom. U takvim situacijama otmičar sam od osiguranika oduzme neko dobro, na primer slučaj kada se osigurana osoba primora da sa bankomata podigne novac i preda ga otmičaru. Polisa osiguranja pokriće

⁸ Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ br. 29/78 i Sl. list SRJ br. 31/93*, čl. 898. stav 1.

⁹ Videti više na <http://www.aspen-apj.com>

nastali gubitak u vidu podignutog novca, kao i eventualne povrede na osiguranom licu tokom otmice. U osiguravajuće pokriće uključen je i poseban rizik iznenadnog nestanka, kada osigurana osoba iznenada nestane i kada se ne zna lokacija nestalog niti postoji zahtev za otkupninom. U takvoj situaciji ugovorena suma osiguranja biće iskorišćena za pokrivanje troškova obavljanja detaljne istrage i potrage o nestanku osigurane osobe. Kod ovog osiguranja postoji vremenska franšiza od 48 časova od trenutka nestanka osiguranika.¹⁰

4. Naknada iz osiguranja

Naknada iz osiguranja može se isplatiti, u zavisnosti od okolnosti, otmičaru, osiguraniku, agenciji koja se bavi bezbednosnim poslovima ili osiguranikovim naslednicima. Visina naknade iz osiguranja zavisi od zahteva otmičara, s tim da je maksimalna obaveza osiguravača ugovorena suma osiguranja. Suma osiguranja ugovara se po jednom štetnom događaju i agregatno za ceo period osiguranja. Pored osnovne sume osiguranja, utvrđuju se i podlimiti za pojedine osigurane rizike koji su posledica osnovnog rizika od otmice ili proizlaze iz njega.

Isplata naknade iz osiguranja otmičaru ili iznudiocu najdiskutabilnije je pitanje koje proizlazi iz ovog osiguranja. Ovde otmičar ili iznudilac svojom radnjom direktno doprinosi ostvarivanju osiguranog slučaja, a time i nadoknadi koju dobija.

5. Pravna priroda ugovora o osiguranju od otmice

Kao što je našim zakonskih propisima predviđeno, ugovorom o osiguranju ugovarač osiguranja obavezuje se da plati određeni iznos osiguravaču, a osiguravač se obavezuje da, ako se desi događaj koji predstavlja osigurani slučaj, osiguraniku ili nekom trećem licu isplati naknadu, to jest ugovorenu sumu.¹¹

Zaključenje ugovora o osiguranju od otmice blisko je institutu zaključenju ugovora o osiguranju u ime drugog bez njegovog ovlašćenja. Rekli smo da kompanija kao ugovarač osiguranja može osigurati svoje zaposlene ne po imenu već po funkciji koju obavlja u kompaniji. Međutim, za punovažnost tog ugovora o osiguranju nije nužno da ga onaj u čije je ime ugovor zaključen i odobri. Ugovarač osiguranja duguje premiju osiguravaču i u slučaju da ga zainteresovani, u ovom slučaju osiguranik, odobri ili ne odobri. Slično je i sa institutom osiguranja za tuđ račun ili za račun koga se tiče, obaveze iz ugovora dužan je izvršavati ugovarač osiguranja, ali on nema pravo prvenstvene naplate potraživanja iz dugovane naknade neposredno od osiguravača na ime premije koju je isplatio osiguravaču.

¹⁰ Videti više na <http://www.hiscox.com/brokers/kidnap-ranson>

¹¹ Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ br. 29/78 i Sl. list SRJ br. 31/93* čl. 897.

Pravna priroda ovog osiguranja najbliža je institutu osiguranja života u korist trećeg lica, gde treće lice stiče neposredno i samostalno pravo prema osiguravaču.¹² Ugovarač osiguranja može u ugovoru odrediti lice kome će pripasti pravo iz ugovora. Ako se osiguranje odnosi na život nekog drugog lica, za određenje korisnika potrebna je njegova pismena saglasnost. Korisnik osiguranja ne mora biti određen po imenu, dovoljno je da postoje podaci za njegovo određivanje. Ugovorom o osiguranju od otmice određeno je da lice kome se isplaćuje naknada iz osiguranja jeste lice koje je otelo osiguranika i tom prilikom za njegovo puštanje traži određenu sumu novca.

Otmica je krivičnopravni institut i spada u krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina. Krivični zakon Srbije¹³ definiše otmicu kao upotrebu sile, pretnje, obmane ili na dovođenje ili zadržavanje nekog lica u nameri da se od njega ili drugog lica iznudi novac ili kakva druga imovinska korist, ili da njega ili koga drugog prinudi da nešto učini, ne učini ili trpi. Ako se prilikom otmice otetom preti ubistvom ili teškom telesnom povredom, ili ako je oteto lice zadržano duže od šest dana, ili je prema njemu postupano na svirep način, ili mu je teško narušeno zdravlje, ili se radi o maloletnom licu predviđena zatvorska kazna je veća.

Institut blizak otmici koji obuhvata ugovor o osiguranju od otmice jeste i iznuda. Iznuda spada u krivična dela protiv imovine i predstavlja nameru da se sebi ili nekom drugom pribavi protivpravna imovinska korist, silom ili pretnjom prinudi drugi da nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine.¹⁴ Visina pribavljene koristi, kao i to da li je iznuda učinila grupa ili organizovana kriminalna grupa, razlozi su za uvećanje predviđene kazne.

6. Zaključak

Otmice koje se svakodnevno dešavaju u svetu nisu nepoznanica ni u Srbiji. Ne tako davno i kod nas su se otimali poslovni ljudi i članovi njihovih porodica. Države sa izraženim rizikom od otmice nisu samo one koje su zahvaćene ratovima, prevratima i nemirima, siromašne zemlje s visokim stepenom korupcije, već i države sa izgrađenim pravnim sistemima. Naravno da je rizik od otmice i sličnih dela veći u neuređenim društvima, ali on se pojavljuje i u pravno uređenim državama u ređem ili modifikovanom obliku.

Istorijski, ovo pitanje se pojavljuje još u 16. veku u Rusiji, gde je Moskovska država uredila organizaciju za otkup zarobljenika. Takođe u 16. veku, kralj Filip II u Francuskoj je ustanovio osiguranje otkupnine za zarobljena lica. Danas otmice uglavnom imaju za cilj naplatu otkupnine ili drugi interes koji je nepovoljan za otetog.

¹² Predrag Šulejić, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005, str. 486.

¹³ Krivični Zakon RS, *Sl. glasnik RS br. 85/05, 88/05, 107/05*, čl. 134.

¹⁴ Krivični Zakon RS, *Sl. glasnik RS br. 85/05, 88/05, 107/05*, čl. 214.

Rizici otmice i iznude nisu ograničeni samo na globalne kompanije, svako preduzeće bilo koje veličine može biti meta otmičara, bilo u zemlji bilo u inostranstvu. U cilju smanjenja negativnih posledica otmice, osiguravači su ponudili pokriće za navedene rizike. Osiguravači u Srbiji nemaju u ponudi osiguranje od rizika otmice, otkupnine ili iznude. U zemljama s razvijenim tržištem osiguranja postoji znatan broj osiguravača koji su se specijalizovali za ove vrste rizika. U Srbiji, imajući u vidu da zakonska rešenja ne omogućavaju direktno ugovaranje osiguranja sa stranim osiguravačima, ovo osiguranje moguće je obezbediti posredstvom fronting osiguranja.

Kao i u svakom osiguranju, subjekti osiguranja su ugovarač, osiguranik, korisnik i osiguravač. Ugovarač osiguranja je preduzeće, kompanija ili drugo pravno lice koje želi da zaštiti svoje zaposlene spram rizika od moguće otmice, traženja otkupa ili iznude. Osiguranik je fizičko lice koje je osigurano spram rizika od otmice. Osiguranik može biti individualno određen navođenjem njegovog imena i prezimena ili navođenjem funkcije koju obavlja u kompaniji. Proširena definicija osiguranika obuhvata kompaniju i njene direktore, službenike, zaposlene uključujući i sezonske i privremeno zaposlene, volontere, studente, srodnike zaposlenih ili lica koja su u poseti kompaniji.

Prilikom ugovaranja ovog osiguranja informacije koje ugovarač dostavlja osiguravaču od značaja su za prihvatanje rizika i tiču se posedovanja brodova, ukupnog prometa, stalnih poslovnih aktivnosti u inostranstvu, kao i broja lica stalno angažovanih na tim poslovima, te spiska zemalja u kojima se odvijaju poslovne aktivnosti. Ugovarač osiguranja sam navodi sumu osiguranja, kao i izbor mogućih proširenja pokrića.

Osnovno pokriće odnosi se na isplatu traženog otkupa, transfera novca do naznačene lokacije od strane otmičara, naknadu konsultantske takse i dodatnih troškova nezavisnog bezbednosnog konsultanta, kao i osiguranje od pravne odgovornosti kompanije. Mimo osnovnog pokrića, osiguranjem je obuhvaćen i niz drugih okolnosti koje proizlaze ili su u vezi s otmicom ili iznudom. Naknada iz osiguranja može se isplatiti, u zavisnosti od okolnosti, otmičaru, osiguraniku, agenciji koja se bavi bezbednosnim poslovima ili naslednicima osiguranika.

Pravna priroda ugovora o osiguranju od otmice, otkupa i iznude još uvek je nedovoljno razjašnjena. Ugovaranje ovog ugovora o osiguranju blisko je institutu zaključenju ugovora o osiguranju u ime drugog bez njegovog ovlašćenja. Takođe, pravna priroda ovog osiguranja bliska je i institutu osiguranja života u korist trećeg lica. Prema Krivičnom zakonu Srbije, otmica je krivičnopravni institut i spada u krivična dela protiv slobode i prava čoveka i građanina.

Literatura

- Jovanović, M., *Fronting osiguranje i njegov uticaj na razvoj osiguranja u Srbiji*, Evropska revija za pravo osiguranja br. 3, Beograd, 2012.

- Krivični zakon Republike Srbije, *Sl. glasnik RS br. 85/05*.
- Petrović, Z., Čolović, V., Knežević, D., *Istorija osiguranja u Srbiji, Crnoj Gori i Jugoslaviji do 1941. godine*, Beograd, 2013.
- Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005.
- Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ br. 29/78 i Sl. list SRJ br. 31/93*.
- Žarković, N., *Pojmovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013.
- www.aspen-apj.com
- www.hiscox.com/brokers/kidnap-ransom

UDK: 368.984+343.913+368.025.88:368.8: 343.713: 368.8:368.023.6:347.232.3:368.029

Milovan S. Jovanović, MSc¹

KIDNAP, RANSOM AND EXTORTION INSURANCE IN SERBIAN INSURANCE MARKET

SHORT COMMUNICATION PAPER

Abstract

After kidnapping of the Serbian embassy staffers in Libya, the subject of kidnapping, ransom or extortion occurring in high-risk areas all over the world, has become quite a topical issue. Another question is what high-risk areas are. From the aspect of occurrence of kidnap risk, these are not just war-ravaged countries, but also the countries with under-developed rule of law, high levels of corruption, poverty, etc. An interesting fact is that none of the various theories about the way and motives for kidnapping Serbian diplomats proposed by the government officials, journalists and analysts, including the conspiracy theories, touched upon the issue of kidnap insurance. Just how aware is our professional and general public of the possibility to insure a person against the risk of kidnap, ransom or extortion? That is the central focus of this paper. Who is the insured, what is the insured risk, what is the legal nature of kidnap insurance contract, what are the moral and legal principles of this insurance – are the questions to be considered in order to fully clarify the notion of kidnap insurance.

Key words: *kidnap insurance, ransom and extortion insurance, fronting insurance, insurance parties, insured risk.*

1. Introduction

The kidnapping of Serbian embassy diplomats in Libya² has just reminded us of the fact that kidnapping is a global issue. Kidnaps are present in Serbia too,

¹ Director of Insurance Department of MK Group

E-mail: milovan.jovanovic@mkgroup.rs

Paper received on: April 18, 2018

Paper admitted on: November 22, 2018

² 8 November 2015

having in mind the recent kidnaps of businessmen and their family members. Countries with high kidnapping threat level are not just those engulfed in wars, revolutions and disturbances or poor countries with high levels of corruption, but also countries with the established rule of law. The risk of kidnap and similar acts is certainly higher in poorly regulated societies, however, it also occurs to a lesser or modified extent in the countries adhering to the rule of law.

Historically speaking, this concept occurs as early as in the 16th century in Russia, when the state of Moscow regulated the ransom of prisoners. There were three forms of ransom. The prisoners could pay ransom for themselves, the imperial governors could pay the ransom for the prisoners or they could redeem them from intermediaries in Moscow, paying for their way out of captivity. The emperor Aleksey Mihailovich (1629–1676) passed the code on establishing the fund for redemption of prisoners, thus establishing the initial form of compulsory insurance.³ In Western Europe insurance of life was banned under the influence of the Catholic Church, so in 1570 king Philip II of France issued a decree thereon establishing insurance of ransom that the captives paid for their freedom.⁴ The beginning of the new millennium put an end to the ransom of prisoners as these issues have fallen within the scope of international conventions, but new times have brought new risks such as kidnappings, extortions and threats to individuals and companies.

Kidnap and ransom insurance is a payment of ransom for a kidnapped person, and insurers in developed countries started offering it as early as in the fourth decade of the past century.⁵ Today, the kidnappings are mostly aimed at obtaining ransom or some other interest to the detriment of the kidnapped. The kidnap and ransom risks are not solely restricted to global companies, since every company of any size whatsoever can be a target of a kidnapper or extortioner, whether in the country or abroad. For the purpose of minimizing negative effects of the kidnapping, the insurers have offered the coverage for the above mentioned risks. The insurers in Serbia do not offer insurance against kidnap, ransom or extortion. However, in the countries with developed insurance market there is a large number of insurers specialized in those types of risk. In some countries such insurance is illegal as it is assumed it could instigate kidnappings and hostage-taking. In any case, stipulation of this insurance implies observing the confidentiality rules, i.e. the insured must not disclose that he holds this type of insurance.⁶

At the very beginning we are facing the question of how to contract the risk the insurers in Serbia do not cover. Insurance Act defines the obligation of the

³ Zdravko Petrović, Vladimir Čolović, Duško Knežević, *Istorija osiguranja u Srbiji, Crnoj Gori i Jugoslaviji do 1941. godine*, Beograd, 2013. p. 21.

⁴ Z. Petrović, V. Čolović, D. Knežević, p. 27.

⁵ Nebojša Žarković, *Pojmovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013. p. 316.

⁶ N. Žarković, p. 316.

policyholder to conclude an insurance contract only with domestic insurer, i.e. with the insurer in Serbia that is registered for transacting insurance business and is granted license by the regulatory body. That insurance can be concluded by fronting⁷ and through domestic insurance brokers. Brokers will find the insurer in the foreign insurance market who will bear the kidnap risk, after which they will engage a domestic insurer that will conclude with the insured an insurance policy covering this risk, and by means of reinsurance program cede the whole or the biggest part of the risk to the reinsurer who is actually a foreign insurer who has accepted to bear the stated risk. Domestic insurer will receive a part of the premium on account of commission for contracting the insurance. Having in mind the fact that not only a large number of insurance brokers operate in the Serbian insurance market but also insurance companies founded by foreign brokers or insurers, transacting fronting insurance should not pose an obstacle.

2. Insurance Parties

Since kidnap insurance in Serbia can be concluded through fronting, the number of parties involved in the insurance process increases. Just like in any other insurance, the parties are policyholder, insured, beneficiary and insurer. The policyholder is an enterprise, a company or a legal entity that wants to protect its employees against the risk of possible kidnapping, ransom or extortion. The insured is a physical person who is insured against the kidnap risk. The insured can be defined by his/her name and surname or by function he/she performs in the company. The extended definition of the insured includes the company and its directors, officers, employees, including seasonal and part-time employees, volunteers, students, employees' relatives or persons visiting the company. The insured can be any person who can be kidnapped and for whom the ransom is demanded. In kidnap insurance, the insurance beneficiary is the kidnapper because that is the person to whom the sum insured is paid. The insurer is an insurance company that concluded an insurance policy as well as the domestic reinsurer and the foreign insurer that bears the agreed risk.

The policyholder contacts the insurer with the request to conclude insurance. That request is submitted through a form, and the policyholder must fully answer each question. The stated form must be typed or filled out in ink and signed and certified by the policyholder. In this kind of insurance, the form of the request is very important. All material facts that are submitted must be complete and true. The completeness and truthfulness of data affect the insured's risk assessment, which reflects on the amount of premium or the decision about the assumption of risk.

⁷ Milovan Jovanović, „Fronting osiguranje i njegov uticaj na razvoj osiguranja u Srbiji“, *Evropska revija za pravo osiguranja* br. 3. Beograd, 2013, p. 34.

It follows that the completed form submitted to the insurer by the policyholder does not oblige the insurer to offer the policyholder an insurance contract, which is expressly stated in the form itself.

The information submitted by the policyholder to the insurer are significant for risk assumption and they concern ownership of vessels, total turnover, continuous business activities abroad, the number of persons permanently engaged on these activities and the list of countries where those activities are being carried out. The policyholder himself specifies the sum insured as well as the choice of possible extensions of cover.

3. Insured Risk

The event for which insurance is concluded must be any future and uncertain event independent of the sole will of the policyholder.⁸

The basic characteristic of the kidnap, ransom or extortion insurance is in the very risk that is being covered. Basic cover relates to the payment of demanded ransom, transfer of money to the location designated by the kidnappers, consultancy fee, additional costs of an independent security consultant and insurance of company's legal liability. The insurance cover also includes the security consulting company that coordinates activities in case of kidnap, negotiations with kidnappers, effects payment of ransom, advises the insured on how to behave in crisis situations etc. Legal liability covers the company's liability in legal claims of the injured party and his family when they bring charges against the company for what has happened to them. Insurance cover also includes coverage in case of injury or death as a result of the kidnap. The stated insurance includes costs of repatriation, that is, returning to the country of residence or relocation, i.e. moving to another, safer, location. The cover provided under such insurance also includes salary compensation to the insured while being prevented to work.

Kidnap, ransom or extortion insurance also covers the insured as a passenger, when the kidnapping is not directed towards him personally, but towards the group of people he is a part of, such as in case of hijacking of planes, buses etc. Kidnap, ransom or extortion insurance also includes the cover in case of expression of threat. The nature of threat can vary from personal threat to the insured, through the threat against the company, such as threat from hackers to install computer virus, to the threat of contaminating or poisoning of stocks or products of a company and the like. This insurance also covers costs that the insured has incurred due to threat, however, the stated costs are time-limited, very often to 30 days from receiving threat.⁹ Special risk of kidnapping covered under this policy is so-called "quick kidnap",

⁸ Law on Contracts and Torts, *Official Gazette of the FRY no. 29/78* and *Official Gazette of FRY no. 31/93*, Art. 898, para 1.

⁹ Refer to <http://www.aspen-apj.com>

when the insured is kidnapped without a ransom demand. In these situations the kidnapper himself takes some goods from the insured, e.g. when an insured person is forced to withdraw money from ATM machine to give it to the kidnapper. The insurance policy will cover the incurred loss and any possible injuries to the insured person during kidnapping. The insurance coverage also includes a separate risk of sudden disappearance, when the insured person suddenly disappears and neither his location is known nor there is a ransom demand. In such situation the agreed sum insured will be used for covering the costs of conducting a thorough investigation and search for the missing insured person. In this insurance, there is a time deductible of 48 hours from the moment the insured person is missing.¹⁰

4. Insurance Indemnity

Insurance indemnity can be paid out, depending on the circumstances, to the kidnapper, the insured, security agency or the insured's heirs. The amount of insurance indemnity depends on the kidnapper's demand, and the Insurer's maximum liability is the agreed sum insured. Sum insured is agreed per one occurrence and in aggregate for the entire insurance period. Beside the basic sum insured, sub-limits for particular insured risks that are the consequence of the basic kidnap risk or are arising thereof are concluded.

Payment of insurance indemnity to the kidnapper or extortioner is the most disputable issue arising from this insurance. Here, the kidnapper or extortioner with his act directly contributes to the occurrence of the insured event, hence the indemnity he receives.

5. Legal Nature of Kidnap Insurance Contract

Our legislation prescribes that under the insurance contract the policyholder is obliged to pay a particular amount to the insurer, and the insurer is obliged to pay indemnity, i.e. agreed sum, in case of an occurrence considered an insured event, to the insured or some third party.¹¹

Conclusion of kidnap insurance contract is similar to the notion of conclusion of insurance contract for account of third party without his authorization. We mentioned that a company as the policyholder can insure its employees not just by their name but by function they perform. However, for that insurance contract to be valid, it is not necessary for the person on whose behalf it has been concluded to authorize it. The policyholder owes the premium to the insurer regardless of whether

¹⁰ Refer to <http://www.hiscox.com/brokers/kidnap-ransom>

¹¹ Law on Contracts and Torts, *Official Gazette FRY* no. 29/78 and *Official Gazette* no. 31/93 Art. 897.

the interested party, in this case the insured, authorizes it or not. The similar situation is with the insurance for account of third parties or to whom it may concern, the policyholder is obliged to meet obligations from the contract, but he is not entitled to preferential collection of outstanding amount from the unpaid indemnity directly from the insurer on account of the premium paid to the insurer.

Legal nature of this insurance is closest to the notion of life assurance for account of third party, where the third party acquires a direct and independent right against the insurer.¹² The policyholder may designate in an insurance contract a party who will acquire the right from the insurance contract. If the insurance relates to the life of some other party, designation of the beneficiary is conditional upon his/her consent. The insurance beneficiary does not have to be designated by name, in fact, only data necessary for his/her designation must be known. Kidnap insurance contract stipulates that the person to whom insurance indemnity is paid is the person who kidnapped the insured demanding a certain amount of money for his/her release.

Kidnap is a criminal act and falls within the scope of criminal acts against freedoms and rights of man and citizen. Criminal Code of Serbia¹³ defines kidnapping as a use of force, threat, deception, leading in or detainment of a person with the intention to extort money or some other pecuniary advantage from him/her or some other person, or to force that person to do something, not do something or suffer. If during the kidnapping, the kidnapped person is threatened with death or serious bodily injury, detained more than six days, treated cruelly, his/her health was severely impaired, or the kidnapped person is minor, longer term of imprisonment is stipulated.

The notion similar to kidnap which includes kidnap insurance contract is an extortion. An extortion is a criminal act against the property and its purpose is to obtain illegal pecuniary advantage for oneself or another, to coerce other person by use of force or threat to do something or not do something to the detriment of that person's or another person's property.¹⁴ Elements like the amount of obtained advantage and if the extortion was carried out by a group or an organized criminal group may increase the envisaged sentence of imprisonment.

6. Conclusion

Kidnappings, occurring each day all over the world, happen in Serbia as well. Not so long ago, business people and members of their families were being kidnapped in Serbia. Countries with a high kidnap risk are not only those engulfed in war, turmoils and riots or poor countries with high levels of corruption, but also

¹² Predrag Šulejić, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005, p. 486.

¹³ Criminal Code of the Republic of Serbia, *Official Gazette of RS* no. 85/05, 88/05, 107/05, Art. 134.

¹⁴ Criminal Code of the Republic of Serbia, *Official Gazette of the RS* no. 85/05, 88/05, 107/05, Art. 214.

countries with established rule of law. The risk of kidnap and similar acts is certainly higher in non-regulated countries, however, it also occurs in legally regulated countries to a lesser or modified extent.

Historically, this issue occurs as early as in the 16th century in Russia, where the state of Moscow regulated the ransom of prisoners. Also in the 16th century, king Philip II of France established insurance of ransom for prisoners. Today, the purpose of kidnappings is to obtain ransom or other interest to the detriment of the kidnapping. The risks of kidnap and extortion are not limited only to global companies since every single business of any size whatsoever can be a target of kidnapers, whether in the country or abroad. In order to minimize negative effects of kidnap, insurance companies have offered the insurance cover for the stated risks. Insurers in Serbia do not insure against kidnap, ransom or extortion. In the countries with developed insurance market there is a significant number of insurers specialized in these kinds of risk. Having in mind that Serbian legislation does not allow direct stipulation of insurance with foreign insurers, this insurance can be provided through fronting insurance.

Just like in any other insurance, insurance parties are policyholder, insured, beneficiary and insurer. The policyholder is a business, company or other legal entity that wants to protect its employees against the risk of possible kidnap, ransom or extortion. The insured is a physical person covered against the risk of kidnap. The insured can be designated by his name or by function he performs in the company. Extended definition of the insured includes the company and its directors, officers, employees including seasonal and temporary employees, volunteers, students, relatives of employees or persons visiting the company.

When transacting this insurance, information provided by the policyholder to the insurer are relevant for risk assumption and relate to possession of ships, total turnover, continuous business activities abroad, as well as the number of persons permanently engaged in those activities and the list of countries where business activities are carried out. The policyholder himself states the sum insured and chooses any possible cover extensions.

Basic cover includes payment of demanded ransom, transfer of money to location designated by the kidnapper, consultancy fee and additional costs of independent security consultant as well as insurance of the company's legal liability. Outside the basic cover, insurance covers a number of other circumstances arising from or connected to kidnap or extortion. Depending on circumstances, insurance indemnity can be paid to the kidnapper, the insured, security agency or the insured's heirs.

Legal nature of kidnap, ransom and extortion insurance contract is still insufficiently clarified. Stipulation of this insurance contract is similar to the notion of conclusion of insurance contract for account of third party without his authorization.

Also, legal nature of this insurance is similar to the notion of life assurance for account of third party. According to the Criminal Code of Serbia, kidnap is a criminal act and falls within the scope of criminal acts against freedoms and rights of man and citizen.

Literature

- Jovanović, M., *Fronting osiguranje i njegov uticaj na razvoj osiguranja u Srbiji*, Evropska revija za pravo osiguranja no. 3, Beograd, 2012.
- Criminal Code of the Republic of Serbia, *Official Gazette of the RS no. 85/05*.
- Petrović, Z., Čolović, V., Knežević, D., *Istorija osiguranja u Srbiji, Crnoj Gori i Jugoslaviji do 1941 godine*, Beograd, 2013.
- Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005.
- Law on Contracts and Torts, *Official Gazette of SFRY no. 29/78 and Official Gazette of FRY no. 31/93*.
- Žarković, N., *Pojmovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013.
- www.aspen-apj.com
- www.hiscox.com/brokers/kidnap-ransom

Translated from Serbian by:
Jasna Popović

UDK: 555.535.5:528.065: 303.443:368.87:368.1:347.464 (497.11)(42)(43)

Zorica L. Šipovac, master pravnik¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

XXI MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP – VALJEVO 2018
**ODGOVORNOST ZA ŠTETU, NAKNADA ŠTETE
I OSIGURANJE**

U hotelu OMNI u Valjevu, od 20. do 22. septembra održan je XXI međunarodni naučni skup pod nazivom „Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje“, koji su organizovali Udruženje za odštetno pravo, Institut za uporedno pravo i Pravosudna akademija iz Beograda.

U rečima akademika **prof. dr Volkfanga Rorbaha (Wolfgang Rorbah)**, koji je ujedno i predsednik Naučnog odbora ovog tradicionalnog naučnog skupa, najjasnije se vidi suština interakcije najrelevantnijih naučnih i praktičnih faktora, a to je razmena ideja i iskustava u osiguranju i naknadi šteta:

– Kvalitet, aktuelnost, kontinuitet, kritičnost, prepoznatljivost, to su samo neke od karakteristika što su krasile ove konferencije u dugom nizu od dve decenije, koliko se održavaju. Sada, na pragu treće decenije, možemo reći da je ova konferencija dostigla zrelost, ali i da je, ma koliko to čudno zvučalo, stekla mladost. Naime, u poslednjih nekoliko godina pojavio se veći broj mladih naučnika koji se bave osiguranjem i koji su se sa svojim referatima i svežim idejama uključili u rad konferencije.

Rečima srdačne dobrodošlice prisutnima se obratio **prof. dr Zdravko Petrović**, advokat iz Beograda i zastupnik Udruženja za odštetno pravo, koji je otvorio naučni skup i u uvodnom izlaganju podsetio na činjenicu da dve trećine svih sporova u Republici Srbiji predstavljaju sporovi iz oblasti naknade štete, počev od udesa i saobraćajnih nezgoda sa smrtnim ishodom, pa do običnih padova na stepenicama ili ledu.

¹ Autor prikaza je specijalista ekskluzivne prodaje svih vrsta osiguranja u „Unika osiguranju“ u Novom Sadu
I-meil: zoricasipovac@gmail.com
Rad je primljen: 12. oktobra 2018.
Rad je prihvaćen: 18. oktobra 2018.

– Činjenica je da su osiguranje i naknada štete oblasti koje su u stručnoj literaturi malo obrađivane, pa ovaj međunarodni naučni skup iz godine u godinu ima priliku da prikaže novine, ali i da ponovi ono što smo znali i do sada, a što se sa smenom generacija u pravosuđu i drugim pravosudnim organima počelo zaboravljati – istakao je prof. dr Zdravko Petrović.

Prof. dr Vladimir Čolović, direktor Instituta za uporedno pravo u Beogradu, istakao je važnost svih referata publikovanih u Zborniku sa ovog naučnog skupa, što se najviše ogleda u predlozima za promenu zakonodavnih rešenja u oblasti osiguranja. Imajući u vidu trenutna kretanja u Republici Srbiji, kao i veliki broj stranih osiguravajućih društava na domaćem tržištu, on je istakao da se situacija u osiguranju, uopšteno gledano, menja nabolje.

U ime Pravosudne akademije prisutnima se obratio **Dragan Obradović**, sudija Višeg suda u Valjevu, ističući značaj razmene znanja i iskustava koje će izneti predstavnici osam evropskih zemalja, među kojima su po prvi put ove godine i autori iz Norveške.

Prisutnima je dobrodošlicu poželeo i gradonačelnik Valjeva **dr Slobodan Gvozdenović**, ukazujući da je ovaj naučni skup veoma važan ne samo za valjevske pravnike nego i za sve zaposlene u gradskoj upravi, jer su teme koje su obrađuju životne.

Prvog dana konferencije, najveće interesovanje prisutnih izazvao je referat „Naknada štete u obliku rente u francuskom i engleskom pravu“, koji je izložila **prof. dr Nataša Mrvić Petrović**, naučni savetnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, a koji je napisan u saradnji sa prof. dr Zdravkom Petrovićem kao koautorom. To važi i izlaganje **Jelene Borovac**, sudije Vrhovnog kasacionog suda, na temu „Novčana renta zbog trajno povećanih medicinskih potreba“.

Drugog dana konferencije, u prepodnevnom i poslepodnevnom terminu, naporedo su se odvijale dve sekcije na kojima je izložena većina radova: jedna pod nazivom „Prouzrokovanje štete i odgovornost, naknada štete i ostalo“, koju je kao moderator vodio prof. dr Zdravko Petrović, i druga, „Osiguranje“, čiji je moderator bio prof. dr Vladimir Čolović.

Trećeg dana skupa održana je zajednička sekcija, nakon koje je otvorena diskusija i usvojeni zaključci. Najveći broj pitanja učesnici su uputili **Ljubodragu Pljakiću**, sudiji Vrhovnog kasacionog suda u penziji, koji je izložio rad pod naslovom „Legitimna očekivanja naslednika u postupku vraćanja oduzete imovine i obeštećenja“.

Povodom jubileja – dvadesetogodišnjice postojanja Udruženja za odštetno pravo, dr Zdravko Petrović uručio je povelje za doprinos jačanju struke i kontinuitetu učestvovanja i izlaganja autorima **prof. dr Volfgangu Rorbahu** iz Austrije, **prof. dr Berislavu Matijeviću** iz Hrvatske, **prof. dr Slobodanu Stanišiću**, advokatu iz Bosne i Hercegovine, **Jeleni Borovac**, sudiji Vrhovnog kasacionog suda Republike Srbije, i **prof. dr Dušku Mediću**, sudiji Ustavnog suda Republike Srpske.

Može se zaključiti da je ovogodišnji, XXI međunarodni naučni skup u Valjevu prikazao realan presek trenutnog stanja u osiguranju, te ujedno doprineo daljoj evoluciji teorije i prakse kako osiguranja tako i naknade štete. Na njemu je promovisan i novoosnovani Međunarodni institut za osiguranje (MIO), koji za cilj ima „podizanje svesti svih ljudi o osiguranju posmatrano u najširem smislu“.

Znatan doprinos uspehu savetovanja dale su kontinuirane diskusije u vezi s Nacrtom građanskog zakonika Republike Srbije, kao i prisustvo **Ratka Slijepčevića**, člana Komisije za izradu Građanskog zakonika Republike Srbije.

Slobodno se može reći da je Udruženje za odštetno pravo tokom svih godina održavanja međunarodnog naučnog skupa stvorilo putokaz stručnjacima koji se bave osiguranjem i pravosuđem – putokaz koji vodi stabilnosti pravnog sistema u jednoj zemlji.

UDK: 555.535.5:528.065: 303.443:368.87:368.1:347.464 (497.11)(42)(43)

Zorica L. Šipovac, LL.M.¹

CONFERENCE REVIEW

XXI INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
- VALJEVO 2018

DAMAGE, COMPENSATION AND INSURANCE LIABILITY

The XXI international scientific conference "Liability for Damage, Damage Compensation and Insurance" was held from the 20th to 22nd September, at the OMNI hotel in Valjevo as organized by the **Association for Damage Compensation Law**, the Institute for Comparative Law and Belgrade Judicial Academy.

The words of prof. Dr Wolfgang Rorbach, academician and Chairman of the Scientific Committee of this traditional Conference most clearly illustrate the essence of the interaction between the scientific and practical factors of highest relevance, that is, the exchange of ideas and experience in insurance and damage compensation.

High quality, up-to-datedness, continuity, criticality and recognition are some of the features that have adorned the Conference for a long period of two decades of its existence. Now, at the threshold of the third decade, we can claim that this Conference has gained maturity, but, strange as it may sound, also become young. Namely, in the last few years, there has been a growing number of young insurance researchers who joined the Conference with their work and fresh ideas.

Prof. Dr Zdravko Petrović, a lawyer from Belgrade and representative of the Association for Damage Compensation Law, opened the scientific Conference and wished participants a warm welcome. In the introductory speech, he recalled the fact that two thirds of disputes in the Republic of Serbia arise in the field of damage compensation, starting from collisions and traffic accidents with fatal outcome to ordinary collapses down the stairs and/or on ice.

¹ The author of this Review is the specialist of exclusive sale of all lines of insurance in Uniqa Insurance, Novi Sad.

E-mail: zoricasisipovac@gmail.com

Paper received on: October 12, 2018

Paper admitted on: October 18, 2018

– It is a fact that the fields of insurance and damage compensation have been little addressed in the professional literature; therefore, this international scientific Conference, from year to year, provides the opportunity to show breakthroughs and/or repeat what is well known but has started to be forgotten, due to shift of generation in the judiciary and other judicial bodies - emphasized prof. Dr. Zdravko Petrović.

Prof. Dr Vladimir Čolović, director of the Institute for Comparative Law in Belgrade, emphasized the importance of all papers published in the Proceedings from this scientific Conference, which most reflects in the proposals for amendments in the legislative solutions regarding insurance. Bearing in mind the current trends in the Republic of Serbia, as well as a large number of foreign insurance companies on domestic market, he pointed out that the insurance situation, in general, is changing for the better.

Dragan Obradović, a judge of the Higher Court in Valjevo addressed the participants on behalf of the Judicial Academy, emphasizing the importance of sharing knowledge and experiences of representatives of eight European countries including, for the first time this year, the authors from Norway.

The mayor of Valjevo, **Dr Slobodan Gvozdenović**, also welcomed the attendees, pointing out that this scientific conference is very important not only for Valjevo lawyers but also for all employees of the town administration, because the topics addressed are of general life significance.

On the first day of the Conference, the greatest interest of the participants was for the paper "Damage Compensation in the Form of Annuity in French and English Law", of **prof. Dr Nataša Mrvić Petrović**, scientific adviser of the Institute for Comparative Law in Belgrade, co-authored **by prof. Dr Zdravko Petrović**. Attention was also driven by the report of **Jelena Borovac**, a judge of the Supreme Court of Cassation, on the subject of "Cash annuity due to permanently increased medical requirements".

In the morning and afternoon sessions on the second day of the Conference, most of the papers were presented in two parallel sessions. One session was titled "Causing Damage and Liability, Damage Compensation and Other Issues", and was moderated by prof. Dr. Zdravko Petrović and the other one, "Insurance", was moderated by prof. Dr. Vladimir Čolovic.

On the third day of the Conference, a joint session was held, followed by a discussion and conclusions. The participants addressed most of their questions to **Ljubodrag Pljakic**, the retired judge of the Supreme Court of Cassation, who presented the paper "Legitimate Expectations of Successor in Process of Restitution of Seized Property and Compensation".

On the occasion of the jubilee, the twentieth anniversary of the Association for Damage Compensation Law, Dr. Zdravko Petrović handed over the certificates for contribution to strengthening of the profession and the continuity of participation

and presentation to the authors: **prof. Dr. Wolfgang Rorbach** from Austria, **prof. Dr. Berislav Matijević** from Croatia, **prof. Dr. Slobodan Stanišić**, lawyer from Bosnia and Herzegovina, **Jelena Borovac**, judge of the Supreme Court of Cassation of the Republic of Serbia and **prof. Dr Duško Medić**, judge of the Constitutional Court of the Republika Srpska.

It can be concluded that this year's XXI International Scientific Conference in Valjevo has shown the actual, current situation of insurance and simultaneously contributed to the evolution of theory and practice both for insurance and damage compensation. It also promoted the newly established International Insurance Institute (MIO), which aims to "raise awareness of people about insurance in the most general sense".

The success of the Conference was significantly added to by continuous discussions on the draft Civil Code of the Republic of Serbia as well as the presence of **Ratko Slijepcević**, a member of the Commission for drafting the Civil Code of the Republic of Serbia.

It can freely be concluded that the Association for Damage Compensation Law, during all these years of organizing the International Scientific Conference, created a roadmap to insurance and judiciary experts - a roadmap to the stability of a country's legal system.

*Translated from Serbian by: **Bojana Papović***

UDK: 655.55:004.4:303.064:655.253:347.763:655.28.028:111.3:347.18

Dr Zoran D. Radović¹

PRIKAZ KNJIGE

FEJSBUK, ZAŠTITA PODATAKA I SUDSKA PRAKSA

Autori: dr Andrej Diligenski i dr Dragan Prlja

Izdavač: Institut za uporedno pravo u Beogradu, 2018. godine

U uvodnom delu knjige autori nas upoznaju s ulogom društvene mreže Fejsbuk koju koristi više od dve milijarde ljudi širom sveta. Ta društvena mreža prikuplja neverovatne količine svih vrsta podataka. Sa profila korisnika preuzima podatke kao što su ime, i-mejl adresa, lista prijatelja itd. Biometrijski podaci sakupljaju se bez prethodno dobijene saglasnosti korisnika mreže, što povećava mogućnost zloupotrebe podataka.

Autori knjige napominju da je „digitalna nepismenost“ problem ne samo u Srbiji već i u svetu. Veliki broj građana širom sveta previše olako pristupa Fejsbuku, dajući toj društvenoj mreži suviše podataka o sebi, te ne razmišljajući o eventualnim posledicama. Pri tome, uslovi korišćenja Fejsbuka su jasni, tačnije šta god da postavimo na tu mrežu postaje njeno vlasništvo. Međutim, većina korisnika na to ne obraća pažnju. Fotografije, video i tekstualni zapisi koje postavljamo na Fejsbuku oni što ga kontrolišu imaju pravo da iskoriste na način koji im odgovara.

Fejsbuk ima skoro sve atribute i prerogative države – teritoriju koju pokriva, stanovništvo koje obuhvata, pravila i mehanizme kontrole, kao i lične podatke građana kojima raspolaže. U stanju je da odobrava pravnu pomoć i postavlja se kao arbitar u proceni globalnog morala, dobrih običaja, ali i kao sudija da li će određeni sadržaj biti objavljen, obrisani ili blokiran.

Korisnici Fejsbuka nemaju pravo na „digitalni zaborav“, odnosno „pravo na brisanje podataka“. Ukoliko korisnik deaktivira svoj nalog, Fejsbuk će i dalje držati

¹ Autor prikaza je doktor pravnih nauka, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, u penziji
I-mejl: zoran-radovic@hotmail.com

Rad je primljen: 30. oktobra 2018.

Rad je prihvaćen: 5. novembra 2018.

njegove podatke. Takav način zadržavanja podataka suprotan je savremenim propisima o zaštiti podataka. Ipak, ohrabruje donošenje Opšte uredbe o zaštiti podataka na nivou Evropske unije (Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Saveta od 27. aprila 2016. o zaštiti fizičkih lica u pogledu obrade ličnih podataka i njihovog slobodnog kretanja). Radi se o aktu koji je usmeren ka strožim merama upravljanja ličnim podacima, što svakako ide u prilog zaštite podataka kao osnovnog ljudskog prava, ali ne i kompanijama koje to doživljavaju kao uplitanje u njihov rad. Mehanizam zaštite je bolji nego američki, ali prostora za dalje pomake svakako ima, ističu autori.

U nastavku knjige autori su poklonili pažnju sudskoj praksi koja je pokazala tendenciju zaštite podataka i potrošača. Dali su prikaz većeg broja sudskih presuda.

Viši sud u Frankfurtu 2016. godine presudio je da vlasnik Fejsbuk naloga odgovara za protivpravne sadržaje koje postavi neovlašćeno lice ako je vlasnik naloga nedovoljno pažljivo čuvao svoje pristupne podatke. Viši sud je zbog zanemarivanja dužne pažnje ustanovio odgovornost vlasnika naloga za sprovedene protivpravne radnje trećeg lica i osuđen je na novčanu kaznu od 3.000 evra.

U drugom slučaju, jedan korisnik Fejsbuka objavio je na toj mreži zaštićenu autorsku fotografiju jednog istaknutog građanina. Operater stranice na čijem se profilu mogla videti sporna fotografija bio je upoznat s postojanjem autorskih prava na fotografiji. Pošto je reakcija operatera Fejsbuka izostala, imalac autorskih prava uputio je opomenu. Kako operater ni tada nije reagovao, autor je podneo tužbu za nečinjenje. Sud je odlučio da Fejsbuk operater mora da se uzdrži od prikazivanja sporne fotografije. Tom presudom sud je potvrdio dosadašnju sudsku praksu u sličnim situacijama.

Danas malo ko komunicira putem pisma ili faksa, već najčešće preko i-mejla i društvenih mreža. U odluci hamburškog suda od 2013. godine odgovoreno je na pitanje da li objavljivanje privatnih poruka na Fejsbuku krši lična prava autora. Korespondencija između autora (tužioca) i objavljivača (tuženog) najpre je počela na jednom portalu. Tu je autor imao izvesnu objavu na koju je objavljivač reagovao i obratio se privatnom porukom autoru. Autor je potom poslao odgovor objavljivaču privatnom porukom na Fejsbuku. U toj poruci autor je naveo razloge na osnovu kojih on ističe svoje pravo da se njegova titula i poreklo ne smeju navoditi. Sud je zbog objavljivanja poruke taj postupak okvalifikovao kao kršenje zakona i konstatovao da se radi o povredi prva ličnosti.

U modernoj komunikaciji putem interneta, istorijski posmatrano, došlo je do drastičnog prelaska iz stanja totalne neobaveštenosti u stanje sveobuhvatne informisanosti. Uveliko se javlja špijuniranje preko društvenih mreža, Fejsbuka itd. Globalnog rešenja da se obezbedi sigurnost građana i njihovo pravo na privatnost nema. Po svemu sudeći, ističu autori, pravo je u velikom zakašnjenju za tehnologijom.

Knjiga *Fejsbuk, zaštita podataka i sudska praksa* u izdanju Instituta za uporedno pravo iz Beograda ima izuzetan naučni i društveni značaj.

UDK: 655.55:004.4:303.064:655.253:347.763:655.28.028:111.3:347.18

Zoran D. Radović, PhD¹

BOOK REVIEW

FACEBOOK, DATA PROTECTION AND COURT PRACTICE

*Authors: **Andrej Diligenski, PhD** and **Dragan Prlja, PhD***

Published by The Institute for Comparative Law in Belgrade, in 2018.

In the introduction of the book, the authors acquaint us with the role of the Facebook social network that has more than two billion users worldwide. This social network gathers incredible quantities of all kinds of data. From the user profile, it downloads the information such as name, e-mail address, list of friends, etc. Biometric data is gathered without any prior consent of the network user, increasing the possibility of data misuse.

The authors of the book highlight that the “digital illiteracy” is a problem not only in Serbia, but globally. A big number of world citizens take Facebook too lightly, surrendering to the social network too much information about themselves without considering the possible consequences. Moreover, the terms of using Facebook are clear: whatever we post on the network becomes property of the network. However, most users do not pay attention to this. Photographs, videos and texts we post on Facebook can legally be used by those who control the network in any way that suits them.

Facebook has almost all the attributes and prerogatives of a government - the territory, population, rules and mechanisms of control, as well as disposing of personal data of its citizens. It is capable of providing for a legal assistance and appoints itself as an arbiter in evaluation of global morality and good practices, but also as a judge to decide whether a particular content will be published, deleted or blocked.

Facebook users are not entitled to “digital forgetting” or “data deletion”. If a user deactivates his account, Facebook will still keep his data. This way of keeping data is contrary to modern data protection regulations. However, the adoption of the General Regulation on Data Protection at the European Union level (Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the

¹ Author of the review is a science adviser at the Institute of Comparative Law in Belgrade, retired

E-mail: zoran-radovic@hotmail.com

Paper received on: October 30, 2018

Paper admitted on: November 5, 2018

protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data) is encouraging. This document aims at stricter measures of personal data management, which is certainly in favour of data protection as a basic human right, but not in favour of companies that perceive this Law as an intrusion into their business. The authors point out that such mechanism of protection is better than American, but there is certainly room for further progress.

Further in the book, the authors dwell on the case law, which tends to protect data and consumers. They present a large number of court verdicts.

In 2016, the Supreme Court in Frankfurt ruled that the owner of a Facebook account shall be deemed liable for unlawful content posted by an unauthorized person if the account owner did not pay due attention to protecting his access data. Because of the lack of due care, the High Court held the account owner liable for the unlawful acts of a third party and was sentenced to a fine of 3,000 Euros.

In another case, a Facebook user posted a copyrighted photo of a prominent citizen. The operator of the page on whose profile the controversial photo could have been seen was familiar with the fact that the photo was protected by a copyright. Since Facebook operators did not react, the copyright holder sent a warning. As the operators still failed to react, the author filed a lawsuit for omission to act. The court ruled that Facebook operator must refrain from presenting the disputed photo. By this judgment, the court upheld the previous case law in similar cases.

Today, few people communicate through letters or faxes, but mostly via e-mails and social networks. The 2013 Decision of the Hamburg Court answers the question whether the publication of private messages on Facebook violates personal rights of the author. The correspondence between the author (the plaintiff) and the publisher (the defendant) first started on a portal. The author made an announcement to which the publisher responded and addressed a private message to the author. The author replied to the publisher by a private message on Facebook. In this message, the author stated the reasons to claim his right not to have his title and origin mentioned. Due to the publication of this message, the court qualified the procedure as a breach of law and concluded that a personal right was violated.

In modern communication via the Internet, observing from the past, there has been a drastic transition from total ignorance to being comprehensively informed. It is very popular to spy through social networks like Facebook, etc. There is no global solution to ensure security to citizens and their right to privacy. In all likelihood, the authors point out, the law is far behind technology.

The book titled "Facebook, data protection and case law" published this year by the Institute for Comparative Law from Belgrade is of an exceptional scientific and social significance.

UDK: 341.632:656.045.4(417)(416.7)(42):06.022 (4-672 EEZ): 612.064:368.032.7+339.543.622

Dr Miloš M. Petrović¹

PROPISI EVROPSKE UNIJE

SEVERNOIRSKI „ZAŠTITNI MEHANIZAM“ – EVROPSKA POLISA OSIGURANJA ZA BREGZIT

U okviru mukotrpnog procesa povlačenja iz Evropske unije, Ujedinjeno Kraljevstvo je u prethodnim godinama moralo da se izjasni i obaveže u pogledu više prioritarnih pitanja u nastojanju da izbegne nezamislivo – stvaranje „tvrde granice“ na problematičnom irskom ostrvu. Kao rezultat dugogodišnjeg usklađivanja s komunitarnim odredbama, protok ljudi, dobara i usluga između Republike Irske i kraljevskog entiteta Severna Irska do sada je neometano tekao, što je pozitivno uticalo i na poslovično prisutne političke tenzije u ostrvskom delu kontinenta; nije bilo fizičkih, carinskih ni zakonskih prepreka, dodatnog nadzora niti zadržavanja koja bi ometala saradnju dve strane. Sloboda kretanja tako je doprinela i prevazilaženju mentalne barijere koja je decenijama delila zemlje s različitim viđenjima prošlosti i omogućila im da se bliže fokusiraju na ono što ih spaja. Ipak, kako je mart 2019. godine kao predviđeni datum povlačenja Londona iz Unije već na vidiku, sve su glasnije bojazni da bi moglo doći do velikih promena i poremećaja u dosadašnjem režimu razmene između dve strane, što nikome ne bi bilo od koristi, a ponajmanje stanovnicima Severne Irske.

Ne samo da model „tvrdog istupanja“ može dovesti do poremećaja u ekonomskoj sferi (i to prevashodno u Velikoj Britaniji), već deluje i da sam proces izlaska iz Unije u ma kakvom obliku za sada beleži mahom negativne posledice; velike finansijske kompanije, uključujući i osiguravače poput „Lojda“, nastoje da pronađu način kako da očuvaju svoj profit koji je velikim delom generisan zahvaljujući privilegovanim vezama s evropskim tržištem.² Pojedine procene govore da je čak

¹ Autor prikaza je doktor političkih nauka – međunarodnih i evropskih studija Univerziteta u Beogradu
I-mejl: petrovic1milos@gmail.com

Rad je primljen:

Rad je prihvaćen:

² Miloš Petrović, Da li se priprema „tvrđi Bregzit“? *Tokovi osiguranja* 4/2016, str. 127-132

i pre samog čina istupanja britanska ekonomija do isteka 2018. godine već izgubila barem dva procenta svog nacionalnog dohotka kao rezultat odluke o napuštanju Unije, a nema nekih srednjeročnih izgleda da će gubici prestati da se produbljuju.³ Ipak, dok se s finansijskim gubitkom Londona, po svemu sudeći, i računa, ono što je nenameravana posledica odluke o istupanju jeste moguća nacionalna kriza usled različitih (geopolitičkih) pozicija raznih delova Ujedinjenog Kraljevstva nakon tog akta. Politička kriza tako može dodatno da pogorša ionako pesimistične ekonomske projekcije za britansku privredu u narednim godinama.

Klauzula osigurava i štiti prevashodno evropske interese

U decembru 2017. godine London je pristao na uspostavljanje zaštitne odredbe koja predviđa da će Severna Irska, ukoliko do istupanja UK iz Unije ne budu dogovoreni aranžmani za jednu kreativnu, propusnu granicu na irskom ostrvu, ostati „potpuno usklađena“ s pravilima funkcionisanja jedinstvenog tržišta Unije.⁴ Do postizanja trajnog rešenja, taj deo UK bi, prema takvom tumačenju, ostao deo evropskog ekonomskog prostora, uključujući i aspekt carinske unije, kako bi se osigurao dalji neometani promet na irskom ostrvu.⁵ London je na tu klauzulu pristao u nadi da nikada neće biti primenjena, tj. da će se nekako iznaći rešenje za obnavljanje suvereniteta od Evropske unije, dok bi se istovremeno omogućio što veći pristup tom tržištu uz što manje obavezivanja; to je nešto što Brisel već godinama odbacuje stavom da se evropska pravila ne mogu selektivno i proizvoljno primenjivati, a da bi London morao pokazati kooperativnost i više inicijative. Pored toga, barem u političkom pogledu, evropske odluke upućuju i na pomisao da se na britanskom primeru želi demonstrirati kako takvi presedani nisu poželjni, niti korisni za one koji bi takođe eventualno poželeti da istupe iz Unije.

Zaštitna klauzula u ovom kontekstu tumači se kao politički vid osiguravajućeg pokrića za postbregzitovsko irsko ostrvo: potrebno je osigurati da ne samo kompanije već i ljudi s obe strane granice nastave da sarađuju sa što manje ometanja. Kako je jedna od primarnih funkcija osiguranja kao delatnosti da se omogući zaštita od loših ishoda, a imajući u vidu da Brisel zaštitnom klauzulom nastoji zaštititi svoje interese u slučaju jednostranog istupanja UK (dok London i pred samo povlačenje

³ Holly Elliat, The Brexit is estimated to have wiped out 2 off the UK's GDP even before the exit date, CNBC, <https://www.cnn.com/2018/09/03/brexit-is-estimated-to-have-wiped-2percent-off-the-uks-gdp-even-before-the-exit-date.html>, 2018, pristupljeno 3.1.2019.

⁴ The Guardian, Brexit – what is the UK's backstop proposal? <https://www.theguardian.com/politics/2018/jun/07/brexit-what-is-the-uks-backstop-proposal>, 2018, pristupljeno 5. 1. 2019.

⁵ Ibid.

deluje nepripremljeno za različite scenarije), za autora ovog teksta zanimljiv je način na koji se poima ova odredba i kakve posledice bi to moglo da ima. Ukoliko bismo posmatrali ovaj primer u kontekstu ostvarivanja prava na osiguranje, moglo bi se konstatovati da je Brisel uspešno ugovorio zaštitu svojih interesa spram Londona, dok deluje da se UK nada da do nastanka osiguravajućeg slučaja nikada neće doći. U slučaju da do takve situacije ipak dođe, ni javnosti ni drugim subjektima nije jasno kakve bi korake britansko kraljevstvo preuzelo i da li bi takve aktivnosti doprinele amortizovanju ili daljoj eskalaciji problema.

U slučaju nedogovorenog (tvrdog) istupanja iz Unije, procenjuje se da bi već u martu britanski osiguravači mogli izgubiti tzv. pasoške privilegije na osnovu kojih bi mogli izdavati osiguravajuće dokumente za evropski ekonomski prostor tj. EEP (koji čine članice Evropske unije i članice Evropske zone slobodne trgovine), a takođe postoji i rizik da neće moći servisirati postojeće ugovore unutar tog prostora.⁶ Deluje da će samo u malom broju poslova prekograničnog reosiguranja, u manjem broju oblasti koje se tiču EEP, britanske kompanije moći da daju garancije u pogledu reosiguranja.⁷ Dok su se mnogi osiguravači uveliko izmestili ili su u proceduri povlačenja u evropske filijale do marta, dodatni aspekt neizvesnosti je taj što se to čini u logici da će dogovor između Londona i Brisela biti postignut. Većina osiguravača je u tom procesu već pri kraju; ipak, manji osiguravači nemaju iste resurse i mogućnosti za preuzimanje tako velikih troškova, tako da su u situaciji da traže partnere s kojima bi delili rizik i dobit.⁸ Tako osiguravači poput „Lloyda“ uveravaju da će u svakom slučaju ostati kredibilan partner evropskim osiguranicima i pronaći osnove za saradnju, uprkos pravnim i drugim neizvesnostima, ali problem može nastati kod mnogih drugih kompanija koje nisu u toj meri otporne i jake.

Iako deluje da bi aktiviranje zaštitnog mehanizma poremetilo i ekonomsku i političku situaciju, jer bi Unija podržala ostanak propusne granice na irskom ostrvu, nedosledna i nezavidna pozicija britanske vlade ne uliva dodatnu sigurnost; naprotiv, deluje da njene mere nikome nisu po volji, pa ni velikom delu građana.

Splet ekonomske neizvesnosti i političkih procesa

Kako je Severna Irska u političkom smislu neuralgična tačka složene državne strukture Ujedinjenog kraljevstva (dok usled svojih specifičnih predistorija i Škotska i Gibraltar predstavljaju dodatne potencijalne izazove), London se nalazi u nezahvalnoj situaciji balansiranja između odluke većine građana da se zemlja povuče iz Unije

⁶ A. M. Best, What's Ahead for UK Insurers as Brexit Deadline Looms, *Insurance Journal*, <https://www.insurancejournal.com/news/international/2018/11/21/509906.htm> 2018, pristupljeno 3. 1. 2019.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

i poslanika Parlamenta koji su nezadovoljni neliderskom i neinventivnom ulogom njihove zemlje u tom procesu. Evropski stav, inače teško i mukotrпно dostižan kao rezultat usklađivanja velikog broja članica i tromih institucija, na britanskom primeru se pokazao kao retko jednoobrazan: povlačenje je odluka britanske strane, a ne Brisela, i ono ne može biti polovično i parcijalno, već potpuno, uz eventualne prelazne periode i uz uvažavanje stavova svih država članica Unije (pri čemu se stavovi Irske i Španije, koje se dodiruju s britanskim teritorijama, vrlo glasno čuju i razmatraju).

Izveštaj Komiteta za poslove Severne Irske tokom 2018. izrazio je zabrinutost nedostatkom argumentacije Vladinog plana za povlačenje iz Unije u pogledu (ne)uspostavljanja granice u Severnoj Irskoj, te se traže pojašnjenja na koji bi način moguće pokretanje zaštitnog mehanizma moglo da se odrazi na taj region i da li bi on bio delotvoran, koji su to koraci koji bi trebalo da budu preduzeti tokom predstojećeg perioda kako bi se izbeglo aktiviranje odredbe koja bi severnoirsku teritoriju faktički izuzela od ostatka zemlje, i kakve bi bile moguće posledice „tvrđog“ Bregzita za to područje.⁹ Predsedavajući Komitetu dr Endru Murison ocenio je da se tu radi o prioritonom (političkom) pitanju u kontekstu istupanja Londona iz Unije te da neizvesnost oko (ne)postizanja sporazuma mora da bude podrobno adresirana.¹⁰ U nizu pitanja koja poslanici razmatraju i postavljaju u ovom procesu, dominiraju ona koja polemišu o uticaju granice na ekonomsku razmenu, kontakte među ljudima, uspostavljanje mogućih fizičkih i drugih barijera, pa do toga da li bi u slučaju zaštitnih mehanizama bilo logično da Belfast zadrži predstavnike u evropskim institucijama usled svog mogućeg različitog položaja u odnosu na ostatak UK i razmatranja iskustava carinske unije sa trećim zemljama (poput dugogodišnje saradnje između Evropske unije i Turske).¹¹

U trenutku pisanja ovog teksta, Vladin nacrt sporazuma o istupanju usled nedostatka podrške Parlament još uvek nije razmatrao; ovaj dokument kao međurešenje predlaže da Ujedinjeno kraljevstvo ostane blisko usklađeno s evropskim normama kako bi se očuvala otvorenost irske granice.¹² Na taj način se, faktički, nastoji izbeći posebno izdvajanje severnoirskog regiona i prati logika da je cena jedinstvenosti zemlje ta da se Bregzit omekša tako da omogući tj. zadrži veći stepen saradnje cele zemlje sa Unijom. Takvi predlozi nailaze na veliki otpor u britanskom društvu i kod poslanika, budući da se jednim značajnim delom obesmišljava ideja o obnavljanju ekonomske suverenosti britanske kraljevine, tako da bi usvajanje tog

⁹ UK Parliament, Northern Ireland Affairs Committee Communication, <https://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/northern-ireland-affairs-committee/news-parliament-2017/ni-land-border-launch-17-19/>, 2018, pristupljeno 5. 1. 2019.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² The Guardian, Brexit – what is the UK's backstop proposal? <https://www.theguardian.com/politics/2018/jun/07/brexit-what-is-the-uks-backstop-proposal>, 2018, pristupljeno 5. 1. 2019.

akta predstavljalo vrlo kontroverzan korak, pa makar to bilo i u ime nacionalnog interesa. Tekst objavljen u *Guardian*-u na temu britanske platforme takođe prepoznaje te težnje: UK bi faktički želela da postepeno napušta Uniju u različitim domenima – najpre u političkom smislu u martu 2019. godine, jedinstveno evropsko tržište do isteka 2020. godine, a carinsku uniju u nekom periodu nakon toga, najkasnije do kraja 2021. godine, a do isteka tog perioda važila bi privremena zaštitna klauzula za Severnu Irsku.¹³ Ukoliko se s Briselom ne usaglase prelazni periodi tokom kojih bi važile evropske odredbe u Britaniji, već u martu 2019. godine osiguravajuće, bankarske i druge oblasti mogle bi da dožive znatne poremećaje kao posledica naglog istupanja Londona. U tom smislu postoji bojazan da britanske institucije nisu do kraja svesne ozbiljnosti situacije koja bi svakog časa mogla da nastupi.

Status quo pred sam Bregzit

Evropska unija nije pristala da uspostavi privremene režime saradnje s Londonom, zauzimajući zapravo stav da sporazum mora biti jedinstven i sveobuhvatan; dok eventualne prelazne mere ne moraju po svaku cenu biti isključene, s druge strane, one mogu biti razmatrane samo ukoliko su svi drugi aspekti nedvosmisleno dogovoreni, a oni to nisu, počev od toga da Brisel nije sklon da prihvati ostanak Ujedinjenog Kraljevstva u carinskoj uniji niti u jedinstvenom tržištu bez preuzimanja i obaveza koje proističu iz političkog dela članstva u Uniji.¹⁴ Evropska unija sve više izražava zabrinutost u pogledu činjenice da u Kraljevstvu manjka konsenzusa oko bazičnih aspekata koji se odnose na proces istupanja; u susret 2019. godini mnogi shvataju neophodnost bliske saradnje sa Unijom, veliki deo društva protivi se celom procesu, dok je znatan deo javnosti nezadovoljan visokopolitičkim kalkulacijama koje relativizuju povlačenje iz EU. Ni predstavnici biznisa ne kriju zabrinutost za sudbinu svojih lukrativnih poslova sa ostatkom kontinenta nakon povlačenja Londona.

U tom smislu, parcijalni ili postepeni Bregzit ne deluje posebno realno, a evropske zvaničnike iritira nekonzistentnost pregovarača iz Londona, budući da stavovi variraju od najava potpunog tj. nekontrolisanog otcepljenja od Brisela, do poslednjih nacрта koje pozivaju na fazno istupanje i zadržavanje što više privilegija nekadašnjeg članstva. Čekanje da UK ispregovara trgovinske sporazume sa ostatkom sveta dok na kraju ne istupi iz Evropske unije za Brisel ne dolazi u obzir; Unija ima interes da osigura zaštitu svojih vlastitih članica, a ne nezadovoljne susede. Evropski zvaničnici i lideri najvećih zemalja Unije ponovo su u prethodnim mesecima premijerki Mej poručili da ističe vreme za usvajanje sporazuma o povlačenju i da nema prostora za dodatne suštinske izmene; zapravo, čitav dosadašnji „istupni“ proces karakteriše

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

manjak strateškog pravca i doslednosti. Kako god bilo, ukoliko u januaru 2019. godine sporazum ne bude usvojen u parlamentu u Vestminsteru, što će u trenutku objavljivanja ovog teksta verovatno biti poznato, šanse za dogovoreno povlačenje Londona i očuvanje stabilnosti dosta se umanjuju. U tom slučaju mogli bismo da budemo svedoci jednog *sui generis* slučaja Severne Irske koja nastoji da se pozicionira između ostanka pod britanskim suverenitetom i nastavka korišćenja evropskih ekonomskih i političkih privilegija; opredeljivanje pod pritiskom dveju strana u tom slučaju moglo bi da bude bolno po građane tog regiona. Uprkos mnogim negativnim očekivanjima, jedinstvenost procesa britanskog povlačenja iz Unije svakako će ga i nadalje činiti zanimljivim predmetom proučavanja u različitim oblastima, od raznih grana ekonomije i finansija, preko politike, do socioloških i drugih domena.

Izvori

- Miloš Petrović, „Da li se priprema, tvrdi Bregzit“? *Tokovi osiguranja* 4/2016, str. 127-132
- Holly Elliat, The Brexit is estimated to have wiped out 2 off the UK's GDP even before the exit date, CNBC, <https://www.cnn.com/2018/09/03/brexit-is-estimated-to-have-wiped-2percent-off-the-uks-gdp-even-before-the-exit-date.html>, 2018, pristupljeno 3.1.2019.
- The Guardian, Brexit – what is the UK's backstop proposal? <https://www.theguardian.com/politics/2018/jun/07/brexit-what-is-the-uks-backstop-proposal>, 2018, pristupljeno 5. 1. 2019.
- M. Best, What's Ahead for UK Insurers as Brexit Deadline Looms, *Insurance Journal*, <https://www.insurancejournal.com/news/international/2018/11/21/509906.htm> 2018, pristupljeno 3. 1. 2019.
- UK Parliament, Northern Ireland Affairs Committee Communication, <https://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/northern-ireland-affairs-committee/news-parliament-2017/ni-land-border-launch-17-19/>, 2018, pristupljeno 5. 1. 2019.
- The Guardian, Brexit – what is the UK's backstop proposal? <https://www.theguardian.com/politics/2018/jun/07/brexit-what-is-the-uks-backstop-proposal>, 2018, pristupljeno 5. 1. 2019.

UDK: 655.535.5:681.322.2:233:539.189:004.738.5:004.738.3.792.09:347.762:792.09:368

Sladana D. Andrejić, MA¹

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

OD ČOVEKA ČOVEKU

Digitalizacija menja ceo svet, pa tako i osiguranje. Agenti osiguranja u naše doba moraju uspešno povezivati analogne i digitalne aspekte. Klijentu više nisu potrebne osnovne informacije o usluzi – o njima se već dobro informisao putem interneta. Baš zato je ličnost i kompetentnost finansijskog eksperta važnija nego ikad.

U današnje vreme prvi kontakt se veoma retko uspostavlja preko telefona. Potencijalni klijent, nakon što se već dobro informisao preko interneta, šalje i-mejl ili koristi kontakt dat na sajtu kompanije. Pritom je vrlo važno sledeće:

- brzina reagovanja
- izbor medija komunikacije
- komunikativna sposobnost agenta.

Ako potencijalni klijent nakon 24 časa, a najviše 48 sati od prvog kontakta ne ostvari valjan kontakt sa stručnim sagovornikom, posao ne samo da neće biti zaključen, nego će o nezadovoljstvu uslugom biti informisani kako poznanici klijenta tako i javnost na društvenim mrežama i forumima.

Baš na tom polju brzine reagovanja manje kompanije katkad imaju dosta problema. Izuzetno je važno brzo uspostaviti dijalog s klijentom i uz empatično osluškivanje njegovih potreba i dobro postavljena pitanja isfiltrirati najprikladniju ponudu.

Komunikacija putem elektronske pošte zasigurno predstavlja brzu i jednostavnu mogućnost, ali ne može nadomestiti razgovor. Zato je najbolje odmah pri početnom kontaktu preći na telefonsku komunikaciju ili ugovoriti termin za susret.

Ako postoji spoj motivacije, stručne ekspertize i komunikativne kompetentnosti, dijalog sa sposobnim i simpatičnim agentom još uvek predstavlja odlučujući impuls za zaključenje ugovora. Jer u finansijskoj branši još uvek važi pravilo: dobar agent nadmašuje svaki internet algoritam.

¹ Autor prikaza je prevodilac u Službi za naknadu šteta sa elementom inostranosti, Direkciji za naknadu šteta, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o.

Pored brzine reagovanja i ličnog kontakta, odlučujući faktor uspeha postala je i snažna zastupljenost i dobra vidljivost na internetu. Neophodno je imati interaktivni sajt koji klijentu brzo i razumljivo nudi uvid u atraktivne i preporučljive ponude osiguranja. Potrebno je da on odmah može videti i kancelariju, radno vreme, mesta za parkiranje, povezanost s javnim prevozom. Takođe je bitno da jasno budu predstavljeni i komunikacioni kanali kojima klijent može da se posluži. Reč je o tome da se posetiocu „internet filijale“ poseta „realnoj filijali“ učini privlačnom. U tu svrhu mogu pomoći i fotografije simpatičnih saradnika i jasna argumentacija u korist lične posete.

Naravno, ne vodi svaki kontakt uspešnom zaključenju posla i potpisivanju ugovora o osiguranju. Zato je važno i dalje ostati u vezi s klijentom, a to je u digitalnoj sferi lakše nego u analognoj. Potrebno je konstantno održavati posetioce internet sajta zainteresovanima, pri čemu im treba omogućiti besplatno skidanje ekskluzivnih informacija i pružati im stalnu kvalitet. Kontakte s potencijalnim klijentima treba održavati i negovati. Moguće je i kategorizovati ih na „hladne“, „tople“ i „vruće“. Ovde je izuzetno važan tajming, u pravom trenutku automatizovani „vrući“ kontakt pretvoriti u personalizovani, pre nego što interesovanje posetioca ponovo oslabi. S tim ciljem korisno je i izrađivati lične profile već realizovanih ili očekivanih klijenata, kako bi se ponude tačnije mogle prilagođavati njihovim potrebama.

Uz svu digitalizaciju, nismo odmakli od čoveka i njegovih potreba. Dodatna vrednost, bilo prilikom savetovanja bilo prilikom kupovine, uvek nastaje tako što se osoba stavlja u centar. Ako je agent u stanju intuitivno tačno da spozna klijenta i osvesti njegove potrebe, svaki čovek će u tom smislu mnogo radije prihvatiti uslugu drugog čoveka nego od kompjutera, ma koliko i ovaj drugopomenuti bio kompetentan.

Izvor

- Sandra Schubert, „Von Mensch zu Mensch“, *Versicherungswirtschaft*, 10, 2017, 22.

UDK:061.7(1-87):82-92:177.9:368.9.06:618.007-71:368.97:343.364:687.5:581.148:616-011-7

Bojana N. Papović¹

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

PREVARE IZ INDUSTRIJE LEPOTE – BEZ MUKE NEMA NAUKE

U veku instagram obrva i „daklip“ selfija, delatnost lepote cveta. Dok većina posetilaca solarijuma, kozmetičkih i frizerskih salona želi da se ulepša, ima i onih što u ovim tretmanima vide šansu da se naglo obogate preko lažnih odštetnih zahteva upućenih osiguravajućim društvima. Osiguravači malih i srednjih preduzeća, na sopstvenu štetu i rizik, ignorišu tu rastuću tendenciju zloupotreba osiguravajućeg pokrića za usluge kozmetičkih i frizerskih salona. Naravno, kada postoji nemar u obavljanju tih tretmana, potrebno je da se žrtvi naknadi šteta. Ali nisu svi odštetni zahtevi osnovani. S druge strane, tamo gde problem zaista postoji, postoji rizik da uzrok problema nije tačno naveden. Na primer, često se dešava da oštećenik okrivi salon za opekotine na koži glave od izbeljivanja kose kod kuće. Procentualno, nakon sprovedene istrage, 42 odsto sumnjivih odštetnih zahteva ispostave se kao lažni. Proveru tih zahteva u velikoj meri otežavaju privremeni saloni bez stalnog mesta poslovanja, koji se oglašavaju na internetu. Nakon zatvaranja takvih salona, teško je pronaći bivše zaposlene.

Šta sve može poći po zlu u pohodu na savršen „selfi“? Ponekad, postupci ulepšavanja mogu imati ne tako privlačne posledice – opekotine ili alergijske reakcije, oštećenja i infekcije oka, otpadanje prirodnih trepavica, bolesti koje se mogu preneti iglom za tetovažu, asimetrične usne, ožiljke na licu i telu, popucale kapilare ili ozbiljne negativne reakcije kože na hemijske tretmane.

Rob Vedej, direktor za odštetno osiguranje u društvu „Barbican Protect“, specijalizovanom za osiguranje teretana i spa centara, kaže da su osnovani odštetni zahtevi najčešće posledica povreda na bazenima, alergijskih reakcija na kozmetičke proizvode i opekotina od solarijuma. Vedej dodaje da malo tržište osiguranja od šteta zbog ulepšavanja beleži nagli rast pokrenutih zahteva za naknadu štete, te da

¹ Autor prikaza je prevodilac u Kabinetu predsednika Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o. i koautor elektronskog englesko-srpskog Rečnika osiguranja (www.recnik-osiguranja.com)

je to deo opšteg društvenog trenda u svim oblastima privrede. Ljudi su danas svesni novčanih iznosa koje mogu dobiti od osiguravajućih društava na ime odštete zbog nezgode. Tome doprinose i reklame advokata koji naplaćuju svoj honorar tek po dobijenoj parnici (engl. *no win, no fee*). Crveni alarm za osiguravače jeste činjenica da se ukucavanjem reči „odštetni zahtev salon lepote“ u Gugl pretraživač dobija veliki broj prikaza obrazaca zahteva i ponuda advokata za besplatno zastupanje, kao i spisak povreda za koje se može tražiti odšteta. Advokat iz Glostera Džoan di Plesi na svom sajtu tvrdi: „Nedostatak zakonske regulative u ovoj brzo rastućoj delatnosti predstavlja glavni uzrok problema, jer ne postoji ništa što bi zaustavilo slabo kvalifikovane i neiskusne kozmetičare da nude tretmane ulepšavanja.“ Taj advokat navodi primer uspešne naplate odštete za klijenta sa alergijskom reakcijom na tretman obrva, odnosno za drugog klijenta sa opekotinama i hiperpigmentacijom od tretmana voskom.

Majls Hepvort, član tima za prevare u osiguranju pri Forumu advokata u osiguranju (engl. *Forum of Insurance Lawyers*), tvrdi da nije teško razumeti zašto tendencija naplate od osiguravajućih društava opstaje kada je reč o štetama koje nastaju u kozmetičkim salonima. Pošto se delatnost naglo razvija, postoji velika potreba za angažovanjem novih radnika, a ne mogu svi biti dovoljno kvalifikovani. Redovno se registruju novi saloni, obično kratkog veka. Od uvođenja novog zakona o pravima potrošača 2015. godine, oštećeni mogu tražiti od pružaoca usluge povraćaj novca za frizuru ili tretman koji su pruženi bez „dužne pažnje“. Štaviše, može se dogoditi da potrošači, podstaknuti tim zakonom, od svojih osiguravača traže naknadu iznosa viših od uobičajenih. Advokatske firme za naplatu odšteta od osiguranja navode brojne pokretače i načine nastanka povreda kod klijenata, te ističu na koje su sve načine te povrede uticale na živote oštećenih, naročito kada je reč o tretmanima pruženim pre nekog važnog događaja kao što je rođendan, venčanje ili godišnji odmor. Traži se odšteta za telesne povrede, duševni bol i patnju, gubitak uživanja.

S druge strane, čini se da ni pružaoci usluga nisu dovoljno svesni rizika zlo-upotrebe tog pokrića. Advokati firmi „Claire Lever“ i „Kennedy’s“ tvrde da kozmetički saloni prave osnovne greške kada treba da se zaštite. Većina ne vodi poslovnu evidenciju, koja je za svaki posao od suštinskog značaja. Advokati srdačno preporučuju salonima da uvedu jasan protokol o testiranju proizvoda pre upotrebe, te izdaju račune s imenom osobe koja je pružila konkretnu uslugu. Takođe se savetuje da zaposleni u salonima zabeleže nezgode u knjigu nezgoda i postaraju se da obezbede svedoke.

Što se tiče osiguravajućih društava, advokati za odbranu od odštetnih zahteva u saradnji s menadžerima za upravljanje štetama najpre treba da provere odštetni zahtev u samom društvu, kako bi se smanjili troškovi istraživanja sumnjive štete. To podrazumeva postavljanje niza opravdanih i suštinskih pitanja kojima bi se utvrdilo šta se tačno dogodilo i kada, da li je oštećenik već poznat osiguravaču i da li je ranije pokretao neki odštetni zahtev, te da li je takav prethodni odštetni

zahtev bio osnovan i odgovarao činjenicama. Iako ove naknade ne prelaze iznos od nekoliko stotina funti, isplata bi mogla postati opasna praksa ukoliko bi za nju saznale grupe za organizovanje prevara u osiguranju. U svetlu toga, Hepvort navodi na koji se način osiguravači mogu odbraniti od odštetnih zahteva, ističući kredibilitet oštećenika kao veoma važan faktor. Zahtevi se često mogu osporiti istragom društvenih medija i detaljnom proverom zdravstvene dokumentacije i kretanja šteta kod osiguranika. Pod pritiskom da brzo pruže uslugu, mali ili privremeni saloni često ne vode poslovnu evidenciju i ne čekaju da prođe neophodno vreme od testiranja do primene proizvoda. Svesni te činjenice, pojedini osiguravači unose isključenja u tekst polise za štete od nepridržavanja uputstva proizvođača kozmetičkih proizvoda o primeni i prethodnom testiranju (npr. farbe za kosu).

Tristan Prins, izvršni direktor komercijalne strategije i razvoja u društvu „Netwatch Global“, smatra da je porast broja odštetnih zahteva iz delatnosti lepote očigledna posledica kulta „slavnih ličnosti“ i odbijanja da se dostojanstveno ostari. U društvu u kome radi, sumnjivi zahtevi istražuju se putem interneta i društvenih medija. Jedan od problema u istraživanju odštetnih zahteva od ulepšavanja jeste čest argument oštećenika da su „rane brzo zarasle same od sebe“ pa se zato ne vide. Istraživanjem profila na društvenim mrežama može se ipak proveriti kako je ta osoba izgledala u vreme kada se nezgoda navodno dogodila. Zahvaljujući nestrpljenju mnogih da preslikaju svoje živote na fejsbuk, instagram i druge društvene mreže, osiguravači mogu otkriti i prikupiti dokaze o prevari i, s druge strane, ubrzati isplatu klijentima koji su zaista pretrpeli povrede. Prins navodi primer takvog razotkrivanja lažnog odštetnog zahteva zbog povreda od kozmetičke intervencije navodno obavljene u Istočnoj Evropi. Klijentkinja je tražila da se posledice intervencije otklone u ordinaciji u Ujedinjenom Kraljevstvu, te navela da je problem tamo i nastao. Iako postoje pravila o zaštiti privatnosti, svedoci smo činjenice da mnogi počinioци prevara u osiguranju objavljuju svoje statuse javno na društvenim mrežama, pomažući osiguravačima da provere njihovu osnovanost i verodostojnost. Tako se i u ovom slučaju utvrdilo da je odštetni zahtev bio prevarne prirode.

Izvor

- Rachel Gordon, “No pain, no gain”, *Insurance Post*, August 2018

KUĆE U ZONAMA POGOĐENIM KATASTROFOM

U mnogim državama SAD zakoni ne obavezuju vlasnike da prilikom prodaje imanja koja se nalaze u zonama podložnim poplavama ili požarima to i posebno napomenu. Stoga se novi vlasnici suočavaju s neočekivanim rizicima i štetom.

Svaka država Amerike beležila je visoke vodostaje u protekloj deceniji, a pored požara, poplave su postale najveća i najčešća opasnost u celoj zemlji. Ipak, u 21 državi vlasnici kuća ostvaruju vrlo ograničen uvid u informacije u vezi s rizicima od poplava, sudeći prema analizi Saveta za odbranu prirodnih resursa i Centra za zakon o klimatskim promenama Univerziteta Kolumbija. I dok se napominje da bi budući vlasnici morali imati barem moralno pravo da budu obavешteni o rizicima unapred, to često nije tako. Pored toga, nedostaje centralizovano mesto gde bi se skladištile sve informacije o rizicima u višedecenijskom proteklom periodu za različita područja, što bi moglo dosta da pomogne ukoliko bi se takav model ostvario u praksi.

(Izvor: <https://www.theguardian.com/global/2018/sep/25/property-on-floodplain-laws-rights-climate-change>)

EVROPSKA UNIJA ODOBRILO DOGOVOR O BREGZITU

Dvadeset sedam lidera članica Evropske unije odobrilo je u Briselu 25. novembra 2018. godine ugovor o istupanju Ujedinjenog Kraljevstva iz Evropske unije, kao i političku deklaraciju o budućim odnosima Londona i Brisela. Sada predstoji da britanska premijerka Tereza Mej u parlamentu u Londonu izdejstvuje potvrdu ugovora uprkos velikom protivljenju dela javnosti i većih parlamentarnih grupa.

Ukoliko bude usvojen i u Londonu, ugovor će omogućiti istupanje Velike Britanije iz Evropske unije 29. marta 2019. godine, mada će period potpunog povlačenja iz obaveza koje proističu iz nekadašnjeg članstva te zemlje trajati barem do kraja 2020. godine, a možda i duže. Nakon 17 meseci pregovora Brisela i Londona, ugovor o istupanju pokriva finansijsko uređenje odnosa, prava građana dve strane, poziciju Severne Irske (i njene granice s Republikom Irskom) te usaglašavanja za 21-mesečnu fazu tranzicije nakon Bregzita.

(Izvor: <https://www.news.com.au/finance/work/leaders/european-union-has-approved-a-brexit-deal-with-britain/news-story/d8fc2c16348282260a56906609f4b8a9>)

„LOJD“ OTVORIO NOVU, BRISELSKU KANCELARIJU

„Lojdova“ nova kancelarija koja zapošljava 50 ljudi otvorena je u Briselu u novembru 2018. godine. Kompanija je prethodno, kao odgovor na Bregzit, najavila da će sve evropske osiguravajuće poslove preneti u Brisel do 2020. godine. „Lojd“ ima 19 kancelarija u Evropi, a prema rečima predsedavajućeg Brusa Karnegi-Brauna, taj potez sračunat je na povećanje poverenja i izvesnosti među evropskim partnerima i klijentima.

(Izvor: <https://insurancenews.com.au/international/lloyds-opens-brussels-branch>)

NEMAČKI „ALIJANC“ DOBIO ODOBRENJE DA OSNUJE OSIGURAVAJUĆU KUĆU U KINI

Nemački osiguravač „Alijanc“ prvi je kojem je pošlo za rukom da dobije odobrenje kineskih institucija za osnivanje osiguravajuće kuće sa isključivo inostranim kapitalom. Kineska regulatorna komisija nadležna za bankarstvo i osiguranje dozvolila je otvaranje podružnice koja će biti locirana u Šangaju.

Odobrenje kineskih vlasti usledilo je u svetlu primene mera namenjenih privlačenju investicija inostranih osiguravača, naveli su u „Alijancu“. Početak rada pomenute kompanije očekuje se u toku iduće, 2020. godine, a u međuvremenu se sprovede pripreme mere, uz smernice i pomoć kineskih regulatornih institucija.

(Izvor: <https://www.marketscreener.com/ALLIANZ-436843/news/Allianz-Germany-s-Allianz-Gets-Approval-to-Establish-Insurance-Holding-in-China-27660168/>)

FRANCUSKI OSIGURAVAČ AXA I KLIMATSKI ODGOVORNO POSLOVANJE

Pod pritiskom grupa za zaštitu životne sredine i ekološki svesnih investitora, u svetlu jačanja svesti o ovoj vrsti globalnog rizika, mnogi evropski osiguravači, uključujući i kuću AXA, sve se više obavezuju na povlačenje podrške velikim industrijskim zagađivačima. U tom smislu evropski osiguravači pokazuju jaču privrženost tom cilju nego (severno)američki, a nastojanjima se priključila i najveća francuska osiguravajuća kuća AXA (druga po veličini na evropskom tržištu, odmah iza „Alijanca“).

Jedno od preduzeća u okviru te kompanije, AXA XL, objavilo je da će prestati da osigurava projekte povezane s izgradnjom elektrana na uglj i gasovoda, što će se u narednim godinama negativno odraziti na njeno poslovanje u visini od čak 100 miliona evra. Ipak, s obzirom na globalne prihode te kompanije, to je nešto što može

da se amortizuje, poručuju iz kuće AXA. Pomenuto preduzeće XL, koje je smešteno na Bermudskim ostrvima, tokom 2018. godine preuzela je AXA za 15 milijardi dolara, u nastojanju da poveća prisutnost na američkom tržištu imovine i životnih osiguranja.

(Izvor: <https://www.marketscreener.com/ASSICURAZIONI-GENERALI-68929/news/French-insurer-AXA-extends-climate-change-policy-to-XL-27660147/>)

NEMAČKI OSIGURAVAČI NAJZAD NUDE FLEKSIBILNIJE ŽIVOTNO OSIGURANJE ZA MLADE

Dok u drugim zemljama već godinama postoji mogućnost menjanja ili privremenog prestanka plaćanja polisa životnog osiguranja, u Nemačkoj situacija tek sada počinje da se menja u tom pravcu. Za razliku od američkog tržišta, koje je takvu praksu tolerisalo decenijama, u Nemačkoj su osiguravači života vrlo dugo bili konzervativni i ponašali se kao da svi osiguranici (i dalje) imaju poslove za stalno i prihode koji su stabilni na decenijskom nivou. Mladima u Nemačkoj, koji ne prezaju da po više puta menjaju poslove, pa čak i svoje profesije, svakako su potrebni fleksibilniji osiguravajući paketi.

Tako je u protekloj godini „Alijanc“, zajedno sa svojim regionalnim partnerima, uveo jednostavne polise životnog osiguranja koje klijentima omogućavaju da podignu premiju, umanje je, obustave ili prekinu njeno plaćanje, pa čak i da biraju u koje će fondove njihov novac biti investiran. Naporedo s nastojanjem da se približe mladima, imperativ digitalizacije nešto je u šta će osiguravači morati dosta da ulože u predstojećim godinama kako bi održali konkurentnost i inovativni duh.

(Izvor: <https://global.handelsblatt.com/finance/germany-flexible-life-insurance-young-customers-973027>)

SARADNJA EVROPSKIH I AMERIČKIH OSIGURAVAJUĆIH REGULATORA NA FORUMU U LUKSEMBURGU

Evropski i američki regulatori osiguranja nastavljaju dijalog o sajber bezbednosti, sajber osiguranju i bezbednosti transakcija, poručeno je u Luksemburgu u novembru 2018. godine na šestom takvom forumu dve strane. Predstavnici osiguravajuće delatnosti, organizacija potrošača i regulatornih tela razmenili su stavove u domenu sajber rizika u nizu oblasti. Glavni učesnici i organizatori skupa bili su EIOPA (glavno evropsko krovno telo za penzijsko i drugo osiguranje), NAIC (američko udruženje osiguravača) i Federalna kancelarija za osiguranje (FIO) američkog Ministarstva finansija.

Pojačane sajber pretnje, jačanje razmene podataka i rizik od prelivanja od unutargrupnih rizičnih transakcija u sve šarolikijim multinacionalnim osiguravajućim

Vesti iz sveta

grupama oblasti su koje će blisko pratiti i nadzirati odgovarajuća tela s obe strane Atlantika. Mešovita komisija u okviru projekta dijaloga u domenu osiguranja postavlja temelje pojačanoj saradnji u domenu regulatornih pristupa i nadzornih aktivnosti u godinama pred nama. Američko-evropski osiguravajući forum smatra se značajnom prilikom za razmenu mišljenja o transatlantskim perspektivama, prilikama, izazovima i rizicima u tim oblastima.

(Izvor: <https://eiopa.europa.eu/Pages/News/Joint-Statement-14112018.aspx>)

*Preveo i priredio: **dr Miloš M. Petrović***

NAKNADA ŠTETE PROUZROKOVANE UPOTREBOM NEREGISTROVANOG TRAKTORA

Organizacija za osiguranje nije u obavezi da oštećenom licu naknadi štetu prouzrokovanu upotrebom neregistrovanog traktora koji se koristi isključivo u poljoprivredne struke.

Iz obrazloženja:

Prema utvrđenim činjenicama, dana 29. 10. '96. g. dogodila se saobraćajna nezgoda u kojoj su učestvovali tuženi koji je upravljao neregistrovanim traktorom i putničko vozilo marke „honda“, vlasništvo tužioca, kojim je upravljao njegov sin. Na putničkom vozilu nastala je materijalna šteta, a tužilja je, kao suvozač u vozilu, pretrpela povrede. Tuženi koristi traktor samo u poljoprivredne svrhe. Pri ovako utvrđenom činjeničnom stanju, nižestepeni sudovi pravilno su primenili materijalno pravo kada su tužbeni zahtev tužilje za naknadu nematerijalne štete u odnosu na tuženu osiguravajuću kuću odbili.

Prema odredbi čl. 135. republičkog zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima, za traktore koji se koriste isključivo u poljoprivredne svrhe registracija je trajna, tj. ne vrši se produženje njenog važenja. Međutim, traktori koji se koriste za javni prevoz ili za druge radove van poljoprivrede registruju se pod uslovima predviđenim za registraciju motornih i priključnih vozila, kako je to propisano čl. 136 istog zakona. Ako se pođe od odredaba zakona koje propisuju obavezno osiguranje u saobraćaju, te ako se one dovedu u vezu s propisima o bezbednosti saobraćaja na putevima, sledi da je organizacija za osiguranje dužna da naknadi štetu oštećenom licu kome je šteta prouzrokovana upotrebom vozila čiji se sopstvenik nije osigurao od auto-odgovornosti ako je šteta nastala upotrebom neregistrovanog traktora, ali onog traktora koji je morao biti registrovan po republičkim propisima o bezbednosti saobraćaja na putevima. Za štetu pak prouzrokovanu upotrebom neregistrovanog traktora za koji ne postoji obaveza da se svake godine registruje i osigurava ne postoji obaveza organizacije za osiguranje da ovu naknadi oštećenom licu.

(Odluka, VSS, Rev. 250/03 od 20. 2. 2003. godine).

Izvor: http://projuris.org/sudska_praksa_građanske_stvari

ZAHTEV ŠTETNIKA PREMA GARANTNOM FONDU

Vozač motornog vozila čijom je upotrebom pričinjena šteta, koji je odgovoran za štetu (štetnik), ne može biti treće lice jer to svojstvo ima oštećeno lice, pa stoga štetniku ne pripada pravo regresa prema Garantnom fondu (čl. 99. Zakona o osiguranju imovine i lica).

Iz obrazloženja:

Predmet spora je zahtev štetnika prema UOOJ – Garantnom fondu za isplaćenu štetu oštećenog u štetnom događaju.

Iz odredaba čl. 99. i čl. 106. Zakona o osiguranju imovine i lica proizlazi da se sredstva Garantnog fonda koriste radi ekonomske zaštite putnika i trećih oštećenih lica, te da se upotrebljavaju za naknadu štete prouzrokovane pored ostalog upotrebom motornog vozila za koje je zaključen ugovor o obaveznom osiguranju sa organizacijom za osiguranje nad kojom je otvoren stečajni postupak. Dakle, pravo na naknadu štete iz sredstava Garantnog fonda mogu ostvariti oštećena lica kojima je šteta pričinjena upotrebom motornih vozila, uz ispunjenost i posebnih uslova za aktiviranje supsidijarne odgovornosti Garantnog fonda.

Pošto tužilac nema svojstvo trećeg oštećenog lica jer je krivac za štetu (štetnik), osnovanost njegovog regresnog zahteva ne može se podvesti pod sadržinu odredaba čl. 99. Zakona o osiguranju imovine i lica, kojima nije predviđeno pravo regresa štetnika prema Garantnom fondu. Stoga je za odbijanje tužbenog zahteva postojao osnov.

(Odluka VSS, GZZ br. 7/05 od 16. 6. 2005. godine).

Izvor: http://projuris.org/sudska_praksa_građanske_stvari

USTUPANJE

Ustupanje / prenošenje / cesija (engl. 1 assignment, 2. cession, nem. 1. *Abtretung*, 2. *Zession*, 2. *Zession*) – 1. Ugovorni prenos tražbina ili drugih prenosivih prava sa jednog lica na drugo lice. Lice koje ustupa se zove ustupilac, a koje prima ustupljenik. Ustupljenik stiče prema dužniku ista ona prava koja je prema njemu do ustupanja imao ustupilac. Mogu biti ustupljene ne samo postojeće nego i buduće, odnosno uslovne tražbine i druga prava. Sa stanovišta osiguranja važni su prenošenje polise i prenošenje naknade iz osiguranja. 2. U reosiguranju ustupanje nastaje kada osiguravač kao ustupilac predaje reosiguravaču kao ustupljeniku deo svog portfelja osiguranja koji neće ili nema mogućnosti sam da nosi. Postupkom ustupanja se, dakle, samo osiguranje osigurava. Reosiguravač dobija deo premije osiguranja ubrane od osiguranika koja postaje premija reosiguranja. On se, zauzvrat, kao osiguravačev osiguravač, obavezuje da će, ukoliko dođe do osiguranog događaja, ustupiocu nadoknaditi deo njegove obaveze prema osiguraniku.

(Izvor: Nebojša Žarković, *Pomovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013, str. 587)

ČISTI RIZIK

Čisti rizik (engl. *pure risk*, nem. *reines Risiko*) – ovaj naziv nose rizici koji podrazumevaju mogućnost nastanka gubitka ili zadržavanja postojećeg stanja, ali ne i dobitka. Na primer, vlasnik motornog vozila pokriven kasko-osiguranjem motornih vozila suočen je sa opasnošću od sudara i oštećenja ili uništenja svoga vozila. Ako se sudar desi, pretrpeće novčanu štetu. Ukoliko ne dođe do sudara, vlasnik neće ostvariti nikakav dobitak i njegov novčani položaj ostaće nepromenjen. Rizici koji se uobičajeno osiguravaju na tržištu (požar, poplava, odgovornost, nesrećni slučaj kod lica i mnogi drugi) predstavljaju čiste rizike. Međutim, ni svi čisti rizici nisu osigurljivi. Naspram njih stoje špekulativni rizici koji se, po pravilu, ne osiguravaju.

(Izvor: Nebojša Žarković, *Pomovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013, str. 602)

Odabrani članci

AGCS: Die wichtigsten Schadenursachen in der Industrie. – AGSC: najznačajniji uzroci šteta u industriji. Prema podacima firme „Allianz Global Corporate & Specialty“ (AGCS), specijalizovane za osiguranje u industriji, četvrtina svih šteta u industriji nastaje usled požara i eksplozija. Do njih dolazi uglavnom zbog tehničkih ili ljudskih pogrešaka, dok npr. prirodne katastrofe imaju neuporedivo manju ulogu. Najveći deo finansijske štete pritom nastaje zbog prekida proizvodnje.

Analiza, koja obuhvata preko 470.000 primera iz 200 zemalja sveta u periodu od 1. jula 2013. do 1. jula 2018, pokazuje da su, posle požara i eksplozija (24 odsto svih odštetnih iznosa) za osiguravače industrije najskuplje bile nesreće u vazдушnom saobraćaju (14 odsto). Na trećem mestu slede štete uzrokovane greškama u obradi i održavanju (osam odsto), a tek na četvrtom (sedam odsto) štete koje je izazvalo olujno nevreme ili slični prirodni faktori.

(Versicherungsjournal.de, 14.12.2018. <https://www.versicherungsjournal.de/markt-und-politik/agcs-die-wichtigsten-schadenursachen-in-der-industrie-134373.php>)

Munich Re nennt Waldbrände als schwerste Naturkatastrophe 2018. – „Munich Re“ smatra šumske požare najvećom prirodnom katastrofom 2018. Prema izveštaju odeljenja za praćenje klime nemačke reosiguravačke firme „Munich Re“, koja detaljno dokumentuje prirodne katastrofe još od 70-ih godina prošlog veka, u protekloj 2018. godini u svetskim prirodnim katastrofama život je izgubilo 10.400 ljudi, što je znatno smanjenje u odnosu na prethodne godine, kada je život u katastrofama gubilo prosečno 50.000 ljudi!

Međutim, sve rekorde u isplatama odšteta pri požarnim katastrofama srušili su, i to već drugu godinu zaredom (što može značajno da upućuje i na klimatske promene!), požari u Kaliforniji, koji su (sem što su uzeli oko stotinu ljudskih života) prouzrokovali štetu od oko 24 milijarde dolara, od čega je osiguran deo iznosio oko 18 milijardi.

Prema rečima Ernsta Roha, šefa gorepomenutog odeljenja, nije povećan broj požara, nego površina njima zahvaćena i brzina njihovog širenja. Na porast materijalne štete uticalo je i sve jače naseljavanje brdskih kalifornijskih predela.

Globalno, prirodne katastrofe nanele su u 2018. godini ukupnu štetu od 140 milijardi dolara (od toga na uragane i oluje otpada 56 milijardi), što predstavlja

smanjenje u odnosu na višegodišnji prosek od 160 milijardi. Međutim, deo koji su na sebe preuzeli osiguravači znatno je porastao: on iznosi 80 milijardi dolara, u poređenju s prosečno 41 milijardom tokom prethodne tri decenije.

(Frankfurter Allgemeine Zeitung, 8. januar 2019,
<https://www.faz.net/-gqi-9iqsb?GEPC=s3>)

Vic Wyman: Will e-bikes escape from the Vnuk peloton? – Da li će električni bicikli pobeći iz obaveznog osiguranja? Osiguravači bicikala imaju različite stavove prema predlogu Evropske komisije da se uvede obavezno osiguranje od odgovornosti za električne bicikle. Osiguravači bicikala iz Ujedinjenog Kraljevstva, iz udruženja „Environmental Transport Association“, ne prave veliku razliku između električnih i klasičnih bicikala i smatraju da su oni izloženi istim rizicima. Prema njihovoj statistici, ne postoji veći broj šteta kod električnih bicikala, već upravo suprotno. Ti bicikli su skupi, pa su i vlasnici veoma pažljivi kada njima rukuju. Takođe, koriste ih uglavnom stariji ljudi, koji su po prirodi obazriviji i prelaze manji broj kilometara. Zbog malog broja šteta i sve veće upotrebe, električni bicikli predstavljaju novu priliku za osiguravače. Na predlog Evropske komisije, vrši se revizija Direktive o osiguranju motornih vozila, prema kojoj se zahteva obavezno osiguranje od auto-odgovornosti za sva motorna vozila, uz navođenje minimalnog pokrića i *definisanje pojma* motornog vozila, te se od zemalja Evropske unije traži da uvedu novčane fondove za naknadu šteta žrtvama nesreća koje su prouzrokovali vozači bez osiguravajućeg pokrića. Ta revizija posledica je jedne od odluka Evropskog suda pravde u oblasti obaveznog osiguranja, prema kojoj sva motorna vozila moraju biti osigurana, čak i kada se koriste na privatnom posedu. U Savezu za evropsku biciklističku industriju (*Confederation for the European Bicycle Industry*) pak smatraju da su električni bicikli izuzeti iz ove direktive jer, zakonski, ne predstavljaju motorna vozila. Keri Vulzgrou iz Evropske biciklističke federacije navodi da se e-bicikli sve više koriste za odlazak i povratak sa posla, naročito u Holandiji, Nemačkoj, Belgiji i Austriji, te da se u drugim državama očekuje nagli rast te tendencije. Predviđa da će tržište osiguranja e-bicikala rasti, naporedo s njihovom upotrebom. On još navodi kako su ti bicikli sada uglavnom pokriveni po osnovu osiguranja motornih vozila, te da bi troškovi i administracija posebnog obaveznog pokrića bili ogromni. Takvo osiguranje bilo je uvedeno u Kanadi i Švajcarskoj, ali je posle izvesnog vremena ukinuto kao neodrživo.

(*Insurance Post, septembar 2018. godine, 57–58 str.*)

Ryan Hewlett: From Brussels with love – Iz Brisela s ljubavlju. Nestanak automobila, istrage u inostranstvu, krađa identiteta i organizovani kriminal, prema uvreženom mišljenju, nisu uobičajene štete. Ipak, prema Niku Kelsalu iz odeljenja za sprečavanje prevara u „Alianz“-u, sve češće se javljaju odštetni zahtevi s elementom složene prevarne radnje. Iz Udruženja britanskih osiguravača tvrde da je u delatnosti

osiguranja u 2016. godini otkriveno 12.500 prevarnih odštetnih zahteva u ukupnom iznosu od 1,3 milijarde funti. Kompanija „Alianz“ je samo u 2017. godini imala 17.500 prijavljenih odštetnih zahteva za koje se verovalo da su prevarni, od čega je za 10.000 njih otkrivena prevara. Sprečavanjem prevara osiguravač je uštedeo 62,8 miliona funti. Koliko novih polisa bi morao da izda da zaradi taj novac? Kriminalne bande i organizovani kriminal danas postaju sve složeniji. To više nije nekolicina pojedinaca koji sede za kafanskim stolom i kuju planove kako da otmu novac. Te organizacije rade po kancelarijama i pažljivo planiraju prevare. Krađe putem internet aplikacija čine jednu trećinu ukupnih prevara prijavljenih londonskom Birou za sprečavanje prevara u osiguranju. Na rasvetljavanju pojedinih slučajeva radi se dve i više godina, što pokazuje koliko su takve istrage složene i dokle su te kriminalne organizacije spremne da idu. Primer je jedna studija slučaja krađe automobila otkrivene putem telematskog sistema povezanog s automobilom. Nakon sudara, vozač „mercedesa“ koji je na raskrsnici usporio te je u „mercedes“ udarilo drugo vozilo sa zadnje strane nije se smatrao odgovornim za nezgodu i izdato mu je zamensko vozilo na korišćenje tokom obrade zahteva – novi „mercedes“ C klase. Ubrzo nakon toga, u osiguravajućem društvu APU dobili su informaciju da se vozilo približava granici, iako nije bilo zahteva za osiguranje u inostranstvu. Iz osiguravajuće kuće nisu uspeali da kontaktiraju sa osiguranikom. Verovalo se da je posredi prevara, pa je vozilo praćeno preko sakrivene telematike (pošto je osiguranik uspeo da demontira vidljivi uređaj), a inspektori iz odeljenja za prevare rizikovali su svoje živote preuzimanjem vozila dok je bilo parkirano na ulici. Naknadnom istragom utvrđeno je da je identitet vozača takođe ukraden. Kelsal tvrdi da je za prevare u osiguranju i sve kompleksniju prirodu nekih slučajeva kriva loša percepcija javnosti o tome šta prevara zapravo znači. Preterivanje prilikom podnošenja odštetnih zahteva zbog poplave, sa ciljem da se „zaradi“ novi televizor ili deo nameštaja, često se ne osuđuje kao veliki problem. S druge strane, ukoliko zapalite cigaretu u klubu, nastaje pobuna. Percepcija je potpuno pogrešna, te je potrebno postići da društvo adekvatno osudi prevare u osiguranju kao krađu, što one zapravo i jesu. U „Alianz“-u menjaju strategiju prema toj vrsti prevare, insistirajući na njenom sprečavanju više nego na otkrivanju. To znači da će ta kompanija, kada primeti prevaru, pokrenuti krivični postupak i insistirati na njemu. Iako takav postupak košta, njime se šalje jasna poruka klijentima da će, ukoliko počine prevaru, biti tretirani kao kriminalci. Klijenti moraju biti svesni da namerno dostavljanje pogrešnih informacija nosi rizik od krivičnog gonjenja, što može uticati na njihov posao, karijeru, budući pristup osiguranju i moguću zatvorsku kaznu.

(Insurance Post, avgust 2018. godine, 8–10 str.)

Tatort internet. – Internet kao mesto zločina. Pitanje bezbednosti na internetu postaje sve aktuelnije, pogotovo kada su u pitanju bankovni podaci i lozinke. Sajber osiguranje nudi zaštitu ovih podataka. Na nemačkom tržištu kompanija

„Covomo“ 2018. godine u svoje zadatke preuzela je sajber zaštitu koja obuhvata sledeće: zaštitu identiteta i podataka, zaštitu kupovine putem interneta na veb-stranicama, kao i pružanje sigurnosti u domenu elektronskog bankarstva (kada je reč o raznim oblicima zloupotrebe). Takođe, u ponudi je i zaštita u sferi privatnog života, kao na primer lozinke za *smart home* uređaje, zatim privatne fotografije koje mogu biti ukradene i objavljene, to su slučajevi u kojima klijent može ući i u sudske procese, kao i oni kada mu zatreba psihološka podrška, što sa sobom povlači i finansijske troškove koje ova vrsta osiguranja pokriva.

(*Versicherungswirtschaft*, oktobar 2018, str. 11)

Allianz Australien versinkt im Betrugssumpf. – Allianz Australija tone u mulj prevare. Dok se s jedne strane „Allianz Minhen“ može pohvaliti da je postao novi sponzor Olimpijskih igara, s druge strane u australijskom „Allianz“-u nastao je veliki skandal za branšu osiguranja. Nadležni organi u Australiji već mesecima istražuju prekršaje i prevare u finansijskom sektoru. Konkretno, radi se o prodaji putnih osiguranja sa obećanim neograničenim uslugama. U jednom intervjuu Mihael Din Vinter, menadžer prodaje, potvrdio je da su se u periodu od 2012. do 2018. prodavale polise s inostranim elementom koje garantuju pokriće medicinskim uslugama neograničene visine. Objava kontrolnog izveštaja bila je sprečena, u kom je, pored ostalog, stajalo i da u „Allianz“-u „vlada loša klima nadzornog sistema“. Centrala „Allianz“-a u Minhenu još uvek ne želi da se izjasni o aktuelnim istragama. U filijali „Allianz“-a u Australiji sprovode se promene koje treba da dovedu do neophodnih korekcija i poboljšanja standarda u sistemu upravljanja i nadzora.

(*Versicherungswirtschaft*, oktobar 2018, str. 11)

Ryan Hewlett: A call to arms – Poziv oružanim snagama. Veza između „Lojda“ i oružanih snaga potiče još iz 1803. godine, od osnivanja prvog „Lojdovog“ patriotskog fonda za novčanu pomoć vojsci u Napoleonovim ratovima. U novije vreme, uloge su se promenile – članovi „Lojda“ i ostali londonski osiguravači sada traže pomoć i oslanjaju se na vojsku pri zapošljavanju novog talasa lidera, stručnjaka za upravljanje rizikom i inovatora. Problem s kojim se oblast osiguranja suočava jesu ogromni troškovi, opadanje rentabilnosti pri preuzimanja rizika i veliki broj novih konkurentskih tržišta, koja se brzo razvijaju. Vremena je malo, a uloga talentovanih ljudi – ključna. Uprkos toj činjenici, ravnopravnost i raznolikost pri zapošljavanju i dalje su veliki izazov. Dodatni problem jeste nedostatak veština na tržištu radne snage. Direktorka Ovlašćenog instituta osiguranja Inga Bil kaže da je osiguravajućoj delatnosti potrebna sveža krv, što podrazumeva ne samo mladi diplomirani kadar već i pripadnike vojnih i bezbednosnih snaga. Ona dodaje da se priroda rizika menja, naročito kada je reč o složenim rizicima od terorizma, kibernetским i političkim rizicima, te da je dobro da se delatnost osiguranja osloni na talentovane ljude

s direktnim iskustvom u upravljanju takvim rizicima. Veštine i iskustvo zaposlenih pri vojsci više su nego upotrebljivi u osiguranju. Nikolas Hartli, direktor za unapređenje poslovanja i inovacija u „Ecclesiastical“-u i bivši vojni oficir, kaže da ga je vojska naučila da sastavlja polomljeno, rešava probleme i bude kreativan. Naučila ga je liderstvu. Te veštine mogu se u potpunosti primeniti u delatnosti osiguranja. Svake godine, 16.000 ljudi u Ujedinjenom Kraljevstvu napusti vojsku, a na tržištu je oko 900.000 radno sposobnih veterana. Oko 700.000 veterana ima zaposlenje, polovina na loše plaćenim poslovima za koje se traže niske kvalifikacije. Na tržištu Ujedinjenog Kraljevstva, 60 odsto osiguravača odbija da zaposli kandidate bez prethodnog radnog iskustva stečenog isključivo na poslovima osiguranja. U „Lojdu“ smatraju da je to alarmantan gubitak talenata, pa su osnovali sopstvenu, „Lojdovu“ vojnu mrežu (engl. *Lloyd's Military Network*), gde se bivši vojni kadar i rezervisti sastaju da razmene ideje, postave pitanja i steknu iskustvo, te da potraže pomoć prilikom prelaska u delatnost osiguranja.

(*Insurance Post*, septembar 2018. godine, 52–55 str.)

Nove knjige

Volker P. Andelfinger: 2025 – Die Versicherung der Zukunft. – Osiguranje budućnosti. Za razliku od izdanja iz 2010, kada se 2025. godina činila prilično dalekom, u ovom izdanju iz 2018. ta vremenska razdaljina je ipak manja. Međutim, to i dalje ne umanjuje nepovoljnost prognostičke ambicije. Dakle, ova knjiga pokazuje kako bi trebalo da izgleda svakodnevica (u osiguranju) 2025. godine. U njoj su izložene činjenice, saznanja, rezultati istraživanja i kretanja. Autor analizira razvojnu tendenciju u osiguranju i iznosi konačne rezultate. Prognoziranje stanja sveta za 2025. ne može proći bez pogreški, ali zabavni karakter u tom pokušaju, koji je iznet u pomenutoj knjizi, ne može škoditi.

(*Versicherungswirtschaft*, oktobar 2018, str. 64)

Stefan Jauerling, prof. Dr Gernot Heisenberg, Maren Selbst, Silke Wiegand: Social Meida im Versicherungswesen. – Društveni mediji u osiguranju. Ova knjiga namenjena je onima koji koriste društvene mreže i žele da unaprede njihove načine korišćenja i razumevanja, ali i menadžerima koji žele da obogate svoj posao primenom društvenih medija preko internih ili spoljašnjih saradnika.

(*Versicherungswirtschaft*, oktobar 2018, str. 65)

Olaf Neuenfeldt: Ruhestandsplanung. – Planiranje penzije. Računate li na dug život? Knjiga je upućena svim institucijama i organizacijama zainteresovanim

za finansijsko zbrinjavanje u budućnosti, dakle onima što žele strateški poslovno ili privatno da utiču na ciljnu grupu 50 plus ili onima koji svakodnevno sarađuju s generacijom koja u bliskoj budućnosti očekuje penziju.

(Versicherungswirtschaft, oktobar 2018, str. 65)

*Prevele i priredile: **Bojana N. Papović**, dipl. filolog
i **Slađana D. Andrejić**, MA*

POLITIKA ČASOPISA

Časopis **Tokovi osiguranja** objavljuje originalne, prethodno neobjavljene radove: originalne naučne radove, pregledne radove, prikaze knjiga, savetovanja, propisa Evropske unije, inostrane sudske prakse itd. Časopis **Tokovi osiguranja** dostupan je u režimu otvorenog pristupa.

U časopisu **Tokovi osiguranja** objavljuju se radovi iz sledećih oblasti: ekonomije, prava, aktuarske matematike, medicine, tehnike, zaštite životne sredine, protivpožarne zaštite.

Radovi mogu biti napisani na srpskom i engleskom jeziku.

Časopis izlazi kvartalno (četiri puta godišnje).

Obaveze urednika

Glavni urednik časopisa **Tokovi osiguranja** donosi konačnu odluku o tome koji će se rukopisi objaviti. Urednik se prilikom donošenja odluke rukovodi uređivačkom politikom, vodeći računa o zakonskim propisima koji se odnose na klevetu, kršenja autorskih prava i plagiranje.

Urednik ne sme imati bilo kakav sukob interesa u vezi s podnesenim rukopisom. Ako takav sukob interesa postoji, o izboru recenzenata i sudbini rukopisa odlučuje uredništvo.

Urednik je dužan da sud o rukopisu donosi na osnovu njegovog sadržaja, bez rasnih, polnih odnosno rodnih, verskih, etničkih ili političkih predrasuda.

Urednik ne sme da koristi neobjavljen materijal iz podnesenih rukopisa za svoja istraživanja bez pisane dozvole autora.

Obaveze autora

Autori garantuju da rukopis predstavlja njihov originalan doprinos, da nije objavljen ranije i da se ne razmatra za objavljivanje na drugom mestu. Autori takođe garantuju da nakon objavljivanja u časopisu **Tokovi osiguranja** rukopis neće biti objavljen u drugoj publikaciji na bilo kom jeziku bez saglasnosti vlasnika autorskih prava.

Autori garantuju da prava trećih lica neće biti povređena i da izdavač neće snositi nikakvu odgovornost ako se pojave bilo kakvi zahtevi za naknadu štete.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj podnesenih rukopisa, kao i validnost eksperimentalnih rezultata, i moraju da pribave dozvolu za objavljivanje podataka od svih strana uključenih u istraživanje.

Autori koji žele da u rad uključe slike ili delove teksta koji su već negde objavljeni dužni su da za to pribave saglasnost nosilaca autorskih prava, te da prilikom podnošenja rada dostave dokaze da je takva saglasnost data. Materijal za koji takvi dokazi nisu dostavljeni smatraće se originalnim delom autora.

Autori garantuju da su kao autori navedena samo ona lica koja su znatno doprinela sadržaju rukopisa, odnosno da su sva lica koja su znatno doprinela sadržaju rukopisa navedena kao autori.

Autori se moraju pridržavati etičkih standarda koji se odnose na naučnoistraživački rad i garantovati da rad nije plagijat. Autori garantuju i da rukopis ne sadrži neosnovane ili nezakonite tvrdnje i da ne krši prava drugih ljudi.

U slučaju da otkriju važnu grešku u svom radu nakon njegovog objavljivanja, autori su dužni da smesta o tome obaveste urednika ili izdavača te da sa njima sarađuju kako bi se rad povukao ili ispravio.

Recenzija

Primljeni radovi podležu recenziji. Cilj recenzije je da uredniku pomogne u donošenju odluke o tome da li rad treba prihvatiti ili odbiti, i da u dogovoru sa autorima poboljša kvalitet rukopisa. Identitet autora i recenzenata ostaje nepoznat drugoj strani, a anonimnost garantuje urednik.

Izbor recenzenata spada u diskreciona prava urednika. Recenzenti moraju da raspolazu relevantnim znanjima u vezi s oblašću kojom se rukopis bavi i ne smeju biti iz iste institucije kao autor, niti to smeju biti autori koji su u skorije vreme objavljivali publikacije zajedno (kao koautori) s bilo kojim od autora podnesenog rada.

Recenzent ne sme da bude u sukobu interesa s autorima ili finansijerom istraživanja. Ukoliko postoji sukob interesa, recenzent je dužan da o tome smesta obavesti urednika.

Recenzent koji sebe smatra nekompetentnim za temu ili oblast kojom se rukopis bavi dužan je da o tome obavesti urednika.

Recenzija mora da bude objektivna. Komentari koji se tiču ličnosti autora smatraju se neprimerenim. Sud recenzenata mora biti jasan i potkrepljen argumentima.

Rukopisi koji su poslani recenzentu smatraju se poverljivim dokumentima.

Tokom čitavog procesa, recenzenti deluju nezavisno jedni od drugih. Recenzentima nije poznat identitet drugih recenzenata. Ako odluke recenzenata nisu iste (prihvatiti odnosno odbiti), glavni urednik može da traži mišljenje drugih recenzenata.

Redakcija je dužna da obezbedi solidnu kontrolu kvaliteta recenzije. U slučaju da autori imaju ozbiljne i osnovane zamerke na račun recenzije, redakcija će proveriti da li je recenzija objektivna i da li zadovoljava akademske standarde. Ako se pojavi sumnja u objektivnost ili kvalitet recenzije, urednik će tražiti mišljenje drugih recenzenata.

Plagiranje

Plagiranje, odnosno preuzimanje tuđih ideja, reči ili drugih oblika kreativnog izraza i njihovo predstavljanje kao svojih predstavlja grubo kršenje naučne etike. Plagiranje može da uključuje i kršenje autorskih prava, što je kažnjivo po zakonu.

Plagijat podrazumeva sledeće:

- doslovno ili gotovo doslovno preuzimanje ili smišljeno parafraziranje (u cilju prikrivanja plagijata) delova tekstova drugih autora bez jasnog ukazivanja na izvor ili obeležavanje kopiranih fragmenata (na primer korišćenjem navodnika);
- kopiranje jednačina, slika ili tabela iz tuđih radova bez pravilnog navođenja izvora i (ili) bez dozvole autora ili nosilaca autorskih prava za njihovo korišćenje.

Upozoravamo autore da će se za svaki rukopis proveravati da li je plagijat. Rukopisi kod kojih postoje jasne indicije da se radi o plagijatu biće automatski odbijeni a autorima takvih rukopisa biće trajno zabranjeno da objavljuju u časopisu.

Ako se ustanovi da je rad koji je objavljen u časopisu **Tokovi osiguranja** plagijat, od autora će se zahtevati da upute pisano izvinjenje autorima izvornog rada.

Povlačenje već objavljenih radova

Objavljeni rukopisi biće dostupni dokle god je to moguće u onoj formi u kojoj su objavljeni, bez ikakvih izmena. Ponekad se, međutim, može desiti da objavljeni rukopis mora da se povuče. Glavni razlog za povlačenje rukopisa jeste potreba da se ispravi greška u cilju očuvanja integriteta nauke, a ne želja da se autori podvrgnu vannaučnoj ili vanstručnoj cenzuri.

Članak se mora povući ako se krše prava izdavača, nosilaca autorskih prava ili autora; zbog povrede profesionalnih etičkih kodeksa, npr. u slučaju podnošenja istog rukopisa u više časopisa u isto vreme, neistinite tvrdnje o autorstvu, plagiranja, manipulacije podacima radi prevare i slično. U nekim slučajevima rad se može povući i kako bi se ispravile naknadno uočene greške u rukopisu ili objavljenom tekstu.

Standarde za razrešavanje situacija kada mora doći do povlačenja rada definisali su biblioteke i naučna tela, a ista praksa usvojena je i u časopisu **Tokovi osiguranja**: u elektronskoj verziji izvornog članka (onog koji se povlači) uspostavlja se

veza (HTML link) sa obaveštenjem o povlačenju. Povučeni članak se čuva u izvornoj formi, ali s vodenim žigom oslikanim na PDF dokumentu, na svakoj stranici, koji ukazuje da je članak povučen (RETRACTED).

Otvoreni pristup

Časopis **Tokovi osiguranja** dostupan je u režimu otvorenog pristupa. Članci objavljeni u časopisu mogu se besplatno preuzeti sa sajta Kompanije „Dunav osiguranje“ (www.dunav.com) i distribuirati u edukativne svrhe.

Samoarhiviranje

Časopis omogućava autorima da prihvaćenu, recenziranu verziju rukopisa, kao i onu finalnu, objavljenu verziju u PDF formatu deponuju u institucionalni repozitorijum i (ili) u nekomercijalne baze podataka, kao što su *PubMed Central*, *Europe PMC* ili *arXiv*, ili da ga objave na ličnim veb-stranicama (uključujući i profile na društvenim mrežama za naučnike kao što su *ResearchGate*, *Academia.edu* itd.) i (ili) na sajtu institucije u kojoj su zaposleni, u bilo koje vreme nakon objavljivanja teksta u časopisu. Pri tome se moraju navesti izdavač, kao nosilac autorskih prava, i izvor rukopisa.

Autorska prava

Kada je rukopis prihvaćen za objavljivanje, autori prenose autorska prava na izdavača. U slučaju da rukopis ne bude prihvaćen za štampu u časopisu, autori zadržavaju sva prava.

Na izdavača se prenose sledeća prava u pogledu rukopisa, uključujući dodatne materijale i sve delove, izvode ili elemente rukopisa:

- pravo da reprodukuje i distribuira rukopis u štampanom obliku, uključujući i štampanje na zahtev;
- pravo na štampanje probnih primeraka, reprint i specijalnih izdanja rukopisa;
- pravo da rukopis prevede na druge jezike;
- pravo da rukopis reprodukuje koristeći foto-mehanička ili slična sredstva, uključujući fotokopiranje ali ne i ograničavajući se na to, kao i pravo da distribuira te kopije;
- pravo da rukopis reprodukuje i distribuira elektronski ili optički koristeći sve nosioce podataka ili medija za pohranjivanje, a naročito u mašinski čitljivoj to jest digitalizovanoj formi na nosačima podataka kao što su hard-disk, CD rom, DVD, blurej disc (BD), mini-disk, trake s podacima, i pravo da reprodukuje i distribuira rukopis sa tih prenosnika podataka;

Politika časopisa

- pravo da sačuva rukopis u bazama podataka, uključujući i onlajn baze podataka, kao i pravo prenosa rukopisa u svim tehničkim sistemima i režimima;
- pravo da rukopis učini dostupnim javnosti ili zatvorenim grupama korisnika na osnovu pojedinačnih zahteva za upotrebu na monitoru ili drugim čitačima (uključujući i čitače elektronskih knjiga), i u štampanoj formi za korisnike, bilo putem interneta, onlajn servisa ili putem internih ili eksternih mreža.

POLICY

The journal **Insurance Trends** publishes original papers that have not been published previously: scientific articles, reviews, communications, conferences, EU regulations, foreign court practices, etc. Insurance Trends is an Open Access journal.

The papers published in **Insurance Trends** should cover topics in one of the following areas: economy, law, actuarial mathematics, medicine, engineering, environmental protection, fire protection.

Contributions to journal may be submitted in Serbian and English language. The Journal is issued quarterly.

Editorial Responsibilities

The editor is responsible for deciding which articles submitted to **Insurance Trends** will be published. The editor is guided by the policies of the journal's Editorial Board and constrained by legal requirements in force regarding libel, copyright infringement and plagiarism.

Editors must hold no conflict of interest with regard to the articles they consider for publication. If an Editor feels that there is likely to be a perception of a conflict of interest in relation to their handling of a submission, the selection of reviewers and all decisions on the paper shall be made by the Editorial Board.

Editors shall evaluate manuscripts for their intellectual content free from any racial, gender, sexual, religious, ethnic, or political bias.

Unpublished materials disclosed in a submitted manuscript must not be used in an editor's own research without the express written consent of the author.

Authors' Responsibilities

Authors warrant that their manuscript is their original work that it has not been published before and is not under consideration for publication elsewhere. The Authors also warrant that the manuscript is not and will not be published elsewhere (after the publication in **Insurance Trends**) in any language without the consent of the copyright holder.

Authors warrant that the rights of third parties will not be violated, and that the publisher will not be held legally responsible should there be any claims for compensation.

Authors are exclusively responsible for the contents of their submissions, the validity of the experimental results and must make sure that they have permission from all involved parties to make the data public.

Authors wishing to include figures or text passages that have already been published elsewhere are required to obtain permission from the copyright holder(s) and to include evidence that such permission has been granted when submitting their papers. Any material received without such evidence will be assumed to originate from the authors.

Authors must make sure that only contributors who have significantly contributed to the submission are listed as authors and, conversely, that all contributors who have significantly contributed to the submission are listed as authors.

It is the responsibility of each author to ensure that papers submitted to **Insurance Trends** are written with ethical standards in mind and that they not contain plagiarism. Authors affirm that the article contains no unfounded or unlawful statements and does not violate the rights of others.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published work, it is the author's obligation to promptly notify the journal Editor or publisher and cooperate with the Editor to retract or correct the paper.

Peer Review

The submitted papers are subject to a peer review process. The purpose of peer review is to assist the Editor in making editorial decisions and through the editorial communications with the author it may also assist the author in improving the paper. Identity of an author and the reviewer remains unknown to the other party, and the Editor has a responsibility to guarantee such anonymity.

The choice of reviewers is at the editors' discretion. The reviewers must be knowledgeable about the subject area of the manuscript; they must not be from the authors' own institution and they should not have recent joint publications with any of the authors.

Reviewers must not have conflict of interest with respect to the research and/or the funding sources for the research. If such conflicts exist, the reviewers must report them to the Editor without delay.

Any selected reviewer who feels unqualified to review the research reported in a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the Editor without delay.

Reviews must be conducted objectively. Personal criticism of the author is inappropriate. Reviewers should express their views clearly with supporting arguments.

Any manuscripts received for review must be treated as confidential documents.

All of the reviewers of a paper act independently and they are not aware of each other's identities. If the decisions of the two reviewers are not the same (accept/reject), the Editor may assign additional reviewers.

The Editorial team shall ensure reasonable quality control for the reviews. With respect to reviewers whose reviews are convincingly questioned by authors, special attention will be paid to ensure that the reviews are objective and high in academic standard. When there is any doubt with regard to the objectivity of the reviews or quality of the review, additional reviewers will be assigned.

Plagiarism

Plagiarism, where someone assumes another's ideas, words, or other creative expression as one's own, is a clear violation of scientific ethics. Plagiarism may also involve a violation of copyright law, punishable by legal action.

Plagiarism may constitute the following:

- Word for word, or almost word for word copying, or purposely paraphrasing portions of another author's work without clearly indicating the source or marking the copied fragment (for example, using quotation marks);
- Copying equations, figures or tables from someone else's paper without properly citing the source and/or without permission from the original author or the copyright holder.

Please note that all submissions are thoroughly checked for plagiarism.

Any paper which shows obvious signs of plagiarism will be automatically rejected and authors will be permanently prohibited to publish papers in the journal.

If it is established that the paper published in **Insurance Trends** is a plagiarism, the author will be required to send a written apology to authors of the original paper.

Retraction Policy

Articles that have been published shall remain extant, exact and unaltered as long as it is possible. However, very occasionally, circumstances may arise where an article is published that must later be retracted. The main reason for withdrawal or retraction is to correct the mistake while preserving the integrity of science; it is not to punish the author.

Legal limitations of the publisher, copyright holder or author(s), infringements of professional ethical codes, such as multiple submissions, bogus claims of

authorship, plagiarism, fraudulent use of data or the like require retraction of an article. Occasionally a retraction can be used to correct errors in submission or publication.

Standards for dealing with retractions have been developed by a number of library and scholarly bodies, and this practice has been adopted for article retraction by **Insurance Trends**: in the electronic version of the retraction note, a link is made to the original article. In the electronic version of the original article, a link is made to the retraction note where it is clearly stated that the article has been retracted. The original article is retained unchanged; save for a watermark on the PDF indicating on each page that it is “retracted.”

Open Access Policy

Insurance Trends is an Open Access Journal. All articles can be downloaded free of charge from the website of Dunav Insurance Company (www.dunav.com) and distributed for educational purposes.

Self-archiving Policy

The journal **Insurance Trends** allows authors to deposit accepted, reviewed version of a manuscript, as well as the final, published version in the PDF in an institutional repository and non-commercial subject-based repositories, such as PubMed Central, Europe PMC or arXiv (instead of these or together with them, state other relevant databases depending on the scientific area) or to publish it on Author's personal website (including social networking sites, such as ResearchGate, Academia.edu, etc.) and/or departmental website, at any time after publication. Publisher copyright and source must be acknowledged and a link must be made to the article's DOI.

Copyright

Once the manuscript is accepted for publication, authors shall transfer the copyright to the Publisher. If the submitted manuscript is not accepted for publication by the journal, all rights shall be retained by the author(s).

Authors grant to the Publisher the following rights to the manuscript, including any supplemental material, and any parts, extracts or elements thereof:

- the right to reproduce and distribute the Manuscript in printed form, including print-on-demand;
- the right to produce prepublications, reprints, and special editions of the Manuscript;

- the right to translate the Manuscript into other languages;
- the right to reproduce the Manuscript using photomechanical or similar means including, but not limited to photocopy, and the right to distribute these reproductions;
- the right to reproduce and distribute the Manuscript electronically or optically on any and all data carriers or storage media – especially in machine readable/digitalized form on data carriers such as hard drive, CD-Rom, DVD, Blu-ray Disc (BD), Mini-Disk, data tape – and the right to reproduce and distribute the Article via these data carriers;
- the right to store the Manuscript in databases, including online databases, and the right of transmission of the Manuscript in all technical systems and modes;
- the right to make the Manuscript available to the public or to closed user groups on individual demand, for use on monitors or other readers (including e-books), and in printable form for the user, either via the internet, other online services, or via internal or external networks.

UPUTSTVO ZA AUTORE ČLANAKA U ČASOPISU TOKOVI OSIGURANJA

Slanje rukopisa

Prilikom podnošenja rukopisa, autori garantuju da rukopis predstavlja njihov originalan doprinos, da nije već objavljen, da se ne razmatra za objavljivanje kod drugog izdavača ili u okviru neke druge publikacije, da su objavljivanje odobrili svi koautori ukoliko ih ima, kao i, prećutno ili eksplicitno, nadležna tela u ustanovi gde je izvršeno istraživanje.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj podnesenih rukopisa.

Autori koji žele da uključe u rad slike ili delove teksta koji su već negde objavljeni dužni su da za to pribave saglasnost nosilaca autorskih prava i da prilikom podnošenja rada dostave dokaze da je takva saglasnost data. Materijal za koji takvi dokazi nisu dostavljeni smatraće se originalnim delom autora.

Autori garantuju da su kao autori navedena samo ona lica koja su znatno doprinela sadržaju rukopisa, odnosno da su sva lica što su znatno doprinela sadržaju rukopisa navedena kao autori.

Nakon prijema, rukopisi prolaze kroz preliminarnu proveru u redakciji kako bi se utvrdilo da li ispunjavaju osnovne kriterijume i standarde. Pored toga, proverava se da li su rad ili njegovi delovi plagirani.

Autori će o prijemu rukopisa biti obavešteni elektronskom poštom. Samo oni rukopisi koji su u skladu s datim uputstvima biće poslani na recenziju. U suprotnom, rukopis će, s primedbama i komentarima, biti vraćen autorima.

Uputstvo za pripremu rukopisa

Autori su dužni da se pridržavaju uputstva za pripremu radova. Rukopisi u kojima ova uputstva nisu poštovana biće odbijeni bez recenzije.

Rukopise na srpskom ili engleskom jeziku treba slati u elektronskom obliku, napisane latiničnim pismom, u vordu (u formatu .doc ili .docx). U tekstu na srpskom jeziku, reči iz latinskog i stranih jezika treba da budu napisane kurzivom, tj. italikom.

Format strane treba da bude A4, a tekst napisan tipom slova *arial* *mini times new roman* veličinom slova 12, s proredom 1,5. Ukupna dužina teksta ne bi trebalo da bude veća od 45.000 slovnih znakova, računajući i razmake.

Rukopis treba da sadrži: naslov, ime autora, naziv i adresu institucije u kojoj autor radi, apstrakt, ključne reči, tekst članka, zahvalnicu (optativno), referencije, spisak tabela, spisak ilustracija. Pozicije slika i tabela treba obeležiti u tekstu (slike i tabele ne treba inkorporirati u datoteku koja sadrži rukopis; one se dostavljaju kao posebne datoteke u odgovarajućim formatima).

Naslov članka se piše na sredini, velikim slovima (verzalom), treba da bude jasan sam po sebi i ne preterano dugačak.

Naslovi unutar članka moraju imati sledeći format:

- 1) Prvi nivo naslova – na sredini; numeracija rimskim brojevima (npr. I, II, III itd.); prvo slovo veliko, a ostala mala, boldovano (masna slova).
- 2) Drugi nivo naslova – na sredini; numeracija arapskim brojevima sa tačkom (npr. 1., 2., 3. itd.); prvo slovo veliko, a ostala mala, boldovano.
- 3) Treći nivo naslova – na sredini; numeracija arapskim brojevima (npr. 1.1., 1.2., 1.3., itd.); prvo slovo veliko, a ostala mala, boldovano.
- 4) Četvrti nivo naslova – na sredini; itlik; numeracija arapskim brojevima (npr. 1.1.1, 1.1.2., itd.); prvo slovo veliko, a ostala mala, boldovano.

Primer:

I Podela osiguranja
1. Osiguranje imovine i osiguranje lica
1.1. Razlike između osiguranja imovine i osiguranja lica
1.1.1. Princip obeštećenja

Puno ime autora i srednje slovo njegovog imena treba navesti iznad naslova rada kurzivom, tj. italikom.

Afilijacija autora navodi se ispod njegovog imena, takođe kurzivom, tj. italikom. I-mejl adresu autora treba napisati u prvoj fusnoti.

Apstrakt treba napisati ispod naslova. Apstrakt ne bi trebalo da bude duži od 150 reči i treba da sadrži kratak pregled sadržaja i zaključke rada, tako da se može koristiti prilikom indeksiranja u referentnim periodičnim publikacijama i bazama podataka.

Ključne reči navode se u posebnom redu iza apstrakta, kurzivom, tj. italikom. Ključne reči moraju biti relevantne za temu i sadržaj rada. Rad ne treba da sadrži više od deset ključnih reči na srpskom ili engleskom jeziku.

Slike, crteži i druge ilustracije treba da budu dobrog kvaliteta, te **molimo da ne** dostavljate:

- ilustracije optimizovane za korišćenje na ekranu (npr. GIF, BMP, Pict, WPG) pošto obično imaju nisku rezoluciju i mali raspon boja;
- ilustracije koje imaju rezolucije manju od **300 dpi** (tačaka po inču);
- ilustracije nesrazmerno velikih dimenzija u odnosu na format rukopisa.

Zahvalnica treba da se nalazi u posebnom odeljku na kraju članka, ispred spiska referencija.

Referencije (literatura korišćena prilikom pisanja rada) navode se na jeziku na kom su objavljene.

Pravila citiranja literature u fusnotama

1. Knjige

a) Knjige se citiraju na sledeći način:

Ime i prezime autora, naslov knjige kurzivom, tj. italikom, redni broj izdanja, mesto i godina izdanja, broj strane.

Primer:

Nebojša Žarković, *Pojmovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013, str. 100.

b) Kad se citira knjiga više autora, njihova imena i prezimena razdvajaju se zarezom.

Primer:

Marjan Ćurković, Vladimir Miletić, *Pravo osiguranja Europske ekonomske zajednice*, Croatia osiguranje d. d., Zagreb, 1993.

c) Knjiga koju je neko lice priredilo kao urednik citira se tako što se nakon njegovog imena i prezimena u zagradi navodi urednik, tj. reč urednik na jeziku na kom je knjiga objavljena.

Primer:

Mirko Vasiljević (urednik), *Akcionarska društva, berze i akcije*, Beograd, 2006, 30.

d) Kada se citira jedna knjiga određenog autora, pri ponovljenom citiranju navodi se prvo slovo imena s tačkom i prezime, nakon čega se dodaje broj strane.

Primer:

N. Žarković, str. 125.

e) Kada se citira više knjiga istog autora, pri ponovljenom citiranju navodi se prvo slovo imena s tačkom i prezime, u zagradi godina izdanja knjige i broj strane.

Primer:

N. Žarković (2013), str. 25.

2. Članci

Članci se citiraju na sledeći način

a) Ime i prezime autora, naziv članka pod navodnicima, naziv časopisa kurzivom, broj i godina izdanja, broj strane.

Primer:

Jasna Pak, „Pravna zaštita korisnika usluga osiguranja“, *Privreda i pravo u tranziciji*, Palić, 2004, str. 35.

b) Kada se citira članak više autora, njihova imena i prezimena odvajaju se zarezom.

Primer:

Jelena Kočović, Marija Jovović, „Uticaj liberalizacije i privatizacije na razvoj tržišta osiguranja u Srbiji“, *Tokovi osiguranja*, br. 1/2016, str. 5

c) Članak objavljen u okviru zbornika radova ili knjige koju je neko drugo lice priredilo kao urednik citira se na sledeći način: ime i prezime autora, naziv članka pod navodnicima, naziv knjige ili zbornika radova kurzivom, u zagradi oznaka *urednik* ili *redaktor*, ime i prezime urednika, redni broj izdanja, mesto i godina izdanja, broj strane.

Primer:

Vladimir Kovčić, „Stečaj akcionarskog društva za osiguranje“, *Pravo osiguranja u tranziciji* (urednici Predrag Šulejić i Jovan Slavnić), Palić, 2003, str. 56.

d) Kada se citira jedan članak određenog autora, prilikom ponovljenog citiranja navodi se prvo slovo imena s tačkom i prezime, a potom broj strane.

Primer:

Jasna Pak, str. 57.

3. Propisi

a) Propisi se citiraju na sledeći način: pun naziv propisa, glasilo u kome je propis objavljen kurzivom, broj glasila i godina objavljivanja, skraćenica čl., st., tač., odnosno par. i broj odredbe.

Primer:

Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju, *Službeni glasnik RS*, br. 51/09, čl. 15

b) Ako će navedeni zakon ponovo biti citiran u članku, prilikom prvog citiranja posle naziva propisa navodi se skraćenica pod kojom će se on dalje pojavljivati.

Primer:

Zakon o osiguranju – ZO, *Službeni glasnik RS*, br. 55/04, čl. 38, st. 2.

c) Član, stav i tačka propisa označavaju se skraćenicama čl., st., tač., a paragraf skraćenicom par.

Primer:

čl. 35 st. 5 tač. 8 ili par. 8.

d) Prilikom ponovljenog citiranja određenog propisa navodi se njegov pun naziv ili skraćenica uvedena prilikom prvog citiranja, skraćenica čl., tač. ili par. i broj odredbe.

Primeri:

Zakon o osiguranju, čl. 15.

ZO, čl. 15.

e) Propisi na stranom jeziku citiraju se na sledeći način: pun naziv propisa preveden na srpski jezik, godina objavljivanja to jest usvajanja, pun naziv propisa na originalnom jeziku u zagradi, kurzivom, eventualno skraćenica pod kojom će se propis dalje pojavljivati, skraćenica čl., st., tač. ili par.

Primeri:

nemački Trgovački zakonik iz 1897. godine (*Handelsgesetzbuch*), par. 29.

britanski Kompanijski zakon iz 2006. godine (*Companies Act*; dalje u fusnotama: CA), čl. 53.

4. Izvori sa interneta

a) Izvori sa interneta citiraju se na sledeći način: ime i prezime i autora, odnosno organizacije koja je pripremila tekst, naslov teksta, eventualno mesto i godina objavljivanja, adresa internet stranice kurzivom, datum pristupa stranici i broj strane.

Primer:

Christos Gortsos, The Supervision of Financial Conglomerates under European Financial Law (Directive 2002/87/EC), 2010, <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/09/0936.pdf>, pristupljeno: 16. 7. 2016, str. 2

b) Prilikom ponovljenog citiranja izvora sa interneta navodi se prvo slovo imena autora s tačkom i prezime autora odnosno naziv organizacije koja je pripremila tekst, naslov teksta i broj strane.

Primer:

C. Gortsos, The Supervision of Financial Conglomerates under European Financial Law (Directive 2002/87/EC), str. 12.

Fusnote treba unositi na kraju svake strane, a na kraju članka navesti spisak korišćene literature.

Pravila za citiranje literature na kraju članka menjaju se utoliko što se navodi najpre prezime autora iza kojeg dolazi zapeta, pa prvo slovo imena s tačkom.

Primer:

Žarković, N., *Pojmovnik osiguranja*, Novi Sad, 2013, str. 100.

Redakcija časopisa zadržava pravo da članak prilagodi jedinstvenim standardima uređivanja i pravopisnim i gramatičkim pravilima srpskog odnosno engleskog jezika.

Molimo autore da rukopise šalju na i-mejl adresu redakcija@dunav.com ili na kompakt-disku, na adresu Redakcije časopisa:

Kompanija „Dunav osiguranje“ a. d. o., za Redakciju časopisa *Tokovi osiguranja*, Beograd, Makedonska 4

JOURNAL TOKOVI OSIGURANJA – AUTHOR GUIDELINES

Manuscript Submission

By submitting a manuscript, authors warrant that their contribution to the Journal is their original work, that it has not been published before, that it is not under consideration for publication elsewhere, and that its publication has been approved by all co-authors, if any, and tacitly or explicitly by the responsible authorities at the institution where the work was carried out.

Authors are exclusively responsible for the content of their submissions.

Authors wishing to include figures or text passages that have already been published elsewhere are required to obtain permission from the copyright holder(s) and, when submitting their papers, they should include evidence that such permission has been granted. Any material received without such evidence will be assumed to originate from the authors.

Authors must make sure that only contributors who have significantly contributed to the submission are listed as authors and, conversely, that all contributors who have significantly contributed to the submission are listed as authors.

After submission, manuscripts are pre-evaluated at the Editorial Office in order to check whether they meet the basic publishing requirements and quality standards. They are also screened for plagiarism.

Authors will be notified by email upon receiving their submission. Only those contributions which conform to the following guidelines can be accepted for peer-review. Otherwise, the manuscripts shall be returned to the authors with observations and comments.

Manuscript Preparation

Authors must strictly follow the guide for authors or their manuscripts will be rejected without review.

The manuscripts written in the Serbian or English language should be submitted in electronic form, using Roman letters, in MS Word standard document

Author Guidelines

file (.doc or .docx format). In the text written in the Serbian language, the words borrowed from Latin and other foreign languages should be italicized.

The text should be typed in *arial* or *times new roman* font, onto A4 paper size, font size set at 12 points, using 1.5 line spacing. The text should not exceed a total of 45.000 characters, including spaces.

The manuscript should contain: title, name of author, name and address of the institution from which the work originates, abstract, keywords, the text of the manuscript, acknowledgments (optional), references, a list of tables and a list of illustrations. Mark the position of figures and tables in the text (please, do not include tables and figures in the manuscript; they should be submitted as separate files in appropriate formats).

Title of the article should be centered, typed in capital letters (versals), clear and not too long.

Headings should be in the following format:

- 1) First-level heading – centred; numbering in Roman numerals (e.g. I, II, III etc.); only the first letter capitalized, in bold (boldface).
- 2) Second-level heading – centred; numbering in Arabic numerals with full stop (e.g. 1., 2., 3. etc.); only the first letter capitalized, in bold.
- 3) Third-level heading – centred; numbering in Arabic numerals (e.g. 1.1., 1.2., 1.3., etc.); only the first letter capitalized, in bold.
- 4) Fourth-level heading – centred; in italics, Arabic numerals (e.g. 1.1.1, 1.1.2, etc.); only the first letter capitalized, in bold.

Example:

I Insurance classification
1. Insurance of property and persons
1.1. Differences between insurance of property and insurance of persons
1.1.1. Indemnity principle

First and last name(s) of the author(s) and middle initial(s) should be typed in italics, above the title of the paper.

The affiliation(s) of the author should be typed under his/her name, also in italics. The e-mail address of the author should be provided in the first footnote.

Abstract should be typed under the title. Abstract should not exceed the word limit of 150 and should contain a short review of the content and conclusions of the paper, so that it can be used when indexing the paper in referential periodicals and databases.

Keywords are listed in a separate line, at the end of the abstract, in italics. Keywords should be relevant to the topic and content of the paper. The paper should not contain more than ten keywords in the Serbian or English language.

Photos, drawings and other illustrations should be of good quality.

Please, do not:

- Supply files that are optimized for screen use (e.g., GIF, BMP, PICT, WPG); these typically have a low number of pixels and limited set of colours;
- Supply files that have resolution lower than **300 dpi** (dots per inch);
- Submit graphics that are disproportionately large for the content.

Acknowledgements should be included in a separate section, at the end of the article, before the list of references.

References (bibliography used in the preparation of the paper) are cited in the language in which they were published.

Footnote and bibliographic citations

1. Books

a) The books should be cited, as follows:

First and last name of author, book title in italics, edition number in ordinal form, place and year of publication, page number.

Example:

Nebojša Žarković, *Glossary of Insurance Terms*, Novi Sad, 2013, pp. 100

b) When a book has multiple authors, their first and last names are separated with a comma.

Example:

Marjan Ćurković, Vladimir Miletić, *Pravo osiguranja Europske ekonomske zajednice*, Croatia osiguranje d. d., Zagreb, 1993.

c) When citing an edited book, after the first and last name of an editor, the word "editor" is typed in parenthesis, in the language in which the book was published.

Example:

Mirko Vasiljević (urednik), *Akcionarska društva, berze i akcije*, Beograd, 2006, 30.

d) Repeated citations from the same author should include only the first initial and a full stop before the last name of the author and the number of the page.

Example:

N. Žarković, pp. 125

e) If two or more references to the same author are cited, the first initial and a full stop should be included before the last name of the author, and then the year of publication in brackets and the page number.

Example:

N. Žarković (2013), pp. 25

2. Articles

Articles are cited, as follows:

a) First and last name of author, title of article enclosed in quotation marks, name of the journal typed in italics, number and year of issue, page number.

Author Guidelines

Example:

Jasna Pak, „Pravna zaštita korisnika usluga osiguranja“, *Privreda i pravo u tranziciji*, Palić, 2004, str. 35.

b) When citing the article written by more than one author, their first and last names are separated with a comma.

Example:

Jelena Kočović, Marija Jovović, „Uticaj liberalizacije i privatizacije na razvoj tržišta osiguranja u Srbiji“, *Tokovi osiguranja*, br. 1/2016, str. 5

c) The article published in edited conference proceedings or a book is cited as follows: first and last name of author, title of article enclosed in quotation marks, title of book or proceedings written in italics, word *editor* or *sub-editor*, first and last name of editor typed in parenthesis, edition number in ordinal form, place and year of publication, page number.

Example:

Vladimir Kovčić, „Stečaj akcionarskog društva za osiguranje“, *Pravo osiguranja u tranziciji* (urednici Predrag Šulejić i Jovan Slavnić), Palić, 2003, str. 56.

d) Repeated citations from the same author should include only the first initial followed by a full stop before the last name of the author and the number of the page.

Example:

Jasna Pak, pp. 57

3. Regulations

a) The regulations are cited as follows: full title of regulation, gazette in which the regulation was published typed in italics, gazette number and year of publishing, abbreviations art., par., item and/or par. and regulation number.

Example:

Law on Compulsory Traffic Insurance, *Official Gazette of the Republic of Serbia*, no.51/09, art.15

b) For every subsequent reference to the said Law, when citing the Law for the first time, please specify the abbreviation of such regulation after its full name, and this abbreviation should be used further in the text.

Example:

Insurance Law – IL, *Official Gazette of the Republic of Serbia*, no.55/04, art.38, par.2

c) Article, paragraph and item of a regulation are referred to as abbreviations art., par., item

Example:

art.35, par.5 item 8 or par.8

d) when repeating the reference to a specific regulation, please specify its full title or abbreviation introduced during the first citing, abbreviation art., item or par. and number of regulation.

Examples:

Insurance Law, art.15

IL, art.15

e) The regulations written in a language other than Serbian should be cited as follows: full title of regulation translated into the Serbian language, year of publishing and/or adoption, full title of regulation in original language, typed in italics, enclosed in brackets, optionally, the abbreviation under which the regulation will be referred to further in the text, abbreviation art., par., item or par.

Examples:

German Commercial Code 1897 (*Handelsgesetzbuch*), par. 29.

British Companies Act 2006 (*Companies Act*; referred in footnotes as: CA), art.53

4. Web sources

a) The Web sources should be cited as follows: first and last name of author and/or the organization from which the paper originates, paper title, optionally, place and year of publication, website in italics, the date when the website was accessed and page number.

Example:

Christos Gortsos, The Supervision of Financial Conglomerates under European Financial Law (Directive 2002/87/EC), 2010,
<http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/09/0936.pdf>, accessed on: 16/7/2016,
pp. 2

b) For repeated citations from the Web source, the first initial followed by a full stop before the last name of the author should be included, that is, the name of organization from which the paper originates, the paper title and page number.

Example:

C. Gortsos, The Supervision of Financial Conglomerates under European Financial Law (Directive 2002/87/EC), pp. 12.

Footnotes should be placed at the bottom of each page, and the list of used references should appear at the end of the article.

The rules for citing bibliography at the end of the article are slightly different in terms of placing the last name of the author first, followed by a comma, and then the first initial of the name followed by a full stop.

Example:

Žarković, N., *Glossary of Insurance Terms*, Novi Sad, 2013, pp. 100

Author Guidelines

The Editorial Board reserves the right to make any necessary changes in the papers concerning orthography, punctuation, and grammar of the Serbian and / or English language, according to the unique editing standards.

Please, email the manuscripts to redakcija@dunav.com or send the copy of the manuscript on a compact disc to the address of the Editorial Board: Dunav Insurance Company a.d.o., for the Editorial Board of the Journal *Tokovi osiguranja* , Belgrade, Makedonska 4

LISTA RECENZENATA

Babić dr Ilija, Fakultet za evropske pravno-političke studije u Novom Sadu
Čolović dr Vladimir, Institut za uporedno pravo u Beogradu
Čurković dr Marijan, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivanjko dr Šime, član Akademije pravnih znanosti Hrvatske, profesor emeritus na Pravnom fakultetu u Mariboru
Jovanović dr Slobodan, predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije
Kilibarda dr Milorad, Saobraćajni fakultet Univerziteta u Beogradu
Kočović dr Jelena, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
Labudović Stanković dr Jasmina, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu
Nenadić dr Bosa, sudija Ustavnog suda Republike Srbije od 2007. do 2016. godine
Pak dr Jasna, Univerzitet „Singidunum“ u Beogradu
Petrović Tomić dr Nataša, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Radenković dr Božidar, Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu
Radović dr Zoran, naučni saradnik, Institut za uporedno pravo u Beogradu
Rakonjac Antić dr Tatjana, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
Slavnić dr Jovan, Ekonomski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, počasni predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije
Žarković dr Nebojša, Univerzitet „Megatrend“ u Beogradu
Vidaković dr Milovan, član Naučnog društva Srbije

REFEREES

Babić Ilija, PhD, Faculty of European Legal and Political Studies in Novi Sad
Čolović Vladimir, PhD, Institute of Comparative Law, Belgrade
Čurković Marjan, PhD, Faculty of Law, University of Zagreb
Ivanjko Šime, PhD, member of Croatian Academy of Legal Sciences, Professor Emeritus at University of Maribor
Jovanović Slobodan, PhD, President of the Association for Insurance Law of Serbia
Kilibarda Milorad, PhD, Faculty of Transport and Traffic Engineering, University of Belgrade
Kočović Jelena, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade
Labudović Stanković Jasmina, PhD, Faculty of Law, University of Kragujevac
Nenadić Bosa, PhD, Judge of Constitutional Court of the Republic of Serbia from 2007 to 2016
Pak Jasna, PhD, Singidunum University, Belgrade
Petrović Tomić Nataša, PhD, Faculty of Law, University of Belgrade
Radenković Božidar, PhD, Faculty of Organizational Sciences in Belgrade
Radović Zoran, PhD, Institute of Comparative Law, Belgrade
Rakonjac Antić Tatjana, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade
Slavnić Jovan, PhD, Faculty of Economics of the University of Novi Sad, Honorary President of the Insurance Law Association of Serbia
Žarković Nebojša, PhD, Megatrend University, Belgrade
Vidaković Milovan, PhD, Member of the Serbian Scientific Society

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ТOKOVI osiguranja : časopis za teoriju i praksu osiguranja = Insurance trends : journal of Insurance theory and practice / glavni i odgovorni urednik Dragica Janković. – God. 16, br. 1 (okt. 2002)– . – Beograd : Kompanija „Dunav osiguranje“ : Institut za uporedno pravo, 2002– (Beograd : Službeni glasnik). – 24 cm

Tromesečno. – Tekst na srp. i engl. jeziku. – Je nastavak:
Осигурање у теорији и пракси = ISSN 0353-7242
ISSN 1451-3757 = Tokovi osiguranja
COBISS.SR-ID 112095244

**DUNAV
OSIGURANJE**